ANKARA - TRABZON- ERZURUM ÖRNEKLEMİNDE BABANIN ÇOCUĞUN HAYATINA KATILIMI VE BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

ZEYNEP NUR AYDIN KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OCAK, 2016

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Zeynep Nur

Soyadı : AYDIN KILIÇ

Bölümü : Okul Öncesi Öğretmenliği

İmza :

Teslim tarihi : . .2016

TEZİN

Türkçe Adı: Ankara - Trabzon- Erzurum Örnekleminde Babanın Çocuğun Hayatına Katılımı ve Baba-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi

İngilizce Adı : Analyzıng Of Father' s Involvement In Chıld's Lıfe And The Relatıonshıp Between Father And Chıld In The Sample Group of Ankara-Trabzon-Erzurum

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Zeynep Nur AYDIN KILIÇ

İmza: ……..

JÜRİ ONAY SAYFASI

Zeynep Nur AYDIN KILIÇ tarafından hazırlanan "Ankara - Trabzon- Erzurum Örnekleminde Babanın Çocuğun Hayatına Katılımı ve Baba-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Gülen BARAN

Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Adalet KANDIR

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: ../../2016

Bu tezin Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Tahir ATICI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Babama

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince akademik bilgi ve tecrübesinin yanı sıra bana gösterdiği naif ve sabırlı yaklaşımıyla daima ilgi ve desteğini esirgemeyen, rehberliği ile her zaman yanımda olan değerli hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Dostluğuyla ve akademik yardımlarıyla beni bu süreçte yalnız bırakmayan değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Aslı BALCI, Arş. Gör. Ayşegül AKINCI ve diğer çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde emeği geçen ve samimiyetle çalışmaya katkı sağlayan tüm babalara, bu babalara ulaşmamda köprü olan tüm okul yöneticilerine ve öğretmenlere katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Son olarak benim için doldurulamaz bir yeri olan ailemin tüm fertlerine; özellikle anneme, kardeşlerime ve öğrenim hayatım boyunca her zaman ilgi ve desteğini esirgemeyen, beni bu akademik süreçte hep daha ileriye yönlendiren babama; tezim süresince çalışmalarımı her bakımdan kolaylaştıran ve destekleyen ve sonsuz sevgisini daima hissettiren eşim Mehmet KILIÇ' a en içten teşekkürlerimi sunarım. Her şey sizin sayenizde gerçekleşti, desteklerinizin hiç eksilmemesi dileğiyle.

Zeynep Nur AYDIN KILIÇ

ANKARA - TRABZON- ERZURUM ÖRNEKLEMİNDE BABANIN ÇOCUĞUN HAYATINA KATILIMI VE BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep Nur AYDIN KILIÇ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak 2016

ÖZ

Bu çalışma Ankara, Trabzon, Erzurum örnekleminde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuğun hayatına katılımını ve baba çocuk ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma evrenini 2014-2015 eğitim öğretim yılında Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinin merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarına devam eden 4-6 yaş çocukların babaları oluşturmuştur. Araştırma kapsamında Ankara ilinden 297, Trabzon ilinden 325 ve Erzurum ilinden 248 baba olmak üzere toplam 870 baba araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada babaların ve çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen, "Kişisel Bilgi Formu"; babanın çocuğun hayatına katılımını ölçebilmek için "Baba Katılım Ölçeği" ve baba çocuk arasındaki ilişkiyi ölçebilmek için " Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPPS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, ilişkisiz ölçümlerde t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Kruskall Wallis ile analiz edilmiş olup; anlamlı çıkan farklılıklarda grup farklılıklarını inceleyebilmek amacıyla LSD testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisi arasındaki ilişkileri tespit

edebilmek amacıyla ise Pearson Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir. Araştırma sonucunda Ankara, Trabzon ve Erzurum ilinde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisi illere göre benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Baba Katılım Ölçeği' nin Keyfi Meşguliyet alt boyutunda Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde babanın yaşı, öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir fark olduğu bulunurken; ek olarak Ankara ve Erzurum illerinde çocuğun doğum sırası ve babanın eşinin çalışma durumu, Ankara ve Trabzon illerinde evdeki çocuk sayısı ayrıca Trabzon ilinde çocuğun yaşı değişkeninde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenlerde ise iller bazında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. İlgi ve Yakınlık alt boyutunda Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde babanın evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken; Trabzon ve Erzurum illerinde çocuğun cinsiyeti ve babanın yaşı, Ankara ve Trabzon illerinde babanın öğrenim durumu, Trabzon ilinde evdeki çocuk sayısı, Ankara ilinde ise babanın eşinin çalışma durumu değişkenlerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenlerde de iller bazında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Temel bakım alt boyutunda Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde çocuğun doğum sırası, ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken; Ankara ve Trabzon illerinde çocuk sayısı ve babanın öğrenim durumu, Ankara ve Erzurum illerinde babanın eşinin çalışma durumu, Trabzon ilinde ise çocuğun yaşı, cinsiyeti ve babanın yaşı değişkenlerinde de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenlerde ise iller bazında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Baba Katılım Ölçeği toplam puanları incelendiğinde ise Ankara, Trabzon, Erzurum illerinde çocuğun doğum sırası, babanın yaşı ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken; ek olarak Ankara ve Trabzon illerinde babanın öğrenim durumu, Ankara ve Erzurum illerinde babanın eşinin çalışma durumu, Trabzon ilinde ise çocuğun cinsiyeti ve çocuk sayısı değişkenlerinde de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenlerde ise iller bazında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki alt boyutunda, Ankara, Trabzon, Erzurum illerinde babanın öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken; ek olarak Trabzon ilinde çocuğun yaşı, çocuk sayısı ve babanın yaşı değişkenlerinde de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenlerde ise iller bazında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Çatışma alt boyutunda Ankara, Trabzon, Erzurum illerinde çocuk sayısı ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken; Erzurum ve Trabzon illerinde çocuğun cinsyeti, doğum sırası, babanın eşinin çalışma durumu, Ankara ve Erzurum illerinde çocuğun yaşı, Trabzon ilinde babanın yaşı değişkeninde de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenlerde ise iller bazında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bağlanma alt boyutunda Ankara, Trabzon, Erzurum illerinde babanın öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken; Trabzon ve Erzurum illerinde çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın eşinin çalışma durumu, ayrıca Trabzon ilinde çocuğun yaşı değişkeninde de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenlerde ise iller bazında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Araştırma da ayrıca babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisi arasında ise pozitif anlamlı, düşük bir ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi dönem, Baba katılımı, Baba çocuk ilişkisi

Sayfa Adedi: 168

Danışman: Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

ANALYZING OF FATHER' S INVOLVEMENT IN CHILD'S LIFE AND THE RELATIONSHIP BETWEEN FATHER AND CHILD IN THE SAMPLE GROUP OF ANKARA-TRABZON-ERZURUM

M. S Thesis

Zeynep Nur AYDIN KILIÇ

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

January 2016

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze father' s involvement in child's life and the relationship between father and child in the sample group of fathers whose children attend to preschool institutions in Ankara, Trabzon and Erzurum. The study population consisted of fathers whose children attending the pre-school institutions of the Ministry of National Education in the central districts of the provinces of Ankara, Trabzon and Erzurum in the academic year of 2014/15. The total study sample consisted of 870 fathers – 270 from Ankara, 325 from Trabzon and 248 from Erzurum. In this study we used "Personal Information Form" to determine the demographic characteristics of fathers and children, "Father Involvement Scale" to determine the involvement of father in child's life and "Child-Parent Relationship Scale" to determine the relationship between father and child. The data was analyzed by SPSS 20. According to the number of categories of independent variables, independent t-test and one-way analysis of variance analysis (ANOVA) and Kruskall Wallis analysis were applied. LSD test and Mann Whitney U test were applied to examine the group differences in significant differences. Pearson's correlation coefficient was calculated to determine the involvement of father in child's life and the relationship between father and child. 0,05 was selected as the statistical level of significance. According to the results of this study, there is no significant differences in respect of the involvement of father in child's life among the provinces of Ankara, Trabzon and Erzurum. When the father involvement in child's life and the relationship between father

and child analyzed according to the demographic characteristics of father and child among provinces, the following results were obtained: Although there is a significant difference in respect of father's age, education level and form of marriage in Ankara, Erzurum and Trabzon in the subscale of Arbitrary occupation of Father Involvement Scale; there is a significant difference in respect of birth order and working status of mother in Ankara and Erzurum. There is also a statistically significant difference in respect of number of child at home in Ankara and Erzurum in addition to the variable of child's age in Trabzon. Although there is a significant difference in respect of father's form of marriage in Ankara, Trabzon and Erzurum in the subscale of attention and closeness, there is a significant difference in respect of child's gender and father's age in Trabzon and Erzurum. Although there is a significant difference in respect of father's education level in Ankara and Trabzon; there is a statistically significant difference in respect of number of child in Trabzon and working status of mother in Ankara. Although there is a signifcant difference in respect of birth order of child and marriage form of father in Ankara, Trabzon and Erzurum in the subscale of primary care; there is a significant difference in respect of number of child and father's education level in Ankara and Trabzon. Although there is a signifcant difference in respect of working status of mother in Ankara and Erzurum; there is a statistically significant difference in respect of child's age and gender and father's age. The total scores of Father Involvement Scale were analyzed. There is a significant difference in respect of birth order of child, father's age and marriage form in Ankara, Trabzon and Erzurum; There is a statistically significant difference in respect of variables of father's education level in Ankara and Erzurum, mother's working status in Ankara and Erzurum and finally child's gender and number of children. Although there is a significant difference according to the father's education level and form of marriage in the provinces of Ankara, Erzurum and Trabzon in the subscale of Positive Relationship of the Child-Parents Scale; there is a significant difference in the variables of child's age, number of children and father's age in Trabzon province. Although there is a significant difference in respect of number of children and form of marriage in Ankara, Trabzon and Erzurum in the subscale of conflict; there is a significant difference in respect of gender of child, birth order and working status of mother in Erzurum and Trabzon. Although there is a significant difference in respect of child's age in Ankara and Erzurum; there is a significant difference in respect of father's age in Trabzon. Although there is a significant difference in respect of father's education level and form of marriage in Ankara, Trabzon and Erzurum in the subscale of attachment; there is a significant difference in respect of child's gender, birth order, number of children and working status of mother in Trabzon and Erzurum. There is also a significant difference in respect of child's age in Trabzon. In this study, it is determined that there is a positive and low relationship between father involvement and father-child relationship.

Keywords: Pre-school period, father involvement, father-child relationship

Number of Pages : 168

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU ..... **i**

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ..... **ii**

JÜRİ ONAY SAYFASI ..... **iii**

TEŞEKKÜR ..... **v**

ÖZ ..... **vi**

ABSTRACT ..... **viii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**

BÖLÜM I **1**

GİRİŞ **1**

1.1 Problem Durumu **1**

1.2 Araştırmanın Amacı **2**

1.3 Araştırmanın Önemi **3**

1.4 Varsayımlar **5**

1.5 Sınırlılıklar **5**

BÖLÜM II **7**

KAVRAMSAL ÇERÇEVE **7**

2.1 Günümüzde Değişen Babalık Rolü **7**

2.2 Babanın Çocuğun Hayatındaki Yeri ve Önemi **9**

2.3 Babanın Çocuğun Gelişimine Etkisi **11**

2.4 Baba Katılımı **15**

2.5 Baba Katılımını Etkileyen Faktörler 19

2.6 Baba Çocuk İlişkisi 23

2.7 İlgili Araştırmalar 27

2.7.1 Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar 27

2.7.2 Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar 32

BÖLÜM III 37

YÖNTEM 37

3.1 Araştırma Modeli 37

3.2 Evren ve Örneklem 37

3.3 Veri Toplama Araçları 44

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu 44

3.3.2 Baba Katılım Ölçeği 44

3.3.3 Çocuk- Ebeveyn İlişki Ölçeği- ÇEİÖ 47

3.4 Verilerin Toplanması 48

3.5 Verilerin Analizi 49

BÖLÜM IV 53

BULGULAR VE YORUMLAR 53

4.1 Babanın Çocuğun Hayatına Katılım Durumuna İlişkin Bulgular 53

4.2 Baba Çocuk İlişkisine İlişkin Bulgular 92

4.3 Babanın Çocuğun Hayatına Katılımı ve Baba Çocuk İlişkisi Bulguları 127

BÖLÜM V 133

SONUÇ VE ÖNERİLER 133

5.1 Sonuçlar 134

5.2 Öneriler 137

BÖLÜM VI 141

KAYNAKLAR 141

BÖLÜM VII 161

EKLER 161

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Babaların ve Çocuklarının Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları- Frekans ve Yüzde Değerleri 40
Tablo 2. Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Babaların Baba Katılım Ölçeği' ne Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alfa Değerleri 46
Tablo 3. Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Babaların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeğine Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alfa Değerleri 48
Tablo 4. Babaların İllere Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 54
Tablo 5. Babaların Çocuklarının Yaşlarına Göre Baba Katılım Ölçeğine Ait Fark Testi Sonuçları 56
Tablo 6. Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları 60
Tablo 7. Babaların Çocuklarının Doğum Sıralarına Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 65
Tablo 8. Babaların Yaşına Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 70
Tablo 9. Babaların Öğrenim Durumuna Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 75
Tablo 10. Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 80
Tablo 11. Babaların Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları 84
Tablo 12. Babaların Evlenme Şekline Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 88
Tablo 13. Babaların İllere Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 93

Tablo 14. Babaların Çocuklarının Yaşlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 96
Tablo 15. Babaların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları 99
Tablo 16. Babaların Çocuklarının Doğum Sıralarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 104
Tablo 17. Babaların Yaşına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 108
Tablo 18. Babaların Öğrenim Durumuna Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 112
Tablo 19. Babaların Çocuk Sayısına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 116
Tablo 20. Babaların Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları 120
Tablo 21. Babaların Evlenme Şekline Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları 123
Tablo 22. Babanın Çocuğun Hayatına Katılımı ve Baba Çocuk İlişkisine Ait Pearson Momentler Korelasyon Testi Sonuçları 128

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Çocukların hem fiziksel hem de sosyal duygusal gelişimlerinin desteklenmesinde temel dayanak ailedir. Çocukların "kritik yılları" olarak adlandırılan 0-6 yaş döneminde ebeveynlerin çocuklarının hem okul hem de okul dışındaki hayatlarına katılımı eğitimciler ve araştırmacılar tarafından üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Bireyin yaşamı üzerinde doğum öncesinden başlayarak ömrünün sonuna kadar etkisini sürdüren ebeveynler, çocuğun gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemde çocuğun anne ve babasıyla kuracağı duygusal bağlar onun ileriki yaşamında nasıl bir insan olacağını büyük ölçüde belirleyen bir etkendir (Gürşimşek, 2003).

Geçmişte çocuk gelişimi ve eğitimi üzerine yapılan araştırmalar da anne ve babaya rehberlik etmesi amacıyla hazırlanan dergi, makale ve kitapların hedeflediği kişiler anneler olmuş ve babanın çocuğun hayatındaki rolü ve önemine ilişkin çok az bilgi verilmiştir. Ancak araştırmalar değişen sosyal koşullarda babalıkla ilgili toplumun beklentilerinin farklılaşması sonucunda babaların da çocuk yetiştirmeye etkin bir şekilde katılmalarının çocuk açısından olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur (Güngörmüş, 1995). Bununla birlikte babalık kimliği ve babaların çocuk yetiştirmedeki rol model olarak önemlerinin vurgulanması babaların çocuklarının eğitimi sürecine katılımlarına olan ilgiyi arttırmıştır (Tezel-Şahin ve Özbey, 2009).

Babalar çocukların hayatının vazgeçilmez ve ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yüzden sadece çocukların eğitimine değil; mümkün olduğu kadar çocukların hayatlarına her açıdan dahil edilmelidir. Çünkü çocuğun hayatındaki sağlıklı bir erkek rol modeli hem kız hem de erkek çocuklar için ileriki yıllarda son derece önemlidir (Gustasfon, 2011).

Babaların çocuklarıyla ilgilenmelerinin, çocukların fiziksel, bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimleriyle ilişkili olduğu bilinmektedir. Babanın varlığı, ebeveynlik memnuniyeti, babanın çocuğunu yetiştirmesi, maddi desteği gibi katılım aktivitelerini kapsayan baba katılımı, çocukların akademik gelişimleriyle olumlu şekilde ilişkili bulunmuştur (Downer, Campos, Macwayne ve Gartner, 2008; Mwoma, 2009).

Baba ile daha fazla aktivite paylaşan çocukların, paylaşmayanlara göre daha başarılı olduğu da edinilen bulgular arasındadır. Tüm bu sebeplerden dolayı, çocukların yaşamında baba katılımını incelemek oldukça önemli ve yol gösterici konumdadır (Sımsıkı, 2011).

Bu açıdan bakıldığında baba çocuk ilişkisi ve babanın çocuğun hayatına katılım düzeyine ilişkin bilgi edinmek önem taşımaktadır. Babaların çocukların hayatındaki yeri bu derece önemli olmasına rağmen baba çocuk ilişkisi ve baba katılımı üzerine yapılan araştırmaların yeterli sayıda olmamasından dolayı bu çalışmanın problem cümlesini "Ankara, Trabzon, Erzurum örnekleminde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisini incelemek, baba çocuk ilişkisi ile babanın çocuğun hayatına katılım durumu arasında ne düzeyde bir ilişki olduğunu belirlemek" oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuklarının hayatına katılımının ve baba çocuk ilişkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

Alt Amaçlar:

- Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı illere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Babanın çocuğun hayatına katılımı, babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine (çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası,; babanın yaşı, öğrenim durumu, sahip olduğu çocuk sayısı, eşin çalışma durumu, evlenme şekli) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi illere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- Baba çocuk ilişkisi babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine (çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası; babanın yaşı, öğrenim durumu, sahip olduğu çocuk sayısı, eşin çalışma durumu, evlenme şekli) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ile baba- çocuk ilişkisi arasında ne düzeyde bir ilişki bulunmaktadır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Aile toplumu oluşturan en önemli öğe olarak tanımlanmaktadır aynı zamanda toplumu oluşturacak bireylerinde ilk sosyal varlık olarak kabul gördüğü kurum olarak bilinmektedir. Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan fizyololojik ve biyolojik tüm temel ihtiyaçlarını karşılandığı yer olması yanında, eğitim, kültürel değerler ve temel davranış özelliklerini kazandığı kurum olarak görülmektedir.

Çocukların ilk iletişime geçtiği kişiler kendi aile bireyleridir. Bu yüzden anne, baba ve çocuk ilişkisinin tüm yansımaları çocuğun ileriki yaşamında yetişkin bir birey olduğunda da devam eder. Bu nedenle çocukla kurulan sağlıklı ve doğru ilişki çocuğun ileriki hayatında sağlıklı bir birey olmasını sağlar.

Bebeklerin ve çocukların tüm gelişim dönemlerine en büyük etkiyi annenin verdiğini düşündüğümüzde anne çocuk ilişkisi çok önemlidir. Bebeklik döneminde çocukların biyolojik, fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan anne aynı zamanda çocuklarının tüm gelişim alanlarına doğrudan etki etmektedir. Çocukların dil gelişimleri, kişilik gelişimleri ve sosyalleşme süreçlerinde anne başrol oynamaktadır.

Annenin etkisi kadar babaların etkisinin de aile içinde yadsınamaz derecede önemli olduğu bilinmektedir. Babaların son yıllarda çocuk yetiştirme konusunda etkin rol almaları ve bu etkin katılımın sonuçlarının olumlu yönde olması babalarında anneler kadar çocukları üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Babaların özellikle erken yaşlarda çocuklarıyla ilgilenmeleri çocuklarının sağlıklı bir aile ortamında büyümelerini sağlamaktadır. Baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması için babanın çocuğun hayatında anne kadar etkin olması ve her açıdan çocuğun hayatına katılım göstermesi gerekmektedir.

Baba çocuk ilişkisinin sağlıklı olduğu bir ortamda yetişen çocuk ileriki yaşamında da sağlıklı bir birey olarak yaşamını sürdürür. Baba çocuk ilişkisi çocuğun kişilik, sosyal-duygusal, fiziksel, bilişsel tüm gelişim alanlarını doğrudan ve dolaylı olarak etkiler. Babaların olumlu ilişkilerde bulunduğu çocuklar özgüveni yüksek bireyler olarak yetişirler. Bu yüzden babalar çocuğun gelişimini her yönden desteklemek amacıyla, çocuğun kendini güvende hissettiği bir ortam oluşturarak çocuklarıyla olan ilişkilerinde sıcak ve samimi olmalıdır. Bu çalışmada farklı kültürel yapıları teşkil eden Erzurum, Trabzon ve Ankara örneklemlerinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuklarıyla olan ilişkisini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Babanın çocuğuyla kurduğu sağlıklı ilişki babanın çocuğun hayatına katılım durumu ile de ilişkilidir. Babanın çocuğun bakım ve eğitiminde sorumluluk üstlenmesi, çocuğuyla oyunlar oynaması, kaliteli zaman geçirmesi ve her açıdan çocuğunun hayatına katılımı baba-çocuk ilişkisini doğrudan etkilemektedir.

Baba çocuğunun güven duygusunu karşılarken; onu hayata hazırlama, sorunların üstesinden gelme, problem çözme, cesaretli olma gibi duyguları kazandırmaktadır. Bu da babanın çocuğun hayatına katılımı ile gerçekleşir. Babanın çocuğun yaşamına katılımı hem babanın ebeveynlik becerileri hem de çocuğun sağlıklı gelişimi açısından son derece önemlidir.

Babalar çocuklarıyla sıcak ilişkiler kurarak çocuklarının hayatlarına aktif bir şekilde katıldıklarında, çocukların kendine güveni artmakta, okulda daha iyi bir başarı sağlamakta, akranları ile daha sağlıklı ilişkiler kurmakta, cinsiyet rolleri daha sağlıklı gelişmekte ve ekonomik kaynakları daha iyi kullanabilme becerisine sahip olabilmektedir. Bu becerilerin kazandırılmasında babanın çocuğu ile geçirdiği vakit büyük önem taşımaktadır. Babalar günün büyük bir bölümünde çocukları ile birlikte olamasalar bile onlarla kaliteli ve etkili zaman geçirdikleri takdirde hem kendileri ebeveyn olarak mutlu olur, hem de çocukların yaşam becerileri, akademik becerileri, kişiliği ve özgüveni gelişir. Çalışmada babanın çocukla birlikte geçirdiği etkili zaman, çocuğun günlük ihtiyaçlarını gidermesi, fiziksel bakımını sağlaması, çocuğun duygu ve düşüncelerine karşı ilgili ve duyarlı olması konuları inceleneceğinden toplumumuzda değişen baba rolüne bir bakış açısı getireceği düşünülmektedir.

Baba katılımı babanın çocuğu ile kurduğu ilişki için çok önemlidir. Baba çocuğun hem bakımına hem de eğitimine aktif olarak katıldığında çocuk ile arasında duygusal olarak

güçlü bir bağ kurulur. Bebeklikten başlayarak çocukluk yıllarında kurulan bu bağ özellikle ergenlik döneminde ve sonrasında çocuğun ailesiyle olan iletişimini olumlu etkiler. Baba çocuğu ile ne kadar ilgili olur ve onun hayatına ne kadar katılırsa baba çocuk arasındaki ilişki de o kadar sıcak ve sağlam olur. Bu araştırma baba çocuk ilişkisi ile babanın çocuğun hayatına katılımı arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koyması yönünden de önem taşımaktadır.

Babanın aile içindeki yeri, etkileri ve önemi anlaşılmaya başlanıldıktan sonra baba ile ilgili farklı açılardan çeşitli araştırmalar birçok ülkede yapılmaya başlamıştır. Çocuk gelişimi, erken çocukluk dönemi ve okul öncesi eğitim ile ilgilenen bütün araştırmacılar anne-baba ilişkilerinin ve baba katılımının çocuğun gelişiminde çok önemli rolü olduğu konusunda hem fikirdirler. Ancak bu alandaki literatür incelendiğinde babalara yönelik yapılan araştırmaların sınırlı olması nedeniyle bu araştırma alana ışık tutması bakımından önemlidir.

Genel olarak bu araştırma özelikle farklı kültürel yapıları teşkil eden Erzurum, Trabzon ve Ankara gibi farklı örneklemlerde çalışılması ve bu illerde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuklarının hayatına katılımının ve baba çocuk ilişkisinin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Aynı zamanda babaların çocuklarının hayatına katılımları ve ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda araştırma olması nedeniyle alana katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu konu ile ilgili yapılacak farklı araştırmalara da örnek olacağı düşünülmektedir.

1.4 Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırmada kullanılan "Baba Katılım Ölçeği" nin babaların çocuğun hayatına katılımını belirleyeceği varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılan "Çocuk Ebeveyn ilişki Ölçeği" nin baba çocuk ilişkisini belirleyeceği varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır.

- Ankara, Trabzon ve Erzurum illeri merkez ilçelerinde çocuğu Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı bağımsız anaokullarına devam eden 4-6 yaşında çocuğu olan babalar ile sınırlıdır.
- "Baba Katılım Ölçegi" nin keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık ve temel bakım alt boyutlarıyla ile sınırlıdır.
- "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutlarıyla ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Günümüzde Değişen Babalık Rolü

Çocukların gelişiminde yakın çevrenin yani ailenin büyük bir önemi olduğu bilinmektedir. Aile ortamının etkin ikilisi olan anne babadan "baba" bu çerçevenin dışında bırakılırken, günümüzde artık bu durum farklılaşmakta, çocuğun gelişimi ve eğitiminde aktif bir rol alarak "baba" bu ikilinin vazgeçilmez bir parçası olmaktadır (Tezel-Şahin, 2003, s. 462).

Gelişen sosyal ve tarihsel süreçte çocukların, ailelerin ve ebeveynlerin hem yaygın hem de bilimsel anlayışları değişiklik göstermiş ve pek çok açıdan yeniden şekillenmiştir. Bu yüzden son yıllardaki aile ilişkilerini incelemek önemlidir. Tarihsel açıdan bakıldığında on dokuzuncu yüzyılda sanayileşen toplumda babalar çeşitli yerlerde çalışırken çocuk yetiştirme sorumluluğu büyük ölçüde annelerde olmuştur. Babaların iş yaşamında annelerin ise çocukların hayatında baskın olduğu bu yapı yirminci yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir. Bu dönemdeki teorisyenler doğrudan bir baba çocuk ilişkisinin olmadığını ve babaların çocukların gelişimi üzerinde çok az bir etkisi olduğunu vurgulamışlardır (LaRossa' dan aktaran Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth ve Lamb, 2000).

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru baba, anne ve çocuk arasındaki etkileşimlerin araştırılmaya başlandığı görülmektedir. Bir yandan babaların çocuklarıyla ve eşleriyle ne tür aktiviteler sergilediklerine, baba katılım şekilleri ve katılım boyutları arasındaki ilişkilere odaklanılırken, diğer yandan çocuk özellikleri ve uyum konusundaki farklılıklara yer verildiği söylenebilir (Day ve Lamb, 2004) .

Pleck (1990) üç yüzyıl boyunca babaların rollerinin kavramsallaştırılmasındaki değişimi üç aşamada değerlendirmiştir.

• Evin geçimini sağlayan kişi (19. yüzyılın başından 20. Yüzyılın ortalarına kadar).

• Bir cinsiyet örneği olarak baba (1940'ların ortasından 1970'lerin ortasına kadar).

• Yeni yetiştirici baba (1970'lerin ortasından günümüze kadar) (Aktaran Mc Bride ve Mc. Bride, 1990).

Pleck' e (1990) göre babalıktaki baskın öğe, 20. yüzyılın ortalarına kadar çocukla ilişkide mesafe kuran, sadece geçim sağlayıcı bir baba olma iken, 1940'tan 1965'e kadar cinsiyet rol modeli olma şeklindedir (La Rossa' dan aktaran Poyraz, 2007).

Geçmişte birçok medeniyette ve kültürde, erkeklerin çocuk bakımında aktif rol almadıkları bilinmektedir. Çocuğun hem eğitimi hem de bakımı ile çoğunlukla annelerin ilgilendiği görülmektedir. Ancak sürekli ve hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde kültürel yapıdaki farklılaşmalar annelik ve özellikle de babalık rollerini değişime zorlamıştır. Baba olma kavramını değişime uğratan ve babanın çocuğun gelişimi ve eğitimindeki rolüne ilginin artmasına sebep olan pek çok etken vardır (McBride ve McBride, 1990; Tezel Şahin, 2003).

Babaların çocuklarının yaşamında anneler kadar etkin olmamasının sebebi olarak babaların çalışma şartları, vakit sıkıntısı, geleneksel anlayışları gösterilebilir. Fakat son zamanlarda annelerin de çalışma hayatına atılması, değişen ve gelişen dünyada geleneksel tabuların etkisinin azalması, babaların da bu konuda daha bilinçli hale gelmesi ve eğitimcilerin ve araştırmacıların babaların da çocukların hayatına katılımına dikkat çekmeleriyle birlikte babalar da çocuk yetiştirmede aktif olarak rol almaya başlamışlardır.

Babanın çocuğun hayatına katılımını incelerken sadece babaların çocuğuyla nasıl vakit geçirdiği ya da çocuğuna yönelik sorumluluğu değil, aynı zamanda ailede ve toplumda babaların durumu, rolü ve davranış özellikleri de göz önüne alınmalıdır (Cabrera, Fitzgerald, Bradley ve Roggman, 2007). Günümüzde babaların rolü göz önüne alındığında geçmişe oranla çocuk bakımına, okulla ilişkili aktivitelere katılmalarının, başka bir anlatımla çocuklarının bakımlarını paylaşmalarının daha mümkün olduğu görülmektedir (Tamis-LeMonda ve Cabrera, 2002).

Yeni oluşan baba rolü, geleneksel baba rolüyle anne rolünün bir karışımıdır (Haris ve Morgan, 1991) ve artık babalar yakın ve etkin bir şekilde çocuklarıyla ilgilenmektedir (La Rossa'dan aktaran Poyraz, 2007).

Artık babalara bakış açısı değiştiğinden yapılan araştırmalarda da babanın çocuğuyla birlikte geçirdiği zamanın arttığı ve buna bağlı olarak baba çocuk ilişkisinin de daha zengin ve sağlıklı bir temel üzerine oturtulduğu bilinmektedir. . Baba çocuğuyla yoğun ve yakın bir ilişki kurduğunda hem kendisinin hem de çocuğunun gelişimine katkı sağlar.

Çocukların babalarıyla yakın ve sıcak ilişkiler kurduklarında psikolojik olarak daha uyumlu, akademik olarak daha başarılı, daha az anti sosyal davranışlarda bulunan ve ileriki yıllarında da akranlarıyla daha iyi ilişkiler içinde olan bireyler olarak yetiştiği gözlenmiştir (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007; Tezel-Şahin ve Özbey, 2009; Özkan, 2014).

Başka bir açıdan bakıldığında babanın çocuğun yaşamına etkin bir şekilde katılması onun ihtiyaçlarını daha iyi öğrenmesini, dolayısıyla ihtiyaçlarının daha iyi karşılamasını sağlar. Bu durumda, anne ya da babanın tek başına çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken karşılaştığı zorluklar oluşmaz. Anne ve baba çocuğun sorumluluğunu alarak sadece diğer ebeveyne destek olmamakta, ebeveynler birbirlerinin zayıf yönlerinden kaynaklanan olumsuzlukları da ortadan kaldırmaktadır (Kuzucu'dan aktaran Şahin, 2012).

Yapılan araştırma sonuçlarına göre geçmişte çocuğuna mesafeli ve katı yaklaşan baba bugün çocuğun bakımıyla ilgilenen kişi haline gelmiştir. Önceden zamanın getirdiği sosyal ve kültürel beklentiler, yalnızca babanın çalışmasına yönelik iken günümüzde, bu beklenti çocuğun hayatına katılmasına yöneliktir. Babalar geçmişte temellenen babalık modeli yerine günün değerlerinden kaynaklanan bir babalık rolü oluşturmuştur (Daly, 1993; Cabrera vd. 2007).

2.2 Babanın Çocuğun Hayatındaki Yeri ve Önemi

Araştırmalar değişen sosyal koşullarda babalıkla ilgili toplumun beklentilerinin farklılaşması sonucunda babaların da çocuk yetiştirmeye etkin bir şekilde katılmalarının çocuk açısından olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur (McBride ve Lutz'dan aktaran Hodgins, 2007) Bununla birlikte babalık kimliği ve babaların çocuk yetiştirmedeki rol model olarak önemlerinin vurgulanması babaların çocuklarının eğitim ve bakım sürecine katılımlarına olan ilgiyi arttırmıştır (Gürşimşek vd.,2007).

Çocuk gelişiminde ilk yıldaki anne çocuk ilişkisinin önemi babanın rolünü azaltıyormuş gibi görünse de ikinci yıldan itibaren babanın da çocuğun hayatındaki yeri ve önemi giderek artmaktadır (Yavuzer, 2003, s. 19).

Çocuğun kendine yönelik algısı yaşamın ilk yıllarından itibaren öncelikle aileden alınan daha sonra gelişen sosyal çevre tarafından desteklenen geri bildirimler ile oluşur. Ailesi tarafından değer verilen, kabul gören, sevilen çocuklar kendilerinin değerli, önemli ve sevilebilen bir birey olduğuna inanırlar. Böylece çocuklarda olumlu bir benlik algısı gelişir. Babaların bu noktada rolü oldukça kritiktir. Babalar çocuğun dış dünya ile

kurdukları ilişkide adeta bir köprü rolündedirler. Babanın onayı ve kabulü çocuğa dış dünya tarafından da kabul edildiği, beğenildiği hissini verir (Bakanay, 2007).

Babalığın kültürel temsilleri hem geçmişte hem de günümüzde tarihsel ve sosyolojik pek çok çalışmaya konu olmuştur (Wall ve Arnold, 2007)

Babanın çocuğun gelişiminde doğrudan ve dolaylı olarak etkisi tartışılmazdır. Bu nedenle babaların bebeklik döneminden itibaren çocukları ile ilgilenmeleri, ilişki kurmaları, birlikte vakit geçirmeleri önemlidir. Ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki zaman içinde gelişen, zenginleşen bir deneyimdir (Cummings, Merrılees ve Ward-George, 2010, s.157).

Çocuğun tüm sorumluluğunu annenin yüklendiği ailelerde, babanın, çocuğunun eğitiminde devreye girmesi, genellikle ikinci yılda veya ikinci yılın sonlarında gerçekleşir. Çünkü bebeklikten çıkmaya başlayan çocuk hareketleri ve yarım konuşmasıyla babasının dikkatini çeker. Çocuğun iki yaşlarında iletişim kurmaya başlayan bir baba, babalık görevini yerine getirmekte gecikmiş sayılır, çünkü babalık bebeklik döneminin sonunda başlamaz. Baba olmak da anne olmak gibi doğum öncesi dönem ile başlar (Mc Bride ve Mc Bride, 1990; Razon' dan aktaran Tezel-Şahin, 2009).

Baba çocuk arasındaki paylaşımın artması hem çocuğun gelişimini hem de babanın benlik kavramını ve özgüvenini olumlu etkiler. Babanın çocuğun yaşamına etkin katılımı çocuğun analitik düşünce yapısını, zekasını, sözel becerisini ve akademik başarısını olumlu etkiler. Bunun yanında çocuk daha çok içsel odaklı kontrol geliştirir, daha olgun ve bağımsız davranışlar gösterir. Özellikle erkek çocuklar için cinsel kimlik modeli yani örnek alacağı kişi ile paylaşım içinde olmak çocuğun kendini dış dünya ile ilişkilerinde örneğin diğer erkek arkadaşlarının yanında daha korunaklı ve güvende hissetmesine yardımcı olmaktadır (Cummings vd., 2010, s.159).

Görüldüğü gibi babanın çocuğun yaşamında en az anne kadar önemli bir yeri ve etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamada çocuk için anne ve babanın rolü birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Ebeveynlerin birbirleriyle uyumlu olmaları çocuk için çok önemlidir. Bu sebeple çocuk gelişimi ve eğitiminde babanın rolü annenin rolünü tamamlayıcı ve bütünleştiricidir.

2.3 Babanın Çocuğun Gelişimine Etkisi

Doğum öncesi dönemle birlikte babanın varlığı çocuğun yaşamına girmektedir. Baba adayı, hamile eşiyle ruhsal birliktelik halindedir. Bu birliktelik eşinin yaşantısını etkilemektedir. ABD'de yapılan bir araştırmada doğum öncesi dönemde etkin baba katılımı ve desteği ile annenin çocuğun yaşamında, ilk dört yıl boyunca tepkileri ve katılımı arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır (Maccoby ve Martin'den aktaran Kuzucu, 1999).

Bebek bakımına annelerin daha uygun ve annelik içgüdülerinin daha baskın olması gibi sosyo-duygusal nedenlerden dolayı bebeklik döneminde genel olarak başrolü annelerin alması babaların babalık rolü algısını geliştirememesine neden olmaktadır. Ancak özellikle çocukların yürümeye başlamasıyla ve erken çocukluk dönemine girmesiyle birlikte çocukların sosyo- duygusal, bilişsel, psiko-motor gelişimlerinde babaların destekleyici rolü daha belirgin olmaktadır (Jia ve Schoppe-Sullivan, 2011).

Yapılan çalışmalar, babaların çocuğun yaşamına aktif katılımı ile baba çocuk etkileşiminin çocuk üzerine birçok açıdan faydasına değinmektedir. Bu faydaları; akademik başarıda artış (Cooksey ve Fondell, 1996; Amato ve Gilbreth, 1999) , daha az suça yönelme ile madde bağımlılığında azalma (Carlson, 2006), olumlu akran ilişkileri geliştirme (Updegraff, McHale, Crouter ve Kupanoff, 2001) bilişsel gelişim, davranışsal ve duygusal düzenleme (Cabrera vd, 2000), sosyal gelişim, dil gelişimi (Lamb, 2010) şeklinde sıralamak mümkündür. Ayrıca, baba yoksunluğu, babanın çocuğun yaşamına dahil olmaması gibi durumların çocuğun psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Flouri, 2005).

Çocuk ve babası arasındaki iletişimin gelişim alanları üzerindeki etkisi daha çok babasız çocuklar ile yapılan araştırmalardan yola çıkılarak yorumlanmıştır. Çocuk ile baba arasındaki kaliteli ilişkinin çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal ve cinsel gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Bakanay, 2007).

Çocuğun yaşamının ilk dönemlerinde babanın davranışlarının niteliği, daha sonraki dönemde çocuğun zihinsel işlevlerini etkilemektedir. Babanın bakım, beslenme, oyun vb. konulara ilgisi ile çocuğun zekâ gelişimi arasında olumlu yönde bir ilişki vardır (Çetin, 2006).

Zihinsel gelişimde çevrenin etkisi göz önüne alındığında, uyarıcı bir çevreden yoksun olan çocuğun, doğal olarak zihinsel gelişimi de yavaş olacaktır. Bu noktada baba, uyarıcı bir

çevre sağlaması nedeniyle önemli bir etkiye sahiptir. Babalar annelere oranla çocuklarını daha bağımsız davranmaya ve çevreyi keşfetmeye cesaretlendirirler ki bu durum çocuğun zekâsını olumlu yönde etkilemektedir. Aktaş (2003); babaların, annelere oranla daha fazla oyun oynama eğiliminde olduklarını belirterek bu durumun da çocukların zihinsel gelişimi için önemli bir kriter olduğunu ifade etmektedir (Aktaş'tan aktaran Bartan, 2010).

Babaların çocukları ile zaman geçirmeleri, okul hayatları ile ilgilenmeleri, akademik başarıları ve beklentilerine önem vermeleri çocuklarının zihinsel gelişimine destek sağlamaktadır (Amato, 1994). Biller (1993), Lamb (2004) ve Parke' ye (2004) göre babalar çocuklarının sadece okul çalışmalarına katılarak onların zihinsel gelişimlerine katkı sağlamazlar. Bunun yanında babalar çocuklarının sosyal aktivitelerine ve spor faaliyetlerine katılarak da, onların düşünme becerilerinin gelişimine yardımcı olabilirler. Biller (1993), tarafından yapılan çalışmada, çocuklarının spor ve fitness aktivitelerine katılan babaların çocuklarının ileriki okul kariyerlerinde daha başarılı oldukları sonucuna varmıştır (Aktaran Mwoma, 2009).

Babasız büyüyen çocukların okul başarılarının düşük olduğu görülmektedir (Radin'den aktaran Kuzucu, 2011). Lambert ve Hart (1976), çocuğun okuma ve aritmetik başarısının hem annenin hem de babanın okulu ziyaret edip, çocuklarının gelişimiyle ilgilendiği durumlarda, sadece annenin ziyaret ettiği çocuklara göre yedi ay ileride olduğunu bulmuştur (Archer ve Lloyd, 2002; Kuzucu, 2011). Lamb (1977), anne ve babanın çocuğun hayatına birlikte katılmasının çocuğa farklı modeller ve daha çok uyarıcı sağladığını, bunun da çocuğun zihinsel ve sosyal gelişimini olumlu etkilediğini ileri sürmektedir (Aktaran Kuzucu, 2011).

Babaların çocuklarının psiko-sosyal gelişimine etkisi çok yönlüdür. Babaların çocuklarıyla fazla zaman geçirmesi çocuklarının akademik başarısı, olumlu benlik algısı ve sonraki akran ilişkilerini etkilemektedir. Aynı zamanda çocukların babalarıyla zaman geçirmesi ileriki dönemlerde depresyona girme olasılığını azaltmaktadır. Babaların çocuklarına iyi model olması rehberlik etmesi çocukların sapkın kişilik oluşturmasını da engellemektedir (Thomas, Krampe ve Newton, 2008).

Bebekler üzerinde yapılan bir araştırmada, babanın bebeğin sosyal ve duygusal gelişimine katkısı incelenmiştir. Bağlanmanın sadece anneye değil, babaya da güvenli bir şekilde olduğu zaman, bebeklerin sosyal ve duygusal olarak daha çok geliştiği bulunmuştur.

Ayrıca babasına olan bağlılığın çocuğu, anneye güvensiz bağlanma durumunda oluşan zararlı sonuçlardan koruduğu ortaya çıkmıştır (Akande, 1994).

Babanın da çocuk bakımına katılması durumunda, çocuk model alacağı ve bağlanabileceği alternatif iki insana sahip olur. Sadece anne ya da baba yerine, hem anne hem de babaya bağlılık çocukta terk edilme korkusunu azaltmakta, çocuk hem kendisine hem de çevresine daha çok güven duyar hale gelmektedir. Babanın çocuğun yetiştirilmesinde aktif katılımı ve sorumlulukları paylaşması çocuğun eşitlik ve adalet değerlerini içselleştirebileceği demokratik bir ortam yaratır. Ayrıca doğumundan itibaren farklı ana baba tarzları görmesi çocukta farklılıkların algılanmasını kolaylaştırır. Çocuk farklı tipteki insanlarla daha iyi ilişki kurabilir ve yeni koşullara daha kolay uyum sağlayabilir (Russell' den aktaran Şahin, 2012).

Babalar çocuklarının dil gelişiminde önemli rol oynamaktadırlar. Çocukların dil gelişiminde yaşamın ilk üç yılında uyaranların fazlalığı önemlidir. Babaların çocuklarını etkileşime sokmaları, zengin uyarıcılar sunması ve duyarlı bir baba çocuk ilişkisi oluşturmaları çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Pancsofar' dan aktaran Bartan, 2010).

Babanın çocuğun cinsel kimlik gelişimin de de etkisi bulunmaktadır. Babanın rolü özellikle erkek çocuğun cinsel rol gelişimi için önemli gözükse de kız çocuğunun gelişiminde de etkisi büyüktür. Babalar erkek çocuklarının yaşamına daha fazla dahil olmaktadırlar. Çünkü erkek çocuğunun cinsiyet gelişimi için sorumluluk hissetmektedirler. Erkek çocukları ile ortak etkinlikler gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle kızlara oranla erkek çocukları ile daha fazla beraber olmaktadırlar (Haris ve Morgan, 1991). Bu doğrultuda erkek çocuklar da babalarını gözlemleyerek ve taklit ederek erkeklerin nasıl davrandıklarını öğrenirler. Babanın sorunlar karşısındaki tepkisi, evdeki kuralları uygulama yöntemi, davranışları erkek çocukta erkeklik ile ilgili kavramlarının oluşmasında temel oluşturur. Erkek çocukluğun ilk yıllarından itibaren baba ile özdeşleşmesi ileriki yıllardaki gelişimleri için oldukça önemlidir. Yaşamlarının ilk yıllarında babaları ile yeterli paylaşımda bulunmayan çocukların ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bundan olumsuz etkilendikleri bilinmektedir (Bakanay, 2007).

Pek çok araştırmacı, babanın özellikle erkek çocukları için cinsiyete uygun davranışları kazanmasındaki önemini vurgulamışlardır. Erkek çocukları için cinsiyete uygun davranışlar kazanma babayı model alarak başlar, babanın olmadığı ailelerde erkek

çocukların cinsel rol gelişimi olumsuz yönde etkilenmektedir (Lamb, 2010, s. 4; Tezel-Şahin, 2003, s. 461).

Starrels (1994) babaların erkek çocukları ile daha yakın olduğunu savunmuş bunun nedenini de erkek ilişkilerinin kadınların yaptığı gibi konuşmak sır paylaşmaktan ziyade beraber bir şeyler yapmakla alakadar olduğunu belirlemiştir (Starrels, 1994).

Yablonsky (1991), babalar ve oğullar arasındaki ilişkileri açıklarken, babanın da anne kadar önemli olduğundan bahsetmektedir. Babalarda, annelik içgüdüsüne paralel bir babalık içgüdüsünün varlığından söz etmektedir. Ayrıca oğulların, kendi çocuklarıyla nasıl ilişki kuracağını öğrenmede de babalarını model aldıklarını belirtmektedir (Aktaran Ünüvar, 2008).

Genelde baba yoksunluğunun çocuğun psiko-seksüel gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur. Baba yoksunluğu özellikle erkek çocuklarda önemli etkilere sebep olmaktadır. Babası olan ve olmayan erkek çocuklar karşılaştırıldığında, babasız çocukların diğerlerine oranla daha bağımlı, daha az saldırgan, akran ilişkilerinde daha zayıf oldukları, ahlaki yargı açısından daha az gelişmiş oldukları ve okuldaki başarılarının düşük ve ayrıca daha az erkeksi kimliğe sahip oldukları görülmektedir (Günalp, 2007).

Kız çocukları için ise babanın önemi farklıdır. Çünkü baba hayatlarında tanıdıkları ilk erkektir. Bu nedenle baba ile kurulan ilişki gelecekte karşı cinsle kurulacak ilişkilerin kalitesini ve şeklini belirler (Bakanay, 2007; Lamb, 2010).

Babası olan kızlar diğerlerinden daha çok feminen (kadınsı) davranışlar göstermektedirler. Rol teoristleri bu durumu, babanın kız ve erkek çocuklarına farklı davranışlarda bulunmasının çocuğun cinsiyet rollerini öğrenmesinde önemli bir etken olduğu şeklinde açıklamaktadırlar. Psikoanalitik teoristler özdeşleşme olayında kızların babanın sevgisi için anne ile rekabete girmesi sonucunda cinsiyet rollerini kazandığı şeklinde görüşlerini belirtmektedirler. Sosyal öğrenme teoristleri ise kızların erkeklerle etkileşimlerinde özel becerileri de içine alan kadınsı davranışları kazanma da baba ile etkileşimin ve deneylerin önemli olduğunu savunmaktadırlar. Hem kız hem erkek çocuğun cinsel kimlik gelişiminde, babayla kurulan ilişki yarar sağlamaktadır (Poyraz, 2007).

Çocuğa etkisi doğum öncesi dönemden başlayan babanın, çocuğun analitik beceri ve akademik başarı gibi zihinsel gelişimine, psikososyal uyum ve bağımsızlık düzeyi gibi sosyo-duygusal gelişimine etkisi bilinmektedir. Babası ile ilgili olan çocuklar ile babasız

büyüyen çocukların gelişimleri incelendiğinde, babanın çocuğun, zihinsel, sosyo duygusal gelişimine etkisi günümüzde açık bir şekilde fark edilmiştir (Poyraz, 2007).

Yavuzer (1994), Babanın yokluğu, pasifliği ve ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını ruhsal ve bedensel sağlığını önemli ölçüde etkilediğini çocukta birtakım uyum ve davranış bozukluklarına neden olabileceğini ileri sürmüştür (Aktaran Gürsoy ve Coşkun, 2006)

Tüm gelişim alanları açısından kritik öneme sahip olan yaşamın ilk yıllarındaki baba-çocuk ilişkisi çocuğun ihtiyaçlarını karşılayıcı düzeyde olmalıdır. Bu yüzden erken çocukluk döneminde babalar ile çocuklar arasında kurulacak etkili iletişim, yaşanılan nitelikli paylaşımlar daha sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlayacaktır (Şahin ve Demiriz, 2014; Zembat ve Unutkan, 2001).

2.4 Baba Katılımı

Baba katılımının genel olarak, babanın varlığı, sıcaklığı, ebeveynlik memnuniyeti, babanın çocuğunu yetiştirmesi, maddi desteği ve dil kullanımı gibi katılım aktivitelerini kapsadığından bahsedilmektedir (Downer vd., 2008). Bir başka anlatımla çocuğun yaşamında baba katılımı babadan çocuğa ve çocuktan babaya doğru karşılıklı etkileşimleri ve aile etkilerini kapsamaktadır (Cabrera vd., 2007).

Lamb, Pleck, Charnov and Levine (1987); baba katılımını tanımlamak için *karşılıklı etkileşim*, *hazırbulunuşluk* ve *sorumluluk* olarak üç kategoriden bahsetmiştir. Baba ve çocuk arasında geçen oyun oynama, vakit geçirme, bakım etkinliklerine dahil olma gibi tüm ortak aktiviteler karşılıklı etkileşimi ifade eder. Hazırbulunuşluk kategorisi ise; babanın hem fizyolojik hem de psikolojik olarak çocuğun hayatına katılıma hazır olması ile açıklanabilir. Son olarak babanın çocuğuna karşı hissettiği endişe, korku, beklenti gibi olumlu ve olumsuz tüm duygular ise sorumluluk kategorisine dahil edilebilir (Aktaran Hodgins, 2007).

Ancak Lamb ve arkadaşlarının (1987) yaptığı bu tanımın baba katılımını etkileyen faktörleri ve babanın çocuğun gelişimine etkisini göz ardı edilerek yapılmış olduğunu ifade eden Palkovitz (2002), baba katılımının çocuğun bilişsel gelişimine olan etkisi üzerinde durmuş ve baba katılımını tek boyutlu olarak ele almamak gerektiğini belirtmiştir. Palkovitz' e (2002) göre, baba katılımı baba ve çocuk arasındaki ilişkinin bir parçasıdır. Babanın çocuğu ile olan ilişkisi, çocuğun annesi ve diğer aile bireyleri ile olan ilişkisiyle, babanın içinde yetiştiği kültür ve çevrenin de etkisiyle şekillenir (Aktaran Palkovitz, 2007).

Baba katılımı tanımında olduğu gibi katılım boyutlarıyla ilgili olarak da iki önemli model mevcuttur. Bunlardan biri Lamb, Pleck, Chernov ve Levine'in (1987) üçboyutlu baba katılımı kavramıdır. Diğeri ise Palkovitz'in (2002) üç örtüşen alan kapsamında kavramsallaştırdığı baba katılımıdır (Pleck'ten aktaran Cabrera vd., 2007). Bu üç alan bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanlardır. Palkovitz babaların 15 farklı yoldan katılım sağladıklarını belirtmiştir ve çeşitli aktiviteler belirlemiştir. Bu aktiviteler; iletişim, öğretme, denetleme, düşünce süreçleriyle meşgul olma, maddi destek sağlama, duygu gösterme, koruma, duygusal destek, getir götür işleri, bakım verme, çocukla ilişkili bakım konusuyla meşgul olma, paylaşılan ilgiler, ulaşılabilir olma, planlama, paylaşılan aktiviteler olarak belirtilmiştir. Her iki model de erkeklerin baba olarak yerine getirdikleri kapsamlı eylemleri içermektedir (Cabrera vd., 2007). Bu çalışmada baba katılımını ilk olarak kavramsallaştıran Lamb vd., nin (1987) kavramları üzerinde odaklanılmıştır.

Lamb ve Pleck'in baba katılımı kavramı üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlar "doğrudan temas", "çocuğa ulaşılabilir olma" ve "sorumluluk" tur. Bunlar kullanımı yaygın olan kavramlardır. Doğrudan temas, bakım verme, oyun ya da serbest zaman etkinliklerinde çocukla doğrudan ilişkiyi, paylaşılan etkileşimi kapsamaktadır. Ulaşılabilir olma, babanın varlığını ve babanın çocuğuna erişilebilir durumda olmasını ifade etmektedir. Sorumluluk ise çocukla ilgili konularda yapılan planları ve çocuk için var olan kaynakların düzenlenmesini açıklayan bir kavramdır (Cabrera vd., 2007; Pleck, 2010; Sımsıkı, 2011).

Ancak bu kavramların daha sonra bazı araştırmacılar tarafından çeşitli açılardan farklı yorumlanmış biçimleri ortaya çıkmıştır. Örneğin; Hofferth'in (2003) baba katılımı üzerindeki etkilere yönelik analizlerinden verilebilir. Hofferth'in analizine göre çocuğuyla birlikte yaşayan babaların baba katılımı dört bölümden oluşmaktadır. Bunlar, günlükler aracılığıyla kodlanan "çocukla geçirilen vakit"; çocuğa onu sevdiğini söyleme, çocuğa sarılma gibi etkinliklerdeki sıklık ifadesi olan "sıcaklık"; çocuğun aktivitelerini, yemeğini, nerede olduğunu ve ödevlerini kapsayan kurallar ile bu kuralların tartışılmasını belirten "denetim ve kontrol"; çocuğa banyo yaptırma, bezini değiştirme, çocuğa disiplin uygulama, çocuğun aktivitelerini seçme, çocuğa kıyafet alma, çocuğu aktiviteye götürme, çocuk doktorunu seçme ve randevu alma, çocuk bakım programı ya da okul seçme, çocukla oyun oynama olmak üzere bu sekiz aktivite üzerinde her bir ebeveynin ne ölçüde performans sergilediğini ölçen "sorumluluk" tur (Hofferth' ten aktaran: Pleck, 2010, s. 59-60).

1980 li yılların ortalarında sunulan baba katılımının yapısı ile ilgili tanımların yanı sıra baba değişkeni çeşitli açılardan incelenmiştir. Örneğin çocuğun ailesi içinde babanın varlığı, diğer adıyla babanın çocuğuyla birlikte yaşaması en sık çalışılan baba değişkenlerinden birisidir. Diğer dikkat toplayan konulardan bazıları da baba davranışı ve çocukların babalarıyla ilişkileridir. Bu konular kapsamında çocukların bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerinde babaların rolü, babaların etkileşim stili ve bebeğin babaya bağlanması gibi konular yer almaktadır. Buna rağmen çocuk bakımında ve çocukların sosyalleşmesinde babaların ne kadar rol oynadığı, diğer bir deyişle ebeveyn olarak ne kadar eylemde bulundukları mevcut araştırmalarda yer bulmamıştır. Babaların söz konusu faaliyetlerinin miktarı 1980'li yılların erken dönemleriyle birlikte artan sosyal ilginin önemli bir meselesi haline gelmiştir (Pleck, 2010; Sımsıkı, 2011).

Yapılan araştırmalar baba katılımın, baba ile çocuğu daha çok yakınlaştırdığına dikkat çekmektedir. Babaların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zamanın artmasına bağlı olarak ilişki içinde sergiledikleri rollerin çeşitlendiğini ve bunun baba çocuk ilişkisine bir zenginlik kattığı belirtilmektedir. Babanın çocukla ilişkisinin anneden farklı olması, toplum ve aile içinde üstlendiği rollerin farklılığı, babanın çocuğu anneden farklı biçimde etkilemesine neden olmaktadır. Diğer bir deyişle anne ve babanın çocuğun eğitiminde ve gelişiminde üstlendiği roller birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir (Gürşimşek vd., 2007).

Babanın çocuğun hayatına katılımının önemli bir parçası da babanın okuldaki eğitim etkinliklerine katılımıdır. Babaların çocuğun eğitimine katılımı ise, babaların gereksinim duyduğu diğer sosyal etkinliklerle bağlantılarını sağlamak, eğitim etkinlikleri sırasında babalara yardımcı olarak gereksinim duyduğu materyallere ulaşmalarında kolaylık sağlamak açısından önem taşımaktadır. Ayrıca babaların etkinlikleri değerlendirme sürecine katılımını sağlamak, babaların okula karşı olumlu tutum geliştirmeleri ve okul ile olan ilişkilerini sürdürmeleri, çocuklarının gelişimleri hakkında bilgi sahibi olmaları da baba katılımının önemli gerekliliklerindendir (Kaye, 2005; Özkan, 2014).

Anne ve babaların bebekle kurdukları ilişkilerin nitelik açısından farklı ancak birbirini tamamlayıcı bulunduğu ortaya konmuştur. Buna göre anneler bebeğin bakımıyla daha çok ilgilenirken, babalarda bebeği tutma, kollarında sallama, onunla çeşitli oyunlar oynama eğitimi daha belirgindir (Güngörmüş, 1995).

Darling-Fisher ve Tiedje'nin ev hanımı ve çalışan anneler üzerinde yaptıkları araştırmada, ev hanımı veya part-time çalışan annelerin çocuklarının fiziksel bakımları ile eşlerinden daha çok ilgilendikleri, tam gün çalışan annelerin eşlerinin ise fiziksel bakımdan eşit paylaşıma yatkın olduklarını saptamışlardır. Eşleri ev hanımı olan babalar doğrudan çocukların fiziksel bakımında rol almaktansa, oyun aktivitelerine katılmaya daha eğilimlidirler (Darling-Fisher ve Tiedje, 1990).

Anneler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve bakımını sağlamak gibi sorumlulukları alırken babalar daha sıklıkla fiziksel oyunlar oynamayı tercih etmektedirler. Babalar bilişsel ve başarı ile ilgili süreçlere daha fazla katılmaktadırlar (Russell ve Russell' den aktaran Poyraz, 2007).

Radin (1981) çocuğunun bakımı ve eğitiminde aktif olarak rol alan babaların çocuklarının daha entelektüel yetiştiklerini savunmaktadır. Çünkü babanın çocuğunun eğitimine katılması demek, çocuğuna eğitimi için daha fazla ekonomik destek sağlayacağı anlamına gelir. İyi bir ekonomik destek ise, çocuğa eğitimi için daha fazla kaynaklara erişim ve birçok fırsattan yararlanabilme anlamına gelmektedir (Aktaran Mwoma, 2009).

Allen ve Daly (2002)' e göre baba katılımı sağlandığında çocukların genel yaşam doyumları artmakta ve çocuklar daha az depreyon davranışları göstermektedirler. Babaları okuldaki etkinliklere katıldıklarında ise çocuklar okula karşı daha olumlu tutumlar geliştirmekte, daha mutlu olmakta ve sorumluluklarını yerine getirmede daha istekli davranmakta ve bu tutumlarını ileriki yıllarda da sürdürebilmektedirler (Allen ve Daly, 2002).

Baba katılımının çocukların yanısıra babalara da oldukça olumlu katkıları olduğu bilinmektedir. Babalığın üretken yönünü benimseyen babalar; çocukları ile yakın ilişki kurma çabasında ve çocukların kişisel- sosyal yönlerindeki gelişimlerini teşvik etme eğilimindedir. Böylelikle baba katılımı ile desteklenmiş çocukların davranışları babalar için de kendilerine yönelik olumlu bir algı geliştirmelerini sağladığı gibi babaların katılımına yönelik yapılan çalışmalar da babaları çocukların bakımıyla ilgili motive ettiği görülmüştür. Ayrıca baba katılımı sağlandığında özellikle düşük gelirli babaların ruh sağlığına olumlu etkilerinin olduğu, riskli davranışları azalttığı, mutluluğunu ve yaşam kalitesini artırdığını ve genel olarak sağlıklı bir hayat geliştirdikleri gözlenmiştir (Turner, Wheaton ve Lloyd ' den aktaran Kotila ve Kamp-Dush, 2013).

Genel olarak değerlendirildiğinde babaların çocuklarının hayatına katıldıklarında çocukları ile daha olumlu ilişkiler kurdukları, onları daha iyi anlamakta ve çocukları ile daha sağlıklı bir etkileşim içinde oldukları görülmektedir.

2.5 Baba Katılımını Etkileyen Faktörler

Baba katılımı kişisel, ailesel, çevresel ve kültürel faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörlerin de her biri kendi içerisinde çeşitli bileşenlere sahiptir. Örneğin kişisel etkiler kapsamında babanın tutumları, davranışları, motivasyonu, ebeveyn olma zamanı, çocuk cinsiyeti yer alırken, aile etkileri kapsamında anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkileri, eşler arası ilişki, baba-anne-çocuk ilişkileri bulunmaktadır. Çevresel faktörlerle ilgili olarak akrabalarla, komşularla ve arkadaşlarla ilişkilerden, yanı sıra iş-aile ilişkilerinden söz edilmektedir. Kültürel etkiler de, erkek ve kız çocukların çocukluk kültürünü, baba/anne cinsiyet rollerine yönelik tutumları gibi etkenleri kapsamaktadır (Parke' den aktaran Sımsıkı, 2011).

McBride ve Rane, (1998) ise; baba katılımını etkileyen farklı faktörlerden bazılarını babaların babalıkla ilgili tutumlar, işle ilgili stres etkenleri, evlilik kalitesinin algılanması, çocukların özellikleri (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı vb), gibi faktörler olarak belirtmiştir. Bununla birlikte babalık kimliği, annelerin baba katılımı ile ilgili inanç ve tutumu gibi annelik etkileri çok önemlidir (Aktaran McBride vd., 2005).

Babaların sosyo-ekonomik, kültürel durumları, geleneksel tutumları, annenin çalışma durumu, ebeveynlerin evlilik uyumları gibi pek çok etken baba katılımını etkiler. Mwoma' da (2009) baba katılımını etkileyen birçok faktör bulunduğunu belirtmiş, bunlar arasında da çocuğun yaşı, cinsiyeti, aile yapısı, ebeveynlerin eğitim ve sosyo ekonomik düzeyi, annenin çalışma durumu vb. özellikleri sıralamıştır. Radin ve Golsmith (1989) ve Coverman (1985) babanın cinsiyet rolüne ilişkin tutumları, çocuğunun bakımına katılımda en önemli belirleyicilerden biri olduğunu belirtmişlerdir (Aktaran Kuzucu, 2011). Baba, geçim sağlayıcı role ilişkin güçlü tutuma sahip olduğunda, geleneksel olarak kadın rolü olarak görülen ev işlerine daha az katılmaktayken cinsiyet rolüne ilişkin tutumu modernleştikçe katılımı artmaktadır (McHale ve Huston, 1984). Babalık rolünü sadece çocuğunun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve onu disipline etmek olarak algılamayan, aynı zamanda çocuğuyla yakından ilgilenmek, onun bakımına katılmak olarak gören baba çocuğunun hayatına daha çok katılmaktadır (Perry-Jenkıns ve Crouter, 1990).

Baba, eğitimi arttıkça, daha demokratik ve esnek bir cinsiyet rolüne sahip olduğu ve çocuk gelişimi konusunda kendini daha yeterli gördüğü için ebeveyn sorumluluğunu daha çok almaktadır (Coltrane, 1995, s. 258). Eğitimli babanın iş kalitesi arttığı ve yüksek ücretli iş daha çok zaman gerektirdiğinden, babaya katılımı için az zaman bırakmaktadır (Haris ve Morgan, 1991).

Babanın çalışma saati, hem anne hem de babanın katılımını belirlemede güçlü ve tutarlı bir etkiye sahiptir. Her iki ebeveynin de çalıştığı ailelerde bu ilişki babanın çocuğu ile vakit geçirmesinde önemlidir. Çünkü iki gelirli ailedeki babanın çalışma saati çok olduğu zaman, çocukla boş zaman etkinliklerine katılımı azalmakta, ancak çocuk bakımında değişiklik olmamaktadır (Crouter, Perry-Jenkins, Huston ve McHale, 1987; McHale ve Huston, 1984).

Babaların sosyo ekonomik durumu da baba katılımını etkileyen bir faktördür. Çeşitli araştırmalar baba katılımı ile babanın sosyal statüsü arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Babaların evlerine maddi destek sağlayabilmesi, aileleriyle olan ilişkilerini güçlendirir bu durum da çocuklarıyla daha ilgili olmalarını sağlayabilir. Araştırmalara göre, evlerine ekonomik destek sağlayabilen babalarda işsiz babalara göre daha fazla baba katılımı sağlandığı görülmektedir (McAdoo; Danziger ve Radin' den aktaran Greene, Menestrel, ve Moore, 2001).

Babanın yaşı da baba katılımını etkileyen faktörler arasındadır. Yetişkin babaların mesleklerinde belli bir noktaya geldiklerinde, genç babalara oranla çocuklarının gelişimine daha fazla katıldıkları belirlenmiştir (Marsiglio, 1993). Benzer olarak başka bir araştırmada erken çocuk sahibi olmanın baba katılımını azalttığı ve bunun yanında babaların babalık rolü algılarını da olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak da evliliğin tam oturmadığı ailelerde eşler arasında çatışmalı bir ilişki olduğundan babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin de beklenilen şekilde olumlu olmaması gösterilebilir (Easterbrooks, Barrett, Brady ve Davis, 2007).

Geleneksel olarak babaların rolü de baba katılımını etkiler. Geleneksel baba rolüne sahip olan babalar, hem çocuklarına daha az zaman ayırmakta hem de çocuk bakımını daha az üstlenmektedirler. Onlar için çocuk bakımı, parasal destek sağlamak ve çocuklarına otorite örneği olmakla sınırlıdır. Ailelerini ekonomik olarak desteklediklerı için de kendilerini babalık yönünden aktif ve sorumlu olarak algılarlar. Bunun da babalara atfedilen

geleneksel toplumsal rolden kaynaklandığı belirtilmektedir (Feldman, Nash ve Aschenbrenner den aktaran Duran, 2010).

Annenin, babanın katılımına ve babanın rollerine yönelik inançları da baba katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Palkovitz' e (1984) göre babalık rolleri ve katılım seviyeleri, annenin baba rollerine ilişkin inançları ile yönetilir. Anneler babaları katılıma teşvik etme ve cesaretlendirmede de rol oynayabilirler. Anneler, babaların bu konuda yeterli ve yetenekli olduklarını düşünürlerse babaların katılımı daha fazla teşvik edebilirler. Birçok anne, babaların çocuklarının hayatında ve eğitiminde yetersiz kalabileceklerini ya da bu konuda yetenekli olmadığını düşünmektedir. Bu sebeple annelerin babalık rolü hakkındaki inançlarını değiştirmek baba katılımı için önemli bir faktördür (McBride vd., 2005).

Annenin çalışma durumunun da baba katılımında etkili olduğu düşünülmektedir. Bazı araştırmalar babanın eve giren tek geliri sağladığı aileler ile, hem anne hem de babanın çalıştığı aileler arasında baba katılımında bir fark olup olmadığını incelemiş, annenin ev dışında çalışmasının ve iş programının baba katılımını etkilediği çeşitli araştırmalarca ortaya konmuştur. Çift gelirli ailelerde babaların çocuk bakımıyla daha fazla ilgilendiği gözlenmiştir. Başka bir deyişle, annenin çalıştığı durumlarda babanın çocuğun hayatına katılımı artmıştır (Cabrera vd., 2007). Hoffman, (1974) de babanın çocuk bakımında başlıca sorumluluğu nadiren almasına rağmen, rutin çocuk bakımına anne çalışıyor olduğunda daha aktif katılma eğiliminde olduğunu belirtmiştir.

Eşler arasındaki evlilik ilişkisi de babanın katılım durumunu etkilemektedir. Evlilik ilişkisinin uyumlu olduğu ailelerde, babalar çocuk bakımına daha çok katılmaktayken evliliğin devamından şüphe duyduğunda baba katılımı azalmaktadır (Haris ve Morgan, 1991; Volling ve Belsky' den aktaran Kuzucu; 2011). Easterbrooks, Raskın ve Mcbrian' da (2014) yaptıkları araştırmada çocuklarının hayatında aktif olan babaların katılımı arttıkça eşleriyle olan ilişkilerinin de daha olumlu olduğunu ve anne- baba ilişkilerindeki çatışmaların da azaldığını saptamışlardır.

Ebeveynler arasındaki yapıcı ve olumlu ilişkinin çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin olmasının yanı sıra ebeveynler arasında yaşanan tartışmaların da çocukları olumsuz şekilde etkilediği bilinmektedir. Evlilik kalitesi çocukta ebeveyn desteğini de beraberinde getirir. Ebeveyn desteğinin fazla olduğu çocuklarda psikolojik uyumun ve akademik başarının arttığı; buna karşın aile ilişkilerinde ortaya çıkan çeşitli sorunların ve çatışmaların ise

çocuğun psikolojik uyumunu olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Lund, Zimmerman ve Haddock, 2002). Nitekim bir çok araştırmacı tarafından ebeveynler arasındaki evlilik çatışmasının çocuğun psikolojik uyumunu etkileyen en önemli etmenlerden biri olduğu belirtilmektedir (Buehler ve Gerard, 2002; Fincham, 2003; Öngider, 2013; Vandewater & Lansford, 1998)

Evlilik kalitesinin yüksek olması anne ve baba rollerini desteklediği gibi, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisine olumlu katkılarda bulunur. Buna karşın evlilik kalitesinin düşük olması ebeveynliğe zarar vermektedir. Yüksek evlilik kalitesi, hem ebeveynlerde hem de çocuklarda olumlu duygusal deneyimi ve sosyal yeterliliği önemli ölçüde desteklemekte ve teşvik etmekte; ebeveynler arasındaki olumsuz duygular ise eşler arasındaki ilişkiyi bozmaktadır. Eşleri ile ilişkisi olumlu olan babalar çocuklarına daha fazla zaman ayırmaktadır (Engle ve Breaux' den aktaran Duran, 2010). Levy-Shiff ve Israelashvilli (1988) mutlu bir evliliği olan erkeklerin belki de bir güven ve yetkinlik duygusu taşıdığı, bunun da katılımı teşvik edebileceğini ifade etmişlerdir. (Aktaran Koçak, 2004).

Çocuğun yaşının baba katılımına etkisine ilişkin iki farklı görüş vardır. İlkine göre çocuğun küçük olması annenin olduğu gibi babanın da katılımını arttırmakta (Pleck (1985) ve çocuğun yaşı büyüdükçe baba katılımı azalmaktadır (Lamb ve ark., 1985). İkinci görüş ise, çocuğun yaşı büyüdükçe babanın katılımının arttığı yönündedir. Bebeklerin ihtiyaç duyduğu altını değiştirme ve banyo yaptırma gibi sorumlulukları geleneksel olarak annenin görevi olarak görülmektedir. Ayrıca, deneyimsiz baba küçük bir çocukla ne yapacağını bilmediği ve kendini yetersiz hissettiği için de küçük çocuğun bakımıyla ilgilenmekten kaçınmaktadır (Levy-Shift ve Israelashviliden aktaran Clark, 2009). Bu yüzden çocuğun yaşı büyüdükçe babanın çocuğun hayatına katılım düzeyinin arttığı düşünülmektedir.

Çocuğun cinsiyeti de babanın katılım düzeyini etkileyen bir diğer unsurdur. Bu konuda da literatürde iki farklı görüşe rastlanmıştır. Bunlardan ilkinde babaların kız çocuklarına oranla erkek çocuklarına daha fazla dokunduğu, görsel ve işitsel uyarıcı sunduğu ve erkek çocuklarıyla kız çocuklarına oranla daha fazla vakit geçirdiği belirtilmektedir (Amato ve Gilbreth,1999; Haris ve Morgan, 1991; Greene, Menestrel ve Moore, 2001). Bu konudaki diğer görüş ise babaların kız çocuklarıyla daha olumlu şekilde iletişim kurdukları yönündedir. Nitekim Marsiglio (1993) babalarının kız çocuklarına oranla erkek çocuklarıyla daha fazla iletişim kurduklarını belirtmiştir. Çeşitli açılardan günümüzdeki çağdaş babalığı incelediği araştırmasına göre ise babalar dinlenme ve proje faaliyetlerine

daha fazla zaman ayırmış, erkek çocuklarıyla kız çocuklarına oranla daha fazla oynamışlardır.

2.6 Baba Çocuk İlişkisi

Günümüzde annelerin de çalışma hayatına atılmalarıyla birlikte babalara hem ev işlerinde hem de çocuğun bakım ve eğitiminde geçmişe oranla daha fazla görev düşmektedir. Babaların çocuğun hayatında anne karnından başlayarak yaşamının sonuna kadar etkin ve önemli bir rolü vardır. Çocuğun hayatında bu derece önemli olan babaların çocuklarıyla olan ilişkileri ne kadar kaliteli olursa çocuğun gelişimindeki olumlu etkileri de o kadar fazla olur.

Araştırmalarda baba çocuk ilişkisinde babaların çocukları ile ilgilenmesi konusunda tarihsel ve kültürel pek çok farklılıkların olduğu belirtilmektedir (Öngider, 2013; Rothbart, Derryberry ve Posner, 1994). Bowey (1995) babaların daha çok çocuklarıyla oyun etkinlikleri ve spor aktivitelerine katıldığını ve bu aktivitelerin baba ile çocuk arasında güvenli bir bağ kurulması açısından oldukça önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu açıdan babaların çocukları ile oynamaları, konuşmaları, onların beslenme, temizlik gibi gereksinimlerini karşılamaları ve çocuklarının beklentilerine cevap vermesi oldukça önemlidir. Babalar çocukları ile bu yönde bir ilişki kurduklarında başarılı bir baba- çocuk ilişkisinin de temelleri atılmış olur (Amato, 1994, s. 1031).

Çocuklarıyla aktif bir ilişki içerisinde olan babalar; çocuklarını her yönden desteklerler. Babalarıyla aktif ve olumlu ilişkiler içinde olan çocuklarda ise akranlarına göre yüksek bir benlik saygısı, güvenli bağlanma, olumlu disiplin davranışları ve düşünsel becerilerin daha hızlı gelişimi söz konusudur (Gustasfon, 2011).

Babaların çocuklarıyla harcadıkları zaman hem babalar hem de çocuklar için çok önemlidir. Baba çocuğuyla yakın bir ilişki kurduğunda hem kendisinin hem de çocuğunun gelişimine katkı sağlar. Araştırmacılar baba katılımında ailede en çok yararı baba-çocuk ilişkisinin sağladığını belirtmektedir. Babanın çocuğun yaşamına etkin bir şekilde katılması onun ihtiyaçlarını daha iyi öğrenmesini, dolayısıyla ihtiyaçlarının daha iyi karşılamasını sağlar. Bu durumda, anne ya da babanın tek başına çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışırken karşılaştığı zorluklar oluşmaz. Anne ve baba çocuğun sorumluluğunu alarak sadece diğer ebeveyne destek olmakla kalmayıp birbirlerinin zayıf yönlerinden

kaynaklanan olumsuzlukları da ortadan kaldırmaktadır (Lamb, 2010; Şahin ve Demiriz, 2014).

Babanın genellikle anne ve çocukları için güven kaynağı olduğu belirtilmektedir. Çocuklar babayı güçlü, saygı uyandıran kişi olarak algılamakta ve babanın çocuğuna karşı olan davranışlarının niteliği çocuğun gelişim alanlarını etkilemektedir. Anne baba arasındaki olumlu ilişki, anne-çocuk arasındaki ilişkiyi de olumlu yönde etkilemektedir. Babanın varlığı ve anneye desteği, anne-çocuk ilişkisinin daha sağlıklı olmasına imkan tanımaktadır. Eğer anne-baba arasındaki ilişki sağlıklı değilse, anne bu boşluğu doldurmak için bütün ilgisini çocuğa yöneltebilmektedir. Bu da annenin aşırı koruyucu bir tutum geliştirmesine neden olabilmekte ve çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini engellemektedir. Babanın ailenin gelirinin tümünü ya da bir kısmını karşılaması, eşine karşı davranışları, eşiyle ilişki kurma biçimi babanın çocuk üzerindeki dolaylı etkileridir. Babanın kararlara aktif olarak katılması ise babanın çocuk üzerindeki doğrudan etkileridir (Özdal ve Aral, 2005).

Bronstein ve Cowan (1988) baba çocuk ilişkisinin hem nicelik hem de nitelik açısından anne çocuk ilişkisinden farklı olduğunu belirtmiştir. Bu farklılık ilk olarak ev işlerinin paylaşılmasında kendini gösterir. Annelerin genellikle ev işleri ve çocukların bakımıyla uğraşması babaların ise dışarıda bir iş ya da evdeki güç gerektiren işlerle meşgul olması üç yaş dolaylarındaki çocuklarda işlerin cinsiyete göre farklılaştığını öğrenmesine neden olur (Aktaran Tezel-Şahin, 2003, s.464). Çocuklar ileriki yaşamlarına dönük öğrenmeleri taklit yoluyla ya da davranış modellerini gözlemleyerek ve örnek alarak gerçekleştirirler. Çocukluk çağında edinilen davranış kalıplarının çoğu türetilmiş yaşantıların ürünüdür. Bu sebeple babanın ev içindeki tutum ve davranışları, eşi ve çocuklarıyla olan ilişkisi çocukların kişilik gelişiminde için son derece önemli rol oynar (Lamb ve Tamis-Lemonda, 2004, s. 9).

John Bowlby bebeklik dönemindeki gelişim ile ilgili 1940'lı yıllarda yaptığı çalışmalarda, kurumlarda kalan çocukların yaşlarına uygun sosyal ve duygusal gelişim göstermediklerini, bunun da anne yoksunluğundan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bebeğin dış dünyaya uyum sağlamasında annenin rolünün büyük olduğunu savunan Bowlby, anne ve bebek arasında kurulan bağın biyolojik yapının bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Babaların ise ikincil ve daha çok anneyi destekleyici bir rolü olduğunu vurgulamıştır (Parke'den aktaran Poyraz, 2007).

Son 30 -35 yıl öncesine kadar çocuğun gelişiminde babanın varlığı ve etkisi hep dolaylı olarak incelenmiş Bowbly' nin de araştırmasında olduğu gibi dikkat hep anne-çocuk ilişkisinde yoğunlaşmıştır. İlk kez Schaffer ve Emerson'un 1964'te ''Bebekte Sosyal Bağlanmanın Gelişimi'' ve ''Anne Yoksunluğu'' konusundaki yayınlarından sonra, yavaş yavaş babanın bilimsel araştırmalarda da ne kadar ihmal edilmiş olduğu gerçeği fark edilmiştir. Bebek-baba ilişkisini ilk kez inceleyen Schaffer ve Emerson, 9 ay dolaylarındaki bebeklerin babaya oranla anneden ayrılmaya daha fazla tepki gösterdiklerini ortaya koymuşlardır (Aktaran Ekşi, 1999, s. 59).

Bebek ile baba ilişkileri konusundaki çalışmalar açıkça ortaya koymaktadır ki bebekler ilk altı aylık dönemde anne ve babadan her ikisiyle de bağlılık kurarlar. Anne-babalarına güvenle bağlı bebekler daha sosyaldir ve güvensiz bebeklere göre alışkın olmadıkları insanlarla daha iyi iletişim kurarlar. Güvenle bağlanan bebekler, yaşıtlarıyla da sosyal alanda daha güvenlidir; karmaşık ve kritik durumlarda daha sabırlı ve isteklidirler (Lamb ve Lewis, 2010, s. 96). Ayrıca bu konuda Mahler, Pine ve Bergman (2003) babanın anne ve çocuk arasında kendilerinden farklı bir objenin varlığını algılamasını sağlayarak onların ortak yaşamasal (sembiyotik) bir ilişkiden çıkmalarına yardımcı olduğunu belirtmektedirler. Böylece babanın bebeğin ilk kez anne dışındaki birinin varlığından habedar olmasını sağladığını da ifade etmişlerdir.

Bebeğin ve çocuğun gelişiminde babanın etkilerini araştıran Kaitz vd., (1994), bebeğin doğumdan sonraki ilk üç gün içinde 1 saat süresince bebekle göz kontağı kurmasını ve iki kez bebeği soyup giydirmesini istedikleri babaların ilk üç ay süresince bebeğinin bakımında daha çok rol aldıklarını belirtmişlerdir (Aktaran Lamb ve Lewis, 2010, s. 96).

Çocuğun gelişiminde, hayata hazırlanmasında, uygun disiplin yöntemlerinin kullanılmasında babanın önemi büyüktür. Babanın kızan, bağıran, otoriteyi temsil eden, kendisinden korkulan ve tehdit unsuru olarak kullanılan rolde olmaması gerekir. Babanın çocuğuyla açık, tutarlı ve belli esneklikleri olan bir ilişki kurması sağlıklı baba çocuk ilişkisinde önemli bir rol oynamaktadır (Heinowitz, 1998; Özkan, 2014; Ünüvar, 2008).

Çocukların babalarıyla yakın ve sıcak ilişkileri olduğunda psikolojik olarak daha uyumlu, okulda daha başarılı oldukları, daha az anti-sosyal davranışlarda bulundukları ve yaşam boyunca akranlarıyla daha iyi ilişkiler kurdukları gözlenmiştir (Koçak, 2004). Bu bağlamda babaların çocuklarıyla geçirdikleri vaktin kaliteli olması çocuk için hayati öneme sahiptir.

Jia, Kotila ve Schoppe-Sullivan (2012) yaptıkları bir araştırmada problem davranış gösteren çocukların babalarının çocukların oyunlarına ve temel bakım etkinliklerine katıldıklarında; çocukların olumsuz davranışlarında azalma ve sosyal yetkinliklerinde artış gözlendiğini saptamışlardır.

Baba çocuk ilişkisi ile ilgili yapılan başka bir araştırmaya göre; çocuklarıyla etkili bir iletişim kuran, onları içtenlikle dinleyen, onların etkinlikleri ile ilgilen babalar, daha zeki, yaratıcı ve hayal gücü geniş çocuklar yetiştirmektedirler (Şahin'den aktaran Dönmezer, 1991). Çağdaş (2002) ve Güngörmüş (1995), yaptıkları çalışmalarda babanın özellikle erkek çocuğun erkeksi davranışları kazanması açısından önemli olduğunu ortaya koymakta ve erkek çocukların babaları ile özdeşleşerek erkek gibi davranmayı öğrendiklerini ileri sürmektedirler. Yine yapılan araştırmalarda babaların kızlarının güvenlikleriyle oğullarının güvenliklerine nazaran daha çok ilgilendikleri, oğullarına kızlarından daha sert kontrollü davrandıkları, oğullarının motor yeteneklerinin geliş imine kızlarınınkilerden daha çok katılımcı oldukları ortaya çıkmıştır (Çağdaş'tan aktaran Özdal ve Aral, 2005).

Babanın varlığı erkek çocuklar kadar kız çocuklar için de büyük öneme sahiptir. Özellikle ergenlik öncesi dönemde kızlar babaları tarafından sevildiklerini hissedecek bir takım işaretler aramakta ve babanın varlığı, kız çocukların özgüvenlerinin ve cinsel kimliklerinin güçlü olmasında etkili olmaktadır. Babaların kızlarıyla yeterince ilgilenmeleri, onlara sevgi göstermeleri onların ergenlik döneminde hem aynı cinsiyetten arkadaşlarıyla hem de erkek arkadaşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlamaktadır. Babanın olmadığı ortamlarda yetişen kız çocukları, büyükbabasını, amcasını veya dayısını baba modeli olarak alabilmektedir (Chapman ve Campbell, 2003, s. 73).

Babanın çocuğun yaşamına etkisi bu kadar önemli iken babanın olmadığı parçalanmış ailelerde çocuk için oldukça olumsuz durumlar meydana gelmektedir. Aile ilişkilerinin bozulması, boşanma, ebeveyn ölümü gibi etmenler sonucu çocuk, baba yoksunluğu ile karşılaşmakta, bunun sonucu olarak da çocuğun gelişimi ve topluma uyumu olumsuz yönde etkilenmektedir. Pedersen, Rubenstein ve Yarrow (1979) yaptıkları çalışmada babası olmayan bebeklerin gelişim testinden daha düşük puan aldıklarını ve daha az sosyal tepkide bulunduklarını saptamıştır. Tek ebeveynle büyümek durumunda kalan çocuklar için yaşam diğerlerininkinden daha zordur. Baba yoksunluğunun getirdiği yükü anne kadar çocuk da taşımaktadır. Her iki taraf da bu durumdan etkilenmekte ve bu krizin aşılması sırasında ebeveynler de çocuklar da bildikleri, tanıdıkları aile kavramını yeniden

oluşturmakta ve stres yaşamaktadırlar. Özellikle okul çağı çocuğunda stresin olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir (Akaygün'den aktaran Özdal ve Aral, 2005).

Baba yoksunluğu çocuklarda olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Genellikle baba yoksunluğu içinde büyüyen çocukların akademik başarılarının düşük olduğu, sosyal problemler yaşadıkları ve bazılarının da suça yöneldiği bilinmektedir (Thomas vd., 2008).

Ayrıca babasız çocukların diğerlerine oranla daha bağımlı, daha saldırgan, akran ilişkilerinde daha zayıf oldukları, ahlaki yargı yönünden daha az gelişmiş oldukları, ve daha az erkeksi kimliğe sahip oldukları görülmüştür (Erikçi, 2005).

Baba yoksunluğuna maruz kalan çocuklar, bu durumdan oldukça olumsuz etkilenmektedir. Ancak babanın olduğu, iki ebeveynli ailelerde yetişen çocuklar da babalarıyla sağlıklı bir ilişki içerisinde olmadıklarında baba yoksunluğu sonucunda oluşan tüm bu olumsuz etkilerlerle karşı karşıya kalabilirler. Bu nedenle babaların çocukları ile kuracağı olumlu ilişki, çocuğun hayatına dahil olması ve çocukla geçirilen nitelikli vakit önemlidir.

2.7 İlgili Araştırmalar

2.7.1 Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Evans (1997), yaptığı araştırmasında babaların tutum ve davranışlarını incelemiştir. Katılımcılar 3-8 yaş aralığında çocuğa sahip olan 60 babadan oluşmaktadır. Babaların babalık rolüne ilişkin tutumlarını ve katılımlarını ölçmek için araştırmacı tarafından bir görüşme formu düzenlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre babaların çocukların fiziksel bakımını annenin işi olarak gördükleri belirlenmiştir. Babaların görevi olarak, çocuğa eğitim olanağı sunmak, çocuğa zihinsel beceriler öğretmek ve çocuğun bakımını sağlayacak parayı kazanmak gibi eylemlerin görüldüğü saptanmıştır. Babaların babalık rolüyle ilgili en önemli buldukları noktalar sırayla maddi yönden çocuğa bakmak ve sevgi vermek, en az önemli görülen noktalar ise çocukla oyun oynamak ve çocuğun günlük ihtiyaçlarını karşılamak olarak belirtilmiştir. Araştırmaya göre babaların çoğunluğunun ailedeki rollere gelenekselci tutum içinde yaklaştığı sonucuna varılmıştır. Annelerin genel olarak çocuğun tüm fiziksel bakımıyla ilgilendiği, babaların ise çocukla ilgili geleceğe yönelik kararlar almada sorumluluk üstlendiği görülmüştür.

Tezel-Şahin (1998), tarafından yapılan araştırmada destekleyici eğitim programının 5-6 yaş grubunda çocuğu olan babalar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Deney grubunda 30 ve

kontrol grubunda 30 baba ile çalışılmıştır. Deney grubundaki babalara 8 hafta destekleyici eğitim programı verilmiştir. Araştırmanın sonunda deney grubunda çocuğun ihtiyaçlarını en fazla kimin karşıladığı, çocuğa kimin kitap okuduğu, çocuğun oyuncaklarını kimin seçip aldığı vb gibi maddelerde ve baba çocuk ilişkisi ile ilgili maddelerde son test puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Darga (1999) farklı sosyo-ekonomik düzeydeki babaların altı, on, on dört yaşlarındaki çocuklarının eğitimine katılımının değerlendirmiştir. Bu araştırmanın örneklemini, Ankara ili Mamak ve Çankaya ilçelerindeki Devlet istatistik Enstitüsü verilerine göre alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki 191 çocuğun 382 anne ve babası oluşturmuştur. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu ile anne ve babalarla yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki (SED) babalar ile alt ve üst SED' deki anneler arasında çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne babanın yaşı ve öğrenim durumuna göre anlamlı farklılıklar olduğu, anne ve babanın çocuklarının eğitimine katılımında da sosyo ekonomik düzeye göre değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Çocuğun cinsiyetine göre alt ve üst SED' deki babaların eğitime katılımı alt SED' de erkek çocuk, üst SED' de ise kız çocuk lehine farklılık göstermekte ve her iki SED arasında erkek çocuk için gösterilen katılım arasındaki farkın çoğunlukla önemsiz olduğu görülmüştür. Alt ve üst SED' deki baba ve annelerin yaşının çocuğun eğitimine katılımlarını çoğunlukla etkilediği görülmüştür. Alt ve üst SED' deki babaların öğrenim durumunun çocuğun eğitime katılımını etkilediği alt SED' de çoğunlukla öğrenim düzeyi arttıkça katılım da artarken üst SED' de tersine bir durum olduğu saptanmıştır.

Albukrek (2002) araştırmasında babanın çocuğa karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi çocuk, anne ve baba algısına göre incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, İstanbul ili Avrupa yakası içinde bulunan 4 ilçeden, random metodu ile seçilen 4 özel ilköğretim okulunun 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrenciler ve ailelerinden oluşturulmuştur. Bu sınıflardaki tüm öğrencilere Aile Kabul ve Reddetme ölçeği Çocuk Formu (PARQ) ve Çocuk Benlik Kavramı ölçeği (PAQ) uygulanmıştır. Araştırmada; aile bireylerinin; babanın çocuğuna karşı davranışlarını algılamaları olumsuz oldukça çocuğun benlik kavramının da bundan olumsuz etkilendiği belirlenmiştir. Bunlarla ilgili olarak yürütülen ayrıntılı analizlere de özellikle çocuğun, babasının tutumunu olumsuz olarak algılaması durumunda benlik kavramının bundan doğrudan etkilendiği görülmüştür. Çocuğun babası ile ilişkilerini olumlu olarak algılaması durumunda da benlik algısının olumlu yönde geliştiği görülmüştür.

Aydın (2003) baba katılımı eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerini algılayışlarına etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara'da ODTÜ Yuva ve Anaokulunda üç-altı yaşlar arası çocukları olan 10 deney, 10 kontrol grubunda olmak üzere 20 baba oluşturmuştur. Deneysel araştırma modeli kullanılarak yapılan bu çalışmada, deney grubuna 6 haftalık bir baba katılım eğitimi uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubu babalarına, ''Baba Katılım Ölçme Aracı'' ve ''Babalık Rolleri Anketi" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda babaların eğitim sürecini değerlendirmeleri dikkate alınarak programın baba –çocuk arasındaki iletişime bazı olumlu etkileri olduğu saptanmıştır.

Yılmazçetin (2003) tarafından yapılan araştırmada baba katılımı ve ergenlik öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya, İstanbul'daki özel okulların altıncı ve yedinci sınıflarına gitmekte olan 75 öğrenci ile onların babalan katılmıştır. Babalara araştırmacı tarafından geliştirilen Baba Katılım Formu ve Duygusal Anlam Ölçeği; çocuklara ise "11-18 yaş arası Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda babaların çocuklarının hayatına onlarla ilgili sorumluluklar alarak dahil oldukları, babaların en az yaptıkları etkinliğin çocuklarıyla birebir ve doğrudan meşgul olmak olduğu görülmüştür. Babanın, çocuklarının hayatına dahil olma oranının çocuğun cinsiyetine, babanın yaptığı işten ve maaşından memnun olup olmamaya göre bir farklılık göstermediği ancak eşlerinin çalışıp çalışmamasına göre değiştiği görülmüştür. Eşleri çalışan babaların çalışmayanlara oranla çocuklarının hayatına daha katılım gösterdikleri görülmüştür.

Dinçer (2003) babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların bakım ve eğitimine katılım durumlarını Ankara ili örnekleminde 290 baba üzerinde incelemiştir. Araştırmada verileri elde etmek üzere anket yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, babaların yarıdan fazlasının haftada 5 gün ve günde ortalama 8 saat çalıştığı, büyük çoğunluğunun çocukları olduğunda baba olmaya hazır oldukları, yarıdan fazlasının çocukları olduktan sonra çocuk ve eşe karşı sorumluluklarının arttığının bilincinde olduğu, yarıdan fazlasının çocuk bakımı ve eğitimine katılmak istediği ancak zaman bulamama nedeni ile katılamadığı ve yarıdan fazlasının çocuk bakımı ve eğitimine katılımlarını yeterli buldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, babaların çocukların bakımına ve eğitimine katılmak istememe nedenlerinin, öğrenim durumlarına ve çocuk sayısına göre değişiklik göstermediği saptanmıştır.

Gürşimsek vd., (2007), çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden bir grup babanın, eğitime katılım düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenlerini

belirlemişlerdir. Ayrıca baba katılımının desteklendiği ve desteklenmediği kurumlarda çocukları eğitim gören babaların eğitime katılım düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmanın örneklem grubunu İzmir ili Foça, Aliağa ve Karşıyaka ilçelerinde araştırmacılarca seçilmiş 6 okulöncesi eğitim kurumunda çocuğu eğitim görmekte olan 161 baba oluşturmuştur. Katılımın desteklendiği ve desteklenmediği okullardaki babalara Aile Katılım Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanarak veriler toplanmıştır. Elde edilen bulgularla katılımın desteklendiği okullardaki babaların katılım düzey ve beklentilerinde anlamlı farklılıklar olduğu ortaya konulmuştur.

Ünlü (2010), araştırmasında 50-72 aylık çocukların babalarının katılımına yönelik algılarını anlamayı ve çocukların baba katılımına yönelik algılarını anne ve babalarının algıları ile karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmaya 50-72 aylık 40 çocuk ve bu çocukların 17 tanesinin anne ve babası katılmıştır. Çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yolu ile elde edilmiştir. Sonuçlara göre, çocukların baba katılımına yönelik algılarının babaların gözlemlenebilir davranışları tarafından şekillendiği görülmüştür. Ayrıca, çalışmaya katılan çocukların çok büyük bir kısmının babalarının katılımını orta düzeyde algıladıkları tespit edilmiştir. Yine, çocukların çoğunluğunun babanın katılım düzeyini ailedeki diğer bireylerin katılım düzeyinden düşük düzeyde algıladıkları gözlemlenmiştir. Aileler çocuklar tarafından algılanan baba katılım düzeyine göre gruplandırıldıklarında, çocukların baba katılımına yönelik algılarının annelerin baba katılımına yönelik algıları ile daha çok benzeştiği gözlemlenmiştir. Gruplar arası yapılan karşılaştırmalar sonucunda, babanın yüksek, orta düzey ya da düşük katılımlı olarak algılandığı ailelerin, demografik özellikler, babanın toplumsal cinsiyete ilişkin rollere yönelik algısı, annenin baba katılımından tatmin olma düzeyi, babanın çocuk bakımına katılma düzeyi ve anne ile baba raporlarındaki tutarlık bakımından farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Kuruçırak (2010), yaptığı araştırmasında, 4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Antalya'da 2-11 nolu sağlık ocaklarına bağlı mahallede oturan 4-12 aylık sağlıklı bebeği olan 260 baba katılmıştır. Araştırma verilerine göre babaların bebek bakımına katılım düzeyleri ortalamanın biraz üstündedir. Araştırma sonucunda babaların bebeklerinin fiziksel bakımına en az, ilgi ve oyun aktivitelerine ise en yüksek katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Babaların babalık rolü algılarının olumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Babaların yaşadıkları bölge, eğitim durumu, işi, doğdukları yer, eşlerinin eğitim durumu ve işi, sahip olunan çocuk sayısı ve bebeğe ayrılan zaman babaların bebek bakımına

katılımları ve babalık rolü algılarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırmada ayrıca babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasında pozitif yönde ve güçlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Sımsıkı (2011) çalışmasında, baba katılımının ebeveyn tutumları, bağlanma stilleri ve çift uyumu açısından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma kapsamında okul öncesi çağda çocuğa sahip 303 babaya, "Baba Katılım Ölçeği", "Ebeveyn Tutum Ölçeği", "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri" ve "Çift Uyum Ölçeği" uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre yüksek düzeyde demokratik ebeveyn tutumuna sahip babaların, tüm baba katılım puan ortalamalarından daha yüksek puan aldığı ve düşük düzeyde otoriter tutuma sahip olmanın da ilgi ve yakınlık boyutundaki katılımı arttırdığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada çift uyumunun bazı boyutlarının ebeveyn tutumları ve baba katılımı arasındaki bazı ilişkilerde biçimlendirici rolü olduğunun yanı sıra bağlanma stilleri ve baba katılımı arasındaki bazı ilişkilerde de çift uyumunun bazı boyutlarının biçimlendirici rolü olduğu saptanmıştır.

Şahin (2012), araştırmasında Ankara ilinde resmi bağımsız anaokullarına giden 5-6 yaş grubu çocukların babalarının, babalık rolünü algılayışlarını, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumlarını ve babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmaları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 650 baba oluşturmuştur. Araştırma sonucunda: Çocuğun cinsiyetinin, babalık rolünü ve aile katılımını etkilemediği bulunmuştur. İlk çocuğu olan babaların, babalık rolü algısı ve ev temelli katılım düzeyi yüksek bulunmuştur. Tek çocuklu babaların, iki ve daha fazla çocuklu babalardan, babalık rolü algısı ve ev temelli katılım düzeyi yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmanın diğer bir sonucuna göre ise babaların yaşı yükseldikçe aile katılım düzeyleri de yükseldiği görülmüştür. Babanın öğrenim düzeyi ve ekonomik düzeyi yükseldikçe babalık rolü algısı ve aile katılım çalışmalarına katılımlarının arttığı saptanmıştır. İlk baba olma yaşı yükseldikçe, babaların aile katılım düzeyleri de yükselmiş, babalık rolü algısı yüksek olan babaların, aile katılım çalışmalarına katılımlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özkan (2014) çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan Baba Katılım Programı'nın baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında Ankara il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 214 çocuğun anne ve babası ile çalışmıştır. Ayrıca farklı

okullardan seçilen 25 baba kontrol grubunu oluştururken 25 baba deney oluşturmuştur. Deney grubu babalara Baba Katılım Programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda aile katılım çalışmalarının babaların ihtiyaçlarına, çalışma saatlerine ve ayırabilecekleri zamanlara göre hazırlandığında, tüm babaların istekle katıldıkları ve Baba Katılım Programı'nın babalar ile çocukları arasındaki ilişkiyi olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

2.7.2 Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Easterbrooks ve Goldberg (1984), çocuk bakımında baba katılımı, ebeveyn özellikleri ve çocuk uyumu arasındaki ilişkileri incelemiştir. Toplam 75 yeni doğan bebek ve ebeveynleri ile yürütülen bu çalışmada anne ve babaların yaş ortalaması 30-31'dir. İlk gözlem esnasında bebekler 20 aylıktır. Çocuk ve ebeveyn bağlanması laboratuvar gözlemleri ile çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk yetiştirmede baba katılımı boyutları ise ölçekler aracılığıyla değerlendirilmiştir. Ebeveyn tutumları, çocuğun özerkliği, ebeveynin sıcaklığı ve disiplini gibi boyutları kapsarken; baba katılımı ise baba ve çocuğun yalnız oldukları zaman miktarı, oyunda geçirilen baba çocuk zamanının miktarı ve babanın bakım vermedeki katılımını kapsamaktadır. Sonuçlara göre babaların gün içinde bebekleri ile yalnız olarak ortalama 1.75 saat zaman geçirdiği, oyun konusunda ise gün içinde bebekleriyle ortalama 3 saat geçirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada baba katılımının her üç boyutu için, çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Ancak baba katılım ölçümlerinin birleşimi kullanıldığında, babaların erkek çocuklarıyla kız çocuklarına göre daha fazla zaman harcama eğiliminde oldukları görülmüştür.

Marsiglio (1991), babaların evde yaşayan küçük çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri, babaların katılımında doğrudan temas boyutunu kapsayan aktivitelere katılım derecelerini incelemiştir. Baba katılımının, baba, eş/partner ve çocuk özelliklerini üç yordayıcı olarak değerlendirmeye almıştır. Araştırmanın örneklemini yaş ortalaması 40 olan 1.465 baba oluşturmuştur. Araştırmada babaların çocuklarıyla birlikte yaptıkları çeşitli aktiviteler zaman sıklıkları açısından değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, hem okul öncesi dönem hem de okul döneminnde çocuğu olan babaların çocuklarıyla gerçekleştirdikleri en sık etkileşim yolunun, onlarla evde oyun oynamak olduğu belirlenmiştir. Ayrıca okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyeti babaların aktivite düzeyi ile ilişkili bulunamamıştır.

Fagan ve Iglesias (1999), çalışmalarında; baba katılım programının; babalar, baba figürleri ve babaların Head Start çocukları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada yarı deneysel araştırma metodu kullanılmıştır. Metoda göre ön test- son testten elde edilen veriler farklı coğrafyalarda ve farklı yaş gruplarında ki çalışmaya katılmamış gruplarla karşılaştırılmaktadır. Gruplar babaların katılım gösterebildikleri zaman miktarına göre farklı gruplara ayrılmıştır. Araştırma sonuçları babanın katılım süresinin yüksekliği ile uygulama sonrası baba katılımlarının artması arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca yüksek düzeyde baba katılımının olduğu durumlarda çocuklarda yüksek akademik başarı gözlenmesine karşın; diğer taraftan düşük baba katılımının olduğu durumlarda ise çocuklarda yüksek oranda davranış bozuklukları olduğu gözlemlenmiştir.

Feldman (2000), çocuk bakımında baba katılımının çeşitli yönlerini incelemiş ayrıca çiftlerin ev ve çocuk bakımındaki sorumlulukları paylaşmaya yönelik fikirleri, evlilik doyumunda ebeveynlerin uyumu ve anne-bebek ile baba-bebek ilişkisinin gelişimini değerlendirmiştir. Araştırmanın katılımcılarını yeni doğan bebekler ile her iki eşin de kazanç sağladığı 60 İsrailli aile oluşturmaktadır. Ziyaretler sırasında bebekler beş aylıktır. Ev ve çocuk bakımı sorumluluklarının paylaşımı, bebekle geçirilen zaman, ebeveynlik aktivitelerinin çeşitleri ve evlilik doyumunda ebeveyn uyumu ölçülmüştür. Ebeveyn duyarlılığı ve bebeklerin etkileşime hazır oluşları görüşme ve video kaydı yoluyla belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynlerin evlilik doyumu üzerindeki uyumu, anne-çocuk etkileşimi ile değil, ancak baba-çocuk etkileşimi ile ilişkili bulunmuştur. Ebeveynlerin ev ve çocuk bakımı sorumluluklarının paylaşımının, anne-çocuk ve baba çocuk ilişkisi ile; babanın sergilediği çocuk bakım aktivitelerinin ise anne duyarlılığı ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Turbiville ve Marquis (2001) erken eğitim programlarında babaların eğitime katılımını inceledikleri araştırmalarında 800 babaya önce mektup göndererek daha sonra bazılarıyla da yüz yüze görüşerek bir çalışma yapmışlardır. Araştırmaya 318 baba katılmıştır. Yapılan çalışma sonunda babalar anketler yoluyla katılımlarını bildirmiş ve babaların eğitime katıldığında çocukların okul başarısının arttığı saptanmıştır.

Coley ve Morris (2002) baba katılımıyla ilgili olarak eş bildirimleri arasındaki fikir birliğini, bu bildirimler arasındaki uyum ve uyumsuzluğu öngören faktörleri ve baba katılım düzeyini etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırmaya 228 aile katılmıştır. Baba katılımı annenin hamilelik sürecinden görüşme zamanına kadar geçen sürede babaların

çocuklarıyla meşguliyeti ve ilişkisine yönelik altı maddeli ölçekle değerlendirilmiştir. Anneler tutarlı olarak babaların bildirimlerine göre daha düşük düzeyde baba katılımı bildirmişlerdir. Araştırma sonucunda çocuğun yaşı ve çocuk cinsiyeti gibi çocuk özelliklerinin baba katılım düzeyini etkilemediği tespit edilmiştir.

Fletcher ve Silberberg (2006), ilkokulda baba katılımını inceledikleri araştırmlarını 52 okulda yürütmüşlerdir. Baba katılımı hakkında bilgi toplamak için telefon görüşmesi temelli ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek, okuldaki çocuk sayısı, erkek ve bayan öğretmenlerin yüzdesi, babaların çeşitli alandaki etkinliklere katılım seviyesi, babaların etkinliklere katılım sıklığı, annelerle, babalarla ve her iki ebeveynle yapılan toplantı ortalamaları ve okulun baba katılım stratejileri hakkında bilgileri kapsamıştır. Araştırma sonucunda, baba katılımının anne katılımına oranla daha düşük olduğu saptanmıştır.

Gaertner, Spinrad, Eisenberg ve Greving (2007) araştırmalarında bebeklik süresince ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve bu tutumların doğrudan baba katılımı arasındaki ilişkilerini incelemişlerdir. İlk ölçümler bebekler 6-8 aylıkken (Zaman 1), ikinci ölçümlerse bebekler 12-14 aylıkken (Zaman 2) yapılmıştır. Çalışma 156 aile ile tamamlanmıştır. Ebeveynlerden ebeveyn katılım günlüklerine, temel bakım verme, oyun, öğretme ve gün içinde ve gece vakitlerinde sakinleştirme gibi çeşitli çocuk ile ilgili aktivitelerde katılımlarının sıklığı ya da süresini belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca ebeveynlere çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda babaların otoriter görüşleri hafta içinde sağladıkları katılım ile olumsuz yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu ilişki, bakım verme ve oyun aktivitelerinde de gözlenmiştir. Güçlü şekilde aşırı otoriter görüşlere sahip babalar bebeklik boyunca hafta sonları öğretme ve hafta içinde de bakım verme, oyun, öğretme ve gece çocuğu ile ilgilenme aktivitelerine nispeten daha az katılmışlardır. Annenin koruyucu tutumlarının, babaların hafta sonunda gösterdikleri ilgili katılımları ile eş zamanlı olumsuz ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca hafta içi günleriyle kıyaslandığında hafta sonları zaman 1'de gece çocuğu ile ilgilenme dışında, zaman 2'de de oyun ve öğretme aktiviteleri dışında tüm aktivitelerde babaların ilgili katılımlarının arttığı sonucuna varılmıştır.

Saracho (2008), araştırmasında 5 yaşında çocuğu olan 25 babaya babalar için hazırlanan okuma-yazma programını uygulamıştır. Araştırma kapsamında babalara ev ortamında çocukların okuma-yazma programını destekleyecek çeşitli stratejiler sunulmuştur. Araştırma verileri çocukların çalışmaları, gözlemler, fotoğraflar; çocuklarla, öğretmenlerle

ve babalarla yapılan periyodik görüşmeler, çocukların anlatmış oldukları hikâyelerden tutulan kayıtlar ve notlardan elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, babaların okuma-yazma stratejilerini öğrenmelerinin çocuklarının bu gelişimini olumlu etkilediği saptanmıştır.

Mwoma (2009) tarafından yapılan çalışmada babaların çocukların eğitime katılma düzeyleri ile çocuklarının anaokulundaki performansları arasındaki ilişkiyi ve babaların katılımını etkileyen faktörleri incelemek amaçlanmıştır. Çalışmaya 16 anaokulunda bulunan 160 çocuk ve 160 baba katılmıştır. Çalışmada ebeveyn katımını ölçmek için Palkovitz (1997) den uyarlanan anket, kişisel bilgi formu ve çocuklar için başarı testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda babaların çocukların eğitimine katılmalarıyla çocukların başarısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Baba katılımının babaların eğitim seviyelerine ve mesleklerine göre farklılaştığı, eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarının eğitimine daha fazla katıldıkları, kalıcı bir işte çalışan babaların ise işsiz ve serbest meslek sahibi olan babalara göre daha fazla çocuklarının eğitimine katıldıkları sonucuna varılmıştır.

Nkwake (2009) araştırmasında babaların çocuk bakım görevlerine katılım sağladığı durumları incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, 222 baba ve 246 anneden oluşmuştur. Araştırma kapsamında anneler ve babalarla görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre yüksek eğitim düzeyi, babaların çocuk bakımına katılımları ile ilişkili bulunmuştur. Babaların eğitim düzeyi arttıkça, çocuklarına bakım sağlamaları o kadar olası görülmüştür. Araştırmaya göre daha yüksek eğitim düzeyine sahip babalar, çocukların bakımına katılma konusunda eşitlikçi bir görüşe sahipken, daha düşük eğitim düzeyine sahip babalar ise çocuk bakımıyla ilgili daha geleneksel görüşe sahiptir. Ayrıca araştırma sonucunda evlilik memnuniyeti ve babaların çocuk bakımına katılımı arasında bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Ancak algılanan sadakat gibi evlilikle ilgili birkaç konunun, baba katılımını etkilediği görülmüştür. Araştırmada babaların üçte ikisi zamanlarının büyük çoğunluğunda çocuk bakımına katılım sağladıklarını belirtmiş, bu durumun da kendi istekleri ile olduğundan bahsetmişlerdir. Annelerin çoğunluğunun, babaları çocuk bakımına katılmaları yönünde teşvik etmediği görülmüştür. Babaların çocuk bakımına katılımındaki engellerin ise çocuk bakımını kadın işi olarak gören geleneksel anlayıştan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Halme, Åstedt-Kurki ve Tarkka (2009) tarafından babaların okul öncesi çağdaki çocuklarıyla nasıl vakit geçirdiklerini farklı aile yapıları açısından incelemek amacıyla

yapılan araştırmada 263 babaya ulaşılmıştır. Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen aile yapısını ve baba çocuk etkileşimini ölçen ölçekler yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi çağdaki çocuklarıyla en fazla çatışma yaşayan babaların geleneksel ve üvey babalar olduğu belirlenmiştir. Çatışmaların en az olduğu babaların ise eşleriyle veya çocuklarıyla beraber yaşayan aileler olduğu, evli ve çocuklarıyla beraber yaşayan babaların çocuklarıyla daha fazla fiziksel etkileşime girdiği sonucuna varılmıştır.

Buckley ve Schoppe-Sullıvan' ın (2010) araştırmalarında bakım verme ve oyun boyutundaki baba katılımı ile işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı arasında ne tür ilişkiler olduğu incelenmiştir. Okul öncesi yaş çocuğu olan 80 aile ile yürütülen çalışmada babaların rolleri hakkında ebeveynlerin geleneksel olmayan düşünceleri ve ailede kazanç sağlama durumunun, baba katılımı ve işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Baba katılımı altı dereceli ölçekte yanıtlanan yedi madde ile, işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı hem ölçek, hem etkili gözlem yoluyla belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda her iki eşin de kazanç sağladığı ailelerde, babalar bakım verme ve oyun alanında daha fazla katılım sağladığında, işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı da daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Tek eşin kazanç sağladığı ailelerde ise babalar bakım verme konusunda daha katılımcı olduğunda, ebeveynlerin daha az düzeyde destekleyici ve daha fazla düzeyde işbirliğine dayalı ebeveynlik gösterdikleri tespit edilmiştir. Oyun boyutundaki baba katılımının, sadece her iki eşin de kazanç sağladığı ailelerdeki işbirliğine dayalı ebeveynlik üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuştur.

Castillo, Welch ve Sarver (2011) baba katılımı ile babaların bazı sosyo demografik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini doğumdan iki yaşa kadar çocuğa sahip olan, 15-80 yaş aralığındaki 4.898 baba oluşturmuştur Araştırmada babaların yerleşim durumu, yaş, ırk ve etnik köken, eğitim düzeyi, finansal durumu, anne ve çocuğa ilişkin değişkenlerin baba katılımı ile ilişkisi incelenmiştir. Baba katılımı ise oyun oynamak, şarkılar ya da tekerlemeler söylemek, hikaye okumak, hikaye anlatmak, evin içinde oynamak, akrabaları ziyaret etmek, fiziksel sevgi göstermek ve yatmadan önceki rutinleri denetlemek gibi aktiviteler üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yaşı daha büyük olan babaların çocuklarının hayatına daha fazla katılım sağladığı görülmüştür. Ayrıca araştırmada baba katılımının babanın çalışma durumu, eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, ya da çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı ve babaların aile yapısı ile ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örneklemi, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalarının çocuklarının hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca babaların (yaş, öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu, evlenme şekli) ve çocukların (yaş, cinsiyet, doğum sırası, çocuk sayısı) bazı demografik özelliklerine göre babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışma, genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline örnektir. Korelasyonel olarak da adlandırılan ilişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2012). Diğer bir anlatımla araştırma kapsamında bağımlı değişken olarak belirlenen babanın çocuğun hayatına katılımı ile baba çocuk ilişkisi, bağımsız değişken olarak belirlenen demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğinin incelemesi gerçekleştirilmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'nin farklı kültürel özelliklere sahip üç coğrafi bölgesinin en yüksek nüfusa sahip 3 ilinden biri olan Erzurum, Trabzon ve Ankara illerinin (TÜİK, 2014) merkez ilçelerinde bulunan bağımsız anaokullarına devam eden 4-6 yaş çocuklarının babaları; örneklemini ise araştırma kapsamında görüşleri alınan toplam 870 baba

oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde öncelikle yedi coğrafi bölge içinden üçü seçilmiş, ardından coğrafi bölgelerin farklı kültürel özelliklerini temsil eden ve en yüksek nüfusa sahip 3 ilinden birisi belirlenmiştir. Seçilen illerin merkez ilçelerinde bulunan bağımsız anaokullarına devam eden toplam çocuk sayısı belirlenmiştir. Daha sonra anaokullarına devam eden çocukların tamamının babalarına veri toplama araçları ulaştırılmıştır.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Büyüköztürk vd., (2012) tarafından önerilen eşitlik kullanılmıştır.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

Eşitlik 1. Sürekli değişkenlerde örneklem büyüklüğü tahmini

Eşitlikte yer alan $n_0 = (t^2PQ)/d^2$ eşitliği ile hesaplanmakta ve p anlamlılık değeri 0,05 alındığında, pq=0,25 olacağından ve tabloda karşılık gelen t değeri 1,96 olduğundan 0,05 anlamlılık düzeyinde n_0=384,16 olarak hesaplanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012). Formülde n_0 okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuk sayısını başka bir anlatımla evreni ifade etmektedir.

$n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{1100}}$	$n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{1200}}$	$n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{400}}$
Ankara ili merkez ilçesi için örneklem büyüklüğü hesaplaması	Trabzon ili merkez ilçesi için örneklem büyüklüğü hesaplaması	Erzurum ili merkez ilçesi için örneklem büyüklüğü hesaplaması

Büyüköztürk vd., (2012) tarafından belirtilen eşitlikle gerçekleştirilen hesaplamalar sonucunda Ankara ilinde en az 285; Trabzon ilinde en az 291 ve Erzurum ilinde de en az 196 babanın belirtilen evrenlerde yer alan bağımsız anaokullarına devam eden çocukların babalarını temsil ettikleri saptanmıştır. Araştırma kapsamında Ankara ilinden 297, Trabzon ilinden 325 ve Erzurum ilinden 248 baba olmak üzere toplam 870 babanın görüşü alınmıştır. Araştırma kapsamında 870 babanın cevapları değerlendirildiğinden araştırmadaki örnekleminin evreni temsil ettiği, başka bir anlatımla araştırmada cevapları

incelenen 870 babanın görüşünün Ankara, Trabzon ve Erzurum ilinin merkez ilçelerdeki babaların görüşünü %95 olasılıkla yansıttığı tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Babaların ve Çocuklarının Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları- Frekans ve Yüzde Değerleri

Demografik Özellikler			**Tüm iller**		**Ankara**		**Trabzon**		**Erzurum**	
			f	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**
Çocuğun özellikleri	Yaş	4 yaş	98	11,3	32	10,8	41	12,6	25	10,1
		5 yaş	457	52,5	164	55,2	164	50,5	129	52,0
		6 yaş	315	36,2	101	34,0	120	36,9	94	37,9
	Cinsiyet	Kız	434	49,9	144	48,5	175	53,8	115	46,4
		Erkek	436	50,1	153	51,5	150	46,2	133	53,6
	Doğum sırası	1.çocuk	429	49,3	151	50,8	155	47,7	123	49,6
		2.çocuk	321	36,9	111	37,4	138	42,5	72	29,0
		3. ve üzeri	120	13,8	35	11,8	32	9,8	53	21,4
Babanın özellikleri	Yaş	35 yaş ve altı	371	42,6	111	37,4	140	43,1	120	48,4
		36-40	315	36,2	118	39,7	121	37,2	76	30,6
		41 ve üzeri	184	21,1	68	22,9	64	19,7	52	21,0
	Öğrenim durumu	Lise altı	120	13,8	23	7,7	59	18,2	38	15,3
		Lise	234	26,9	50	16,8	116	35,7	68	27,4
		Üniversite	444	51,0	188	63,3	131	40,3	125	50,4
		Lisansüstü	72	8,3	36	12,1	19	5,8	17	6,9
	Sahip olduğu çocuk sayısı	1	156	17,9	53	17,8	65	20,0	38	15,3
		2	514	59,1	182	61,3	212	65,2	120	48,4
		3 ve daha fazla	200	23,0	62	20,9	48	14,8	90	36,3

	Eşin çalışma durumu	Çalışıyor	314	36,1	133	44,8	106	32,6	75	30,2
		Çalışmıyor	556	63,9	164	55,2	219	67,4	173	69,8
	Evlenme şekli	Görücü usulü-aile isteği	105	12,1	26	8,8	16	4,9	63	25,4
		Görücü usulü-kendi anlaşarak	258	29,7	88	29,6	79	24,3	91	36,7
		Kendisi anlaşarak	507	58,3	183	61,6	230	70,8	94	37,9

Tablo 1’ de görüldüğü gibi araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların %11,3’ünün (n=98) çocuklarının 4 yaşında, %52,5’inin (n=457) 5 yaşında ve %36,2’sinin de (n=315) 6 yaşında olduğu belirlenmiştir. Ankara ilindeki babaların %10,8’inin (n=32) çocuklarının 4 yaşında, %55,2’sinin (n=164) 5 yaşında ve %34,0’ünün (n=101) çocuğunun 6 yaşında olduğu belirlenmiştir. Trabzon ilindeki babaların %12,6’sının (n=41) çocuğunun 4, %50,5’inin (n=164) 5 yaşında ve %36,9’unun (n=120) çocuğunun 6 yaşında olduğu saptanmıştır. Erzurum ilinde araştırmaya katılan babaların %10,1’inin (n=25) çocuğunun 4, %52,0’sinin (n=129) 5, %37,9’unun da (n=94) çocuğunun 6 yaşında olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların %49,9’unun (n=434) çocuğunun kız, %50,1’inin (n=436) ise erkek olduğu belirlenmiştir. Ankara ilinde araştırmaya katılan babaların %48,5’inin (n=144), Trabzon ilindeki babaların %53,8’inin (n=175) ve Erzurum ilindeki babaların %46,2’sinin (n=115) çocuğunun kız olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Ankara ilinde araştırmaya katılan babaların %51,5’inin (n=153), Trabzon ilindeki babaların %46,2’sinin (n=150) ve Erzurum ilindeki babaların %53,6’sının (n=133) çocuğunun erkek olduğu saptanmıştır.

Babaların %49,3’ünün (n=429) çocuğunun birinci çocuğu olduğu, %36,9’unun (n=321) ikinci çocuğu olduğu ve %13,8’inin (n=120) üçüncü ve daha sonraki çocuğu olduğu belirlenmiştir. Ankara ilindeki babaların %50,8’inin (n=151) çocuğunun birinci çocuğu olduğu, %37,4’ünün (n=111) ikinci çocuğu olduğu ve %11,8’inin (n=35) üçüncü ve daha sonraki çocuğu olduğu saptanmıştır. Trabzon ilindeki babaların da %47,7’sinin (n=155) çocuğunun birinci çocuğu olduğu, %42,5’inin (n=138) ikinci çocuğu olduğu ve %9,8’inin (n=32) üçüncü ve daha sonraki çocuğu olduğu tespit edilmiştir. Erzurum ilindeki babaların da %49,6’sının (n=123) çocuğunun birinci çocuğu olduğu, %29,0’unun (n=72) ikinci çocuğu olduğu ve %21,4’ünün (n=53) üçüncü ve daha sonraki çocuğu olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan babaların %42,6’sının (n=371) 35 yaş ve altında, %36,2’sinin (n=315) 36-40 yaşında ve %21,1’inin de (n=181) 41 yaş ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Ankara ilinde görüşleri alınan babaların %37,4’ünün (n=111) 35 yaş ve altında, %39,7’sinin (n=118) 36-40 yaşında ve %22,9’unun da (n=68) 41 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya Trabzon ilinden katılan babaların %43,1’inin (n=140) 35 yaş ve altında, %37,2’sinin (n=121) 36-40 yaşında ve %19,7’sinin de (n=64) 41 yaş ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Erzurum ilindeki babaların

%48,4'ünün (n=120) 35 yaş ve altında, %30,6'sının (n=76) 36-40 yaşında ve %21,0'inin de (n=52) 41 yaş ve üzerinde olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların %13,8'inin (n=120) lise altı öğrenim durumuna sahip olduğu, %26,9'unun (n=234) lise mezunu olduğu, %51,0'inin (n=444) üniversite mezunu ve %8,3'ünün de (n=72) lisansüstü eğitime sahip olduğu tespit edilmiştir. Ankara ilinde görüşleri alınana babaların öğrenim durumu bakımından dağılımları incelendiğinde, babaların %7,7'sinin (n=23) lise altında, %16,8'inin (n=50) lise, %63,3'ünün (n=188) üniversite ve %12,1'inin de (n=36) lisansüstü öğrenim durumuna sahip oldukları belirlenmiştir. Trabzon ilinde araştırmaya katılan babaların %18,2'sinin (n=59) lise altında, %35,7'sinin (n=116) lise, %40,3'ünün (n=131) üniversite ve %5,8'sinin de (n=19) lisansüstü eğitime sahip oldukları tespit edilmiştir. Erzurum ili kapsamında görüşleri alınan babaların %15,3'ünün (n=38) lise altında, %27,4'ünün (n=68) lise, %50,4'ünün (n=125) üniversite ve %6,9'unun da (n=17) lisansüstü öğrenim durumuna sahip olduğu saptanmıştır.

Babanın sahip olduğu çocuk sayısı bakımından dağılımlar incelendiğinde araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların %17,9'unun (n=156) bir çocuğu, %59,1'inin (n=514) iki çocuğu, %23,0'ünün (n=200) üç ve daha fazla çocuğu olduğu belirlenmiştir. Ankara ilinde görüşleri alınan babaların %17,8'inin (n=53) bir çocuğu, %61,3'ünün (n=182) iki çocuğu, %20,9'unun (n=62) üç ve daha fazla çocuğu olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Trabzon ilinde görüşleri alınan babaların %20,0'sinin (n=65) bir çocuğu, %65,2'sinin (n=212) iki çocuğu, %14,8'inin (n=48) üç ve daha fazla çocuğu olduğu saptanmıştır. Erzurum ilindeki babaların da %15,3'ünün (n=38) bir çocuğu, %48,4'ünün (n=120) iki çocuğu, %36,3'ünün (n=90) üç ve daha fazla çocuğu olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan babaların %36,1'inin (n=314) eşinin çalıştığı, %63,9'unun (n=556) ise eşinin çalışmadığı görülmektedir. Araştırmaya Ankara ilinden katılan babaların %44,8'inin (n=133) eşinin çalıştığı, %55,2'sinin (n=164) ise eşinin çalışmadığı belirlenmiştir. Trabzon ilinde de araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların %32,6'sının (n=106) eşinin çalıştığı ve %67,4'ünün (n=219) eşinin çalışmadığı tespit edilmiştir. Erzurum ilindeki babaların da %30,2'sinin (n=75) eşinin çalıştığı ve %69,8'inin (n= 173) eşinin çalışmadığı saptanmıştır.

Araştırma kapsamında görüşleri alınana babaların evlenme şekilleri incelenmiştir. Bu doğrultuda babaların %12,1'inin (n=105) görücü usulü-aile isteği ile evlendiği,

%29,7'sinin (n=258) görücü usulü–kendi anlaşarak evlendikleri ve %58,3'ünün de (n=507) eşi ile kendisi anlaşarak evlendiğini belirttikleri görülmektedir. Ankara ilinde görüşleri alınana babaların %8,8'inin (n=26) görücü usulü-ailesinin isteği ile, %29,6'sının (n=88) görücü usulü- kendi anlaşarak ve %61,6'sının da (n=183) kendisi anlaşarak evlendiği belirlenmiştir. Trabzon ilinde görüşleri alınana babaların %4,9'unun (n=16) görücü usulü-aile isteği ile, %24,3'ünün (n=79) görücü usulü-kendi anlaşarak ve %70,8'inin de (n=230) kendi anlaşarak evlendiği tespit edilmiştir. Erzurum ilinde ise babaların %25,4'ünün (n=63) görücü usulü-aile isteği ile, %36,7'sinin (n=91) görücü usulü-kendi anlaşarak ve %37,9'unun da (n=94) kendisi anlaşarak evlendiği saptanmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuğun hayatına katılımının ve baba- çocuk ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada çocukların ve babalarının demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, babaların çocuğun hayatına katılımını incelemek amacıyla Sımsıkı ve Şendil (2011) tarafından geliştirilen " Baba Katılım Ölçeği" baba çocuk ilişkisini belirlemek amacıyla Özkan ve Tezel-Şahin (2014) tarafından Türkçe' ye uyarlanan "Çocuk- Ebeveyn İlişkisi Ölçeği", kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan ''Kişisel Bilgi Formu'', babaların ve çocukların demografik özellikleriyle ilgili bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup babalar ve çocuklara ait demografik özelliklerinin sorulduğu sorulardan oluşmuştur. Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların çocuklarının yaş, cinsiyet, doğum sırası ve babanın yaşı, öğrenim durumu, sahip olduğu çocuk sayısı, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekli, hakkında bilgi edinmek için hazırlanan sorular yer almıştır.

3.3.2 Baba Katılım Ölçeği

Baba Katılım Ölçeği, 3-6 yaş arasında çocuğu olan babaların çocuklarıyla birlikte ne tür etkinliklere ne kadar sıklıkta katılım sağladıklarını ölçmek amacıyla Sımsıkı ve Şendil

(2014) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme sürecinde alan yazında farklı çalışmalarda yer alan maddeler düzenlenmiş, konu alan uzmanlarının görüşleri ile ilk düzeltmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından düzeltmeler sonucunda oluşturulan taslak ölçekte yer alan 48 madde 2011-2012 yıllarında İstanbul ilinde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı anaokulları ve ilköğretim okullarının anasınıfına devam eden 350 çocuğun babasına uygulanmıştır. Babaların ölçek maddelerine vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda açımlayıcı faktör analizi hesaplanmıştır. Faktör yük değeri 0,30'dan daha düşük olan ve birden fazla faktörde yüksek faktör yükü gösteren 12 madde ölçekten çıkarılmıştır. Kalan maddelerde oblik döndürme yöntemi ile analize devam edilmiş ve ölçek maddelerinin üç faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu alt boyutlar; keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım olarak adlandırılmıştır. Ölçekte yer alan toplam 37 maddenin varyansın %41,7'sine açıklık getirdiği belirlenmiştir.

Baba Katılım Ölçeğine verilen cevapların güvenirliğini belirlemek amacıyla öncelikle 350 babanın görüşleri doğrultusunda Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Ardından 75 babaya iki hafta sonra ölçek tekrar uygulanmış ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Keyfi meşguliyet boyutu için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,89; ilgi ve yakınlık boyutu için 0,85, temel bakım boyutu için 0,83; ölçeğin tamamı için 0,92 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenirlik katsayısı da keyfi meşguliyet alt boyutu için 0,92; ilgi ve yakınlık alt boyutu için 0,99, temel bakım alt boyutu için 0,94; ölçeğin tamamı için 0,98 olarak hesaplanmıştır (Sımsıkı ve Şendil, 2014).

Ölçeğin boyutlarına ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Keyfi meşguliyet alt boyutu: Babanın çocukla birlikte gerçekleştirdiği serbest zaman aktivitelerini ve çocukla birlikte oynanan çeşitli oyunları kapsayan bu boyutta toplam 17 madde yer almaktadır. (Madde numaraları: 1, 3, 5, 7, 10, 12, 14, 15, 20, 21, 23, 25, 28, 31, 33, 35, 37).

İlgi ve yakınlık alt boyutu: Çocuğun yaşadığı şeylere ilgili ve duyarlı davranmak, çocuğa sözel ya da fiziksel sevgi göstermek gibi aktiviteleri kapsayan ilgi ve yakınlık alt boyutunda toplam 12 madde bulunmaktadır. (Madde numaraları: 6, 9, 13, 17, 18, 19, 22, 27, 30, 32, 34, 36).

Temel bakım alt boyutu: Çocuğun günlük ihtiyaçlarının giderilmesi ve fiziksel bakımının sağlanmasını belirten çeşitli aktiviteleri kapsayan baba katılım ölçeğinin son boyutunda 8 madde yer almaktadır. (Madde numaraları: 2, 4, 8, 11, 16, 24, 26, 29).

Baba Katılım Ölçeğinde bulunan maddeler, davranış biçimleri şeklinde olup maddeler 5'li likert tipi ölçek şeklinde derecelendirilmiştir. "Her zaman böyledir" seçeneği 5 puan, "Çoğunlukla böyledir" seçeneği 4 puan, "Bazen böyledir" seçeneği 3 puan, "Nadiren böyledir" seçeneği 2 puan, "Hiçbir zaman böyle değildir" seçeneği 1 puan olacak şekilde puanlanmaktadır. Böylece ölçeği yanıtlayan babaların, maddelerde yer verilen davranışı ne sıklıkta yaptıklarını ifade etmeleri sağlanmıştır. Her bir alt boyut için ayrı puan elde edilmektedir. Ayrıca toplam puan da kullanılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-66 aylık çocukların babalarının görüşleri alınmıştır. Babaların ölçek maddelerine vermiş oldukları cevapların güvenirliğini belirlemek amacıyla her bir alt boyut ve ölçeğin toplam puanları için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 2' de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Babaların Baba Katılım Ölçeği' ne Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alfa Değerleri

Alt Boyutlar	**Madde sayısı**	**Cronbach alfa katsayısı**
Keyfi meşguliyet	17	0,867
İlgi ve yakınlık	12	0,786
Temel bakım	8	0,831
Baba katılım (toplam)	37	0,908

Tablo 2' de görüldüğü gibi babaların cevapları doğrultusunda keyfi meşguliyet alt boyutu için hesaplanan Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,867; ilgi ve yatkınlık alt boyutu için 0,786; temel bakım alt boyutu için 0,831 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamı için hesaplanan güvenirlik katsayısı da 0,908 olarak hesaplandığı belirlenmiştir.

Kalaycı (2009), alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliğinin şu şekilde yorumlanabileceğini belirtmektedir:

* $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

* $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek güvenilirliği düşüktür.

* $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

* $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Bu doğrultuda araştırmaya katılan babaların Baba Katılım Ölçeği' ne vermiş oldukları cevapların güvenilir olduğu belirlenmiştir.

3.3.3 Çocuk- Ebeveyn İlişki Ölçeği- ÇEİÖ

Araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-66 aylık çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla Pianta (1992) tarafından geliştirilen, Özkan ve Tezel-Şahin (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin uyarlanma sürecinde öncelikle maddelerin çevrilmesi işlemi gerçekleştirilmiş, ardından konu alan uzmanların görüşleri doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Ön pilot çalışmasında 40 babanın görüşleri alınmış ve maddelerin anlaşılırlığı belirlenmiştir. Ankara'da yaşayan 214 anne ve babanın cevapları doğrultusunda ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçek maddelerinin üç alt boyutta toplandığı belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirliğini tespit etmek amacıyla da ölçeğin birinci alt boyutu olarak adlandırılan olumlu ilişki alt boyutunun Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,722; çatışma alt boyutu için 0,742 ve bağlanma alt boyutunda da 0,531 olarak hesaplanmıştır.

Olumlu İlişki Alt Boyutu: Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde olumlu algı ve davranışlarını içerir. "Çocuğum üzgün olduğunda benim kendisini rahatlatmamı bekler", "Çocuğumun ne hissettiğini anlamak benim için kolaydır" maddeleri olumlu ilişki alt boyutunu ölçen maddelerden bazılarıdır. 12 madde ile ölçülen bu at boyutun madde numaraları; 1, 3, 5, 8, 10, 13, 16, 17, 25, 26, 29, 30'dur.

Çatışma Alt Boyutu: Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çatışma boyutunu içerir. "Çocuğum kötü bir ruh halinde olduğunda uzun ve zor bir gün geçireceğimizi bilirim.", "Çocuğum gerçek niyetini saklayarak benden faydalanmak ister ya da beni kullanır." maddeleri çatışma alt boyutunu ölçen maddelerden bazılarıdır. 11 madde ile ölçülen bu alt boyutun madde numaraları; 12, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28' dir.

Bağlanma Alt Boyutu: Çocukların ebeveynlerine bağlanma davranışı göstermeleriyle ilgili boyutu içerir. "Çocuğum gerçekten yardıma ihtiyacı olmasa bile benden yardım ister.", "Çocuğum benim fiziksel yaklaşımımdan ya da dokunmamdan rahatsız olur." maddeleri bağlanma alt boyutunu ölçen maddelerden bazılarıdır. 7 madde ile ölçülen bu alt boyutun madde numaraları; 2, 4, 6, 7, 9, 11, 15 'tir.

Ölçek kapsamında yer alan her bir madde 5'li likert tipinde hazırlanmış ve 1; kesinlikle uygun değil, 2; uygun değil, 3; kararsızım, 4; uygun olabilir ve 5; ise kesinlikle uygun ifade edecek şekilde sıralanmıştır. Ölçekte alınan yüksek puanlar olumlu ilişkiyi yansıtmaktadır (Özkan, 2014). Çatışma alt boyutunda yer alan maddeler ters çevrilerek kodlanır ve alınan yüksek puanlar çatışma olmadığını gösterir. Ancak çatışma alt boyutu içerisinde yer alan maddelerin tamamının olumsuz olmasından dolayı ters kodlanmayabilir. Bu durumda çatışma alt boyutundan alınan yüksek puanlar çatışmanın olduğunun göstergesidir.

Bu çalışmada Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babaların çocuklarıyla olan ilişkilerini belirlemek üzere babalara Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği uygulanmıştır. Babaların ölçek maddelerine vermiş oldukları cevapların güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Babaların Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeğine Vermiş Oldukları Cevaplar Doğrultusunda Hesaplanan Cronbach Alfa Değerleri

Boyutlar	**Madde sayısı**	**Cronbach alfa katsayısı**
Olumlu ilişki	12	0,739
Çatışma	11	0,737
Bağlanma	7	0,621
Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği	30	0,626

Tablo 3' de yer alan bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan babaların cevapları doğrultusunda olumlu ilişki alt boyutu için hesaplanan Cronbach alfa katsayısının 0,660; çatışma alt boyutu için 0,678; bağlanma alt boyutu için 0,669; ölçek maddelerinin tamamı için de 0,626 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu değerler, babaların ölçek maddelerine vermiş oldukları cevapların oldukça güvenilir olduğunu ifade etmektedir (Kalaycı, 2009).

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama araçları olarak ''Kişisel Bilgi Formu'', "Baba Katılım Ölçeği'' ve "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'' kullanılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra Ankara, Trabzon ve Erzurum ileri merkez ilçelerindeki bağımsız anaokullarının tamamına gidilerek

yapılacak uygulamanın amacı hakkında idareci ve sınıf öğretmenlerine bilgi verilmiştir. Öğretmenlerin yardımı ile babalara yönelik veli toplantısı planlanmış ve ölçek toplantıya katılan babalara dağıtılarak uygulamalar yapılmıştır. Toplantıya katılamayan babalar için okul giriş ve çıkışlarında babalarla kısa görüşmeler düzenlenerek araştırmanın amacı babalara anlatılmıştır. Toplantı düzenlenemeyen okullarda ise formlar öğretmen aracılığıyla babalara dağıtılmış ve belli bir süre içerisinde veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamında 2500 babaya ölçekler ulaştırılmış ancak geriye dönmeyen ölçekler sebebiyle ve ölçütlere uymayan, eksik bırakılan ölçeklerin çıkarılmasıyla, toplam 870 baba örneklem grubunu oluşturmuştur.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmanın problemlerinin çözümlenmesi amacıyla öncelikle veri toplama araçlarından elde edilen veri setlerine ilişkin betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Daha sonra araştırmanın alt problemleri doğrultusunda verilerin çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Çözümleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı Levene testi ile test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumlarda parametrik, homojen olmadığı durumlarda ise nonparametrik testlerle hesaplamalar yapılmıştır.

Araştırmanın alt problemleri ve hesaplanan istatistikler Tablo da gösterilmişitr

Araştırmada Verilerin Çözümlenmesi Sürecinde Hesaplanan İstatistikler

Alt problemler	Hesaplanan istatistikler
1.Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı illere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
2. Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	
2.1. Çocuğun cinsiyetine göre farklılık	İlişkisiz ölçümlerde t testi
2.2. Çocuğun yaşına göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
2.3. Çocuğun doğum sırasına göre farklılık	Levene testi

	Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
2.4. Babanın yaşına göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
2.5. Babanın öğrenim durumuna göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
2.6. Babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
2.7. Babanın eşinin çalışma durumuna göre farklılık	İlişkisiz ölçümlerde t testi
2.8. Babanın evlenme şekline göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi analizi
3. Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi illere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
4. . Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	
4.1. Çocuğun cinsiyetine göre farklılık	İlişkisiz ölçümlerde t testi
4.2. Çocuğun yaşına göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
4.3. Çocuğun doğum sırasına göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD

	analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
4.4. Babanın yaşına göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
4.5. Babanın öğrenim durumuna göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
4.6. Babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
4.7. Babanın eşinin çalışma durumuna göre farklılık	İlişkisiz ölçümlerde t testi
4.8. Babanın evlenme şekline göre farklılık	Levene testi Tek yönlü varyans analizi Çoklu karşılaştırma LSD analizi Kruskall Wallis testi Mann Whitney U testi
5. Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisi arasında ne düzeyde bir ilişki bulunmaktadır?	Pearson korelasyon katsayısı

Verilerin çözümlenmesinden elde edilen bulgular, tablolar şeklinde gösterilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV
BULGULAR VE YORUMLAR

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuklarının hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisini incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular;

- Babanın çocuğun hayatına katılım durumuna ilişkin bulgular Tablo 4-12
- Baba çocuk ilişkisine ilişkin bulgular Tablo 13-21
- Babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisi arasındaki ilişkiye ilişkin bulgu Tablo 22' de verilmiştir.
-

4.1 Babanın Çocuğun Hayatına Katılım Durumuna İlişkin Bulgular

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı illere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babaların illere göre Baba Katılım Ölçeği keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Babaların İllere Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

BKÖ	İller	n	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Keyfi meşguliyet	Ankara	297	58,85±12,02	*F= 0,732	---
	Trabzon	325	57,78±11,19	p= 0,481	
	Erzurum	248	58,00±11,34		
İlgi ve yakınlık	Ankara	297	54,65±6,31	$^{**}X^2$= 2,766	---
	Trabzon	325	55,49±5,29	p= 0,251	
	Erzurum	248	54,29±6,60		
Temel bakım	Ankara	297	27,00±7,52	F= 0,593	---
	Trabzon	325	27,58±7,47	p= 0,553	
	Erzurum	248	27,61±7,88		
Toplam	Ankara	297	140,51±21,49	F= 0,144	---
	Trabzon	325	141,00±20,28	p= 0,866	
	Erzurum	248	139,91±21,08		

* Tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 4 incelendiğinde, babaların Baba Katılım Ölçeği (BKÖ) nin keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının babaların yaşadığı illere göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($F_{(2,869)}$=0,732; p>0,05). Diğer bir anlatımla araştırmaya Ankara ilinden ($\overline{X}$=58,85±12,02), Trabzon ilinden ($\overline{X}$=57,78±11,19) ve Erzurum ilinden ($\overline{X}$=58,00±11,34) katılan babaların çocuklarının keyfi meşguliyet alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

İlgi ve yakınlık alt boyut puanlarının babaların yaşadığı ile göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (X^2=2,766; p>0,05). Ankara'da yaşayan ($\overline{X}$=54,65±6,31), Trabzon'da yaşayan ($\overline{X}$=55,49±5,29) ve Erzurum'da yaşayan ($\overline{X}$=54,29±6,60) babaların ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

Temel bakım alt boyut puanlarının babaların yaşadığı illere göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($F_{(2,869)}$=0,593; p>0,05). Ankara'da yaşayan ($\overline{X}$=27,00±7,52), Trabzon'da yaşayan ($\overline{X}$=27,58±7,47) ve Erzurum'da yaşayan ($\overline{X}$=27,61±7,88) babaların temel bakım alt boyut puanlarının benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

BKÖ' nün toplam puanları incelendiğinde, babaların aldıkları puanların yaşadığı ile göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($F_{(2,869)}$=0,144; p>0,05). Başka bir anlatım ile Ankara'da yaşayan ($\overline{X}$=140,51±21,49), Trabzon'da yaşayan ($\overline{X}$=141,00±20,28)

ve Erzurum'da yaşayan ($\overline{X}$=139,91±21,08) babaların çocuklarının hayatlarına katılımlarının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularına göre babalar İç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin üç büyük kentinde benzer düzeyde çocuklarının hayatına katılım göstermektedir. Bu durum günümüzde sanayi ve teknolojideki hızlı değişim, kadının iş hayatına katılımının artması ve benzer durumlar sonucu değişen babalık rolünün bir etkisi olarak açıklanabilir. Babaların çeşitli demografik özelliklerine göre baba katılım boyutlarında iller bazında farklılaşmalar görülse bile Türkiye'nin başkenti ile doğusundaki illerde yaşayan babaların çocuklarına bakış açısı ve çocuklarının bakım ve eğitimine katılımının benzer düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırma bulgularıyla benzer olarak Karadayı (2001) gençlerin babalık rolüne ilişkin tutumlarının ve kendi babalarının davranışlarının sosyo-demografik faktörlerle ilişkisini incelediği çalışmasında Doğu Anadolu'dan gelen üniversiteli gençlerin babalık rolüne ilişkin görüşünün, Akdeniz, Ege-Marmara'dan gelen öğrenciler kadar çağdaş olduğunu saptamıştır.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların çocuklarının yaşlarına göre Baba Katılım Ölçeği (BKÖ) keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelemesi gerçekleştirilmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumlarda karşılaştırma için tek yönlü varyans analizi, olmadığı durumlarda ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır.

Tablo 5. Babaların Çocuklarının Yaşlarına Göre Baba Katılım Ölçeğine Ait Fark Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Çocuklarının yaşı	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Keyfi meşguliyet	Ankara	4	32	61,78±15,21	**X^2=3,953 p= 0,139	---
		5	164	59,53±11,99		
		6	101	56,82±10,67		
	Trabzon	4	41	60,66±11,77	X^2= 10,949 p= 0,004	5<4 6<4
		5	164	58,73±11,79		
		6	120	55,49±9,72		
	Erzurum	4	25	61,96±14,62	X^2=1,914 p= 0,384	---
		5	129	57,71±9,56		
		6	94	57,35±12,49		
İlgi ve yakınlık	Ankara	4	32	56,09±4,05	*F=1,108 p= 0,332	---
		5	164	54,30±6,77		
		6	101	54,76±6,11		
	Trabzon	4	41	56,29±3,48	F=0,567 p= 0,568	---
		5	164	55,31±6,33		
		6	120	55,46±4,11		
	Erzurum	4	25	54,36±5,01	F=2,029 p= 0,134	---
		5	129	55,04±5,95		
		6	94	53,24±7,64		
Temel bakım	Ankara	4	32	27,19±6,62	F=0,423 p= 0,656	---
		5	164	27,31±7,67		
		6	101	26,45±7,59		
	Trabzon	4	41	25,29±6,06	F=4,502 p= 0,012	4<5 6<5
		5	164	28,71±7,95		
		6	120	26,83±6,99		
	Erzurum	4	25	27,56±7,73	F=0,015 p= 0,985	---
		5	129	27,54±7,56		
		6	94	27,72±8,42		
Toplam	Ankara	4	32	145,06±23,37	F=1,466 p= 0,233	---
		5	164	141,14±22,00		
		6	101	138,03±19,88		
	Trabzon	4	41	142,24±17,31	F=2,297 p= 0,102	---
		5	164	142,74±22,52		
		6	120	137,78±16,33		
	Erzurum	4	25	143,88±24,00	F=0,731 p= 0,483	---
		5	129	140,29±18,08		
		6	94	138,32±23,97		

* Tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 5 incelendiğinde araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların yaşadığı iller bazında çocuklarının yaşlarına göre Ankara'da yaşayan babalar (X^2=3,953; p>0,05) ile Erzurum'da yaşayan babaların (X^2=1,914; p>0,05) BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan babaların, keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının çocuklarının yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır (X^2=10,949; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda 4 yaş çocuğu olan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=60,66±11,77), 5 yaş çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=58,73±11,79) ve 6 yaş çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=55,49±9,72) keyfi meşguliyet alt boyut puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. 6 yaşında çocuğu olan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının diğer babalara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Babaların çocuklarının yaşlarına göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanları incelendiğinde; Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=1,108; p>0,05), Trabzon'da yaşayan babaların ($F_{(2,324)}$=0,567; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,247)}$=2,029; p>0,05) ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Temel bakım alt boyut puanları incelendiğinde; Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=0,423; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,247)}$=0,015; p>0,05) temel bakım alt boyut puanlarının çocuklarının yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan babaların çocuklarının yaşlarına göre temel bakım alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=4,502; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. LSD testi sonucunda Trabzon ilinde yaşayan, 5 yaşında çocuğu olan babaların temel bakım alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=28,71±7,95), 4 yaşında çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=25,29±6,06) ile 6 yaşında çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=26,83±6,99) temel bakım alt boyut puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İller bazında BKÖ' nün toplam puanları incelendiğinde; Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=1,466; p>0,05), Trabzon'da yaşayan babaların ($F_{(2,247)}$=2,297; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,324)}$=0,731; p>0,05) çocuklarının hayatına katılım düzeylerinin çocukların yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Babaların bebeklik döneminden çıkıp okul öncesi eğitime başlayan çocukları ile daha fazla ilgilendikleri söylenebilir. Bebeklik döneminde çocukların öz bakımıyla daha fazla anne ilgilenirken, genel olarak babalar çocuğun hayatına ikinci yılın sonlarında katılım göstermektedir. Özellikle çocuğun oyun çağına gelmesiyle babanın çocuk ile geçirdiği vakit de artmaktadır (Haşıl-Korkmaz ve Taner-Derman, 2014; Özgün, Aydilek-Çiftçi ve Erden, 2013; Türkoğlu, Çeliköz ve Uslu, 2013).

Coley ve Morris (2002) baba katılımıyla ilgili olarak eş bildirimleri arasındaki fikir birliğini inceledikleri çalışmalarında araştırma sonuçlarıyla benzer olarak çocuğun yaşı ve cinsiyeti gibi çocuk özelliklerinin baba katılım düzeyini etkilemediğini tespit etmişlerdir.

Ancak araştırma bulgularında, Trabzon ilinde 6 yaşında çocuğu olan babaların, 5 ve 4 yaşında çocuğu olan babalara göre keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyut puanlarından daha düşük puan aldığı görülmektedir. Çocuğun yaşı büyüdükçe babanın çocuğuyla geçirdiği vaktin ve çocuğun temel bakım etkinliklerine katılımının azaldığı söylenebilir. Yapılan çalışmalarda da çocuğun yaşı arttıkça babaların çocuğun bakımına katılımlarının azaldığı belirtilmiştir (Coverman ve Sheley 1986; Levy-Shiff, Sharir ve Mogilner 1989; O'Connell 1993).

Epstein (1990) aile katılımı için teoride, uygulamada ve araştırmada okul ve aile bağlantılarını incelediği araştırmasında ebeveyn katılımının ilkokuldan, ortaokula, ortaokuldan liseye doğru giderek azaldığını belirtirken, Stevenson ve Baker (1987) ise aile okul ilişkileri ve çocukların okul performansını incelemiş oldukları araştırmalarında çocukların yaşı büyüdükçe ebeveynlerin aile katılımının öneminin ve etkisinin azaldığını düşündüğünü belirtmektedir (Aktaran Mwoma, 2009).

Bulanda (2004) çocuklardaki ebeveyn katılımında cinsiyet ideolojilerinin etkisini incelediği araştırmasında babaların çocuklar büyüdükçe katılımlarının azalmakta olduğunu belirtmiştir.

Belsky, Gilstrap ve Rovine, (1984) baba ve bebek arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında babaların bebeklerine bakım verme davranışlarını 1. 3. ve 9. ayda değerlendirmiş ve bebeğin yaşı arttıkça babaların bakım verme davranışlarının azaldığı sonucuna varmıştır.

Nugent (1991) ise çalışmasında bebek bakım aktivitelerine haftada bir iki kez katılan babaların bebeğinin yaşı arttıkça bakım aktivitelerine katılım oranları artarken, bebek bakım aktivitelerine haftada üç dört kez katılan babaların ise bebeğinin yaşı arttıkça bakım

aktivitelerine katılım oranlarının düştüğü sonucuna varmıştır. Tüm bu sonuçlar araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında günümüzde de aynı durumun halen devam ettiği söylenebilir.

İlgi ve yakınlık alt boyutunda bir farklılık çıkmaması ise çocuğun yaşının babanın çocuğu ile kurduğu sıcak ve yakın ilişkiyi etkilemediğini göstermektedir.

Ancak araştırma bulgularının aksine McVeigh, John ve Cameron (2005) bebeğin doğumundan itibaren ilk altı hafta da babaların işlevlerini inceledikleri araştırmalarında bebeğin yaşı arttıkça babaların bakıma katılımlarının arttığını belirtilmişlerdir. Benzer şekilde Lamb, Pleck ve Levine (1986) baba katılımının babalar ve anneler üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmalarında baba katılımı ile çocuğun yaşının doğru orantılı bir şekilde artış gösterdiğini belirtmişlerdir. Tiedje ve Darling-Fisher'in (1996) araştırmalarında da babalığı derinlemesine ve eleştirel bir şekilde incelemişler ve çocuğun yaşı arttıkça babaların çocuk bakımına katılımının arttığı sonucuna varmışlardır.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre Baba Katılım Ölçeği keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelemesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Çocuğun cinsiyeti	N	$\overline{X} \pm SS$	t	p	Anlamlı fark
Keyfi meşguliyet	Ankara	Kız	144	57,56±12,30			
		Erkek	153	60,07±11,65	1,810	0,071	---
	Trabzon	Kız	175	56,69±12,75			
		Erkek	150	59,04±8,91	1,894	0,059	---
	Erzurum	Kız	115	57,90±10,98			
		Erkek	133	58,09±11,69	0,128	0,898	---
İlgi ve yakınlık	Ankara	Kız	144	54,36±6,67			
		Erkek	153	54,92±5,96	0,764	0,445	---
	Trabzon	Kız	175	54,82±6,37			
		Erkek	150	56,27±3,50	2,495	0,013	Kız<erkek
	Erzurum	Kız	115	55,44±6,00			
		Erkek	133	53,29±6,94	2,589	0,010	Erkek<kız
Temel bakım	Ankara	Kız	144	26,31±7,67			
		Erkek	153	27,65±7,34	1,539	0,125	---
	Trabzon	Kız	175	26,17±7,78			
		Erkek	150	29,23±6,74	3,767	0,000	Kız<erkek
	Erzurum	Kız	115	26,69±7,15			
		Erkek	133	28,41±8,41	1,728	0,085	---
Toplam	Ankara	Kız	144	138,23±22,68			
		Erkek	153	142,65±20,14	1,777	0,077	---
	Trabzon	Kız	175	137,67±22,31			
		Erkek	150	144,55±15,91	3,148	0,002	Kız<erkek
	Erzurum	Kız	115	140,03±19,50			
		Erkek	133	139,80±22,43	0,088	0,930	---

Tablo 6 incelendiğinde, çocuklarının cinsiyetine göre Ankara'da yaşayan babaların ($t_{(295)}$=1,180; p>0,05), Trabzon'da yaşayan babaların ($t_{(323)}$=1,894; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(246)}$=0,128; p>0,05) BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyutunda aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

İlgi ve yakınlık alt boyut puanları incelendiğinde, Ankara'da yaşayan babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($t_{(295)}$=0,764; p>0,05). Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan babaların çocuklarının cinsiyetine göre ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($t_{(323)}$=2,495; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde Trabzon ilinde erkek çocuk babalarının ($\overline{X}$=56,27±3,50) kız çocuk babalarına göre ($\overline{X}$=54,82±6,37) ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erzurum'da yaşayan babaların da çocuklarının cinsiyetine göre ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanların farklılık gösterdiği saptanmıştır ($t_{(246)}$=2,589 p<0,05). Erzurum'da kız çocuk babalarının ($\overline{X}$=55,44±6,00) erkek çocuk babalarına göre ($\overline{X}$=53,29±6,94) ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanların daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Temel bakım alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların ($t_{(295)}$=1,539; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(246)}$=2,589 p<0,05) temel bakım alt boyutunda aldıkları puanların çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan babaların çocuklarının cinsiyetine göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($t_{(323)}$=3,767; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde Trabzon ilinde erkek çocuk babalarının ($\overline{X}$=29,23±6,74) kız çocuk babalarına göre ($\overline{X}$=26,17±7,78) temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

BKÖ toplam puanları incelendiğinde, Ankara'da yaşayan babaların ($t_{(295)}$=1,777; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların çocuklarının hayatlarına toplam katılım düzeylerinin çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(246)}$=0,088; p>0,05). Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan babaların çocuklarının cinsiyetine göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının farklılık gösterdiği saptanmıştır ($t_{(323)}$=3,148; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde Trabzon ilinde erkek çocuk babalarının ($\overline{X}$=144,55±15,91) kız çocuk babalarına göre ($\overline{X}$=137,67±22,31) çocuklarının hayatlarına katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tüm illerde çocukların cinsiyetine göre keyfi meşguliyet alt boyutunda anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Babaların hem kız hem de erkek çocuklarıyla oyun oynayarak, tv izleyerek, sinemaya, pikniğe ve parka giderek birlikte vakit geçirdikleri söylenebilir.

İller açısından incelendiğinde Ankara ilinde çocuğun cinsiyetinin baba katılımı üzerinde etkili olmaması, nüfus yapısının heterojen olması ve ebeveynlerin sosyo kültürel özelliklerinin diğer illere oranla daha farklı olması ile açıklanabilir. Evans' ın (1997) araştırmasında çocuğun cinsiyeti, babanın çocuğuna karşı sergilediği tutum ve davranışlarını etkilemediği sonucuna ulaşması araştırmanın bu sonucu ile paralellik göstermektedir. Benzer şekilde Easterbrooks ve Goldberg (1984) baba katılımının her üç boyutu için, çocukların cinsiyetine göre ortalama farklılıklarının gözlenmediğini, ancak baba katılım ölçümlerinin toplamı ile bir değerlendirme yapıldığında fark çıktığını belirtmiştir. Buna göre babaların erkek çocuklarıyla kız çocuklarına göre daha fazla zaman harcama eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda babalık, kız çocuklarınkine nazaran erkek çocukların gelişimiyle daha güçlü şekilde ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada olduğu gibi babanın çocuğun hayatına katılımı ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda babaların erkek çocukların hayatlarına daha etkin katıldığı, bazı araştırmalarda ise cinsiyete göre herhangi bir farklılık olmadığı belirtilmiştir. Çalışmalar babaların özellikle de okul öncesi dönemde cinsiyete bakmaksızın çocuklarına ilgi gösterdiklerine işaret etmektedir. Geçmişte ve günümüzde yapılan araştırmalara bakıldığında Marsiglio (1991), Evans (1997), Coley ve Morris (2002) ile Paulson, Dauber ve Leiferman (2010), Sımsıkı (2011) de, çocuk cinsiyetinin baba katılımına etkisinin olmadığını saptamıştır. Dolayısıyla baba katılımında cinsiyete göre farklılaşma olmamasının değişen toplumsal roller ve babaların çocuğun yaşamındaki önemine dair bilgi kazanımlarının artması ile bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir.

Ancak Trabzon iline bakıldığında baba katılımında babaların çocuklarıyla geçirdikleri vakit kız ve erkek çocuklarında benzer olmasına rağmen, babanın temel bakım etkinliklerine katılımı ve çocuklarıyla kurdukları yakınlık bakımından erkek çocukların lehine bir sonuç çıkmış olması ise düşündürücüdür. Bu sonuç babaların kız çocuklarının vücut temizliği, tuvalet eğitimi gibi temel bakım etkinliklerine erkek çocuklarına göre daha az katılması Trabzon ilinde geleneksel anlayışın hakim olması ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olması ile açıklanabilir. Bazı araştırmacılara göre toplumsal cinsiyet, aslında, baba katılımının önemli belirleyicilerden biridir (Aldous, Mulligan ve Bjarnason, 1998; Bird, Bird ve Scruggs, 1984). Toplumsal cinsiyet; bireylerin, erkekler ve kadınlar için uygun olarak belirledikleri ve aynı zamanda kendi davranışlarını da şekillendiren rolleri gösterir (Duran, 2010). Geleneksel baba rolüne sahip olan babalar ise, hem çocuklarına daha az zaman ayırmakta hem de çocuk bakımını daha az üstlenmektedirler.

Ancak ailelerini ekonomik olarak destekledikleri için de kendilerini çocuğun hayatında aktif ve sorumlu olarak algılarlar (Feldman, Nash ve Aschenbrenner, 1983). Bunun da babalara atfedilen geleneksel ve toplumsal rolden kaynaklandığı söylenebilir. Yapılan başka bir araştırmada Öğüt (1998), babaların erkek çocuklar için temel bakım konusunda daha fazla sorumluluk aldıklarını saptamıştır. Bu araştırmaya göre babalar, erkek çocuklarıyla daha çok eğitim temelli ve bilişsel yönelimli oyunlar oynarken, kız çocuklarıyla daha çok sözel etkileşim kapsamında vakit geçirmektedir. Dolayısıyla kız ve erkek çocuk babalarının, farklı şekillerde etkileşim kurma eğiliminde olduklarından bahsedilmektedir.

Marsiglio' da (1993); yaptığı araştırmasında babalarının kız çocuklarına göre erkek çocuklarıyla daha fazla iletişim kurdukları ve erkek çocuklarıyla kız çocuklarına oranla daha fazla oynadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Benzer olarak Tiedje ve Darling- Fisher (1996) çalışmalarında, erkek çocuğa sahip babaların, çocuklarıyla birlikte daha çok vakit geçirdiğini ortaya koymuşlardır. Hudson, Elek ve Fleck (2001) tarafından yapılan bir çalışmada ise anne babaların ebeveynliğe ilk geçiş zamanlarındaki durumları bebek bakımındaki öz yeterlilik, ebeveynlik memnuniyeti ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre incelenmiş ve babaların erkek çocuklarının bakımında kız çocuklarına göre kendilerini daha rahat hissettikleri tespit edilmiştir.

Türk toplumu genellikle geleneksel aile yapısıyla bilinen, erkek egemen bir toplumdur. Çeşitli sosyo-ekonomik değişimlere rağmen esas yapısını korumaktadır. Bununla birlikte Cumhuriyet sonrası şehirleşmenin ve kentleşmenin artmasıyla aile içindeki ilişkilerde de değişiklikler yaşanmıştır. Ancak yine de kırsal kesimlerde aile içinde pek değişmeyen rol dağılımları halen devam etmektedir. Bunlardan biri de erkek çocuğun ailenin tek güvencesi olması, aileye sosyal beğeni ve saygınlık sağlamasıdır (Ozankaya, 1999, s. 551; Telli, 2014). Trabzon ilinde babaların erkek çocuklarına karşı duygusal yakınlıklarının kız çocuklarına göre daha fazla olmasının nedeni de Karadeniz Bölgesinin kültürel yapısının Trabzon'da yaşayan babalar üzerinde etkili olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Benzer şekilde Öksüz (2004), Trabzon ilinin sosyolojik yapısını incelediği araştırmasında, ailelerin erkek çocuğa daha fazla olmakla birlikte her iki cinsten çocuğa da sahip olma arzuları olduğunu ancak birkaç tane erkek çocukları varsa, ailelerin kız çocuk sahibi olmak için çocuk sayısını artırmayı düşünmedikleri fakat tersi bir durum olduğunda erkek çocuk sahibi olma arzusunun yükseldiği bulgularına ulaşmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında Erzurum ilinde keyfi meşguliyet, temel bakım, toplam katılım alt boyutlarında çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık çıkmamışken; ilgi ve yakınlık alt boyutunda kız çocuklarının lehine bir farklılık çıkması araştırmanın bir diğer sonucudur. Bu sonuçla paralellik gösteren araştırma bulgularına da rastlanmıştır. McBride, Schoppe ve Rane (2002), annelerin ve babaların çocuklarının mizaçlarını algılamaları, ebeveynlik rollerinde yaşadıkları stres miktarı ve çocuk yetiştirme aktivitelerine katılım miktarları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda kız çocuğa sahip babaların erkek çocuğa sahip babalara oranla daha fazla etkileşim ve katılım gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, çocuklarının doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan babaların çocuklarının doğum sırasına göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır.

Tablo 7. Babaların Çocuklarının Doğum Sıralarına Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Çocukların doğum sırası	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Keyfi meşguliyet	Ankara	Birinci	151	60,10±11,70	*F= 6,311 p= 0,02	3.+<1. 3.+<2.
		İkinci	111	59,23±12,00		
		Üçüncü ve daha fazla	35	52,29±11,64		
	Trabzon	Birinci	155	60,71±11,42	F= 11,085 p= 0,000	2.<1. 3.+<1.
		İkinci	138	55,39±10,53		
		Üçüncü ve daha fazla	32	53,84±9,33		
	Erzurum	Birinci	123	58,51±10,92	F= 5,798 p= 0,003	3.+<1. 3.+<2.
		İkinci	72	60,35±12,25		
		Üçüncü ve daha fazla	53	53,64±9,91		
İlgi ve yakınlık	Ankara	Birinci	151	55,05±4,86	**X^2= 2,256 p= 0,324	---
		İkinci	111	54,65±6,87		
		Üçüncü ve daha fazla	35	52,91±9,30		
	Trabzon	Birinci	155	56,31±4,00	X^2= 6,276 p= 0,043	2.<1.
		İkinci	138	54,81±5,85		
		Üçüncü ve daha fazla	32	54,44±7,41		
	Erzurum	Birinci	123	54,27±5,94	X^2= 2,306 p= 0,316	---
		İkinci	72	54,97±6,01		
		Üçüncü ve daha fazla	53	53,42±8,55		
Temel bakım	Ankara	Birinci	151	26,52±7,43	F=17,176 p= 0,000	1.<2. 3.+<2. 3.+<1.
		İkinci	111	29,41±6,65		
		Üçüncü ve daha fazla	35	21,46±7,37		
	Trabzon	Birinci	155	28,91±6,78	F=9,309 p= 0,000	2.<1. 3.+<1. 3.+<2.
		İkinci	138	27,17±7,98		
		Üçüncü ve daha fazla	32	22,94±6,43		
	Erzurum	Birinci	123	26,88±8,26	F=3,999 p= 0,020	1.<2. 3.+<2.
		İkinci	72	29,78±6,52		
		Üçüncü ve daha fazla	53	26,38±8,21		
Toplam	Ankara	Birinci	151	141,68±19,34	F=8,862 p= 0,000	3.+<1. 3.+<2.
		İkinci	111	143,28±22,27		
		Üçüncü ve daha fazla	35	126,66±23,17		
	Trabzon	Birinci	155	145,93±18,14	F=11,637 p= 0,000	2.<1. 3.+<1.
		İkinci	138	137,37±20,45		
		Üçüncü ve daha fazla	32	131,22±19,26		
	Erzurum	Birinci	123	139,66±19,54	F=4,835 p= 0,009	2.<1.
		İkinci	72	145,10±21,67		
		Üçüncü ve daha fazla	53	133,43±22,21		

* tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 7 incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=6,311; p<0,05), Trabzon'da yaşayan babaların ($F_{(2,324)}$=5,798; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,247)}$=11,085; p<0,05) çocuklarının doğum sıralarına göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla LSD testi hesaplanmıştır. Ankara'da yaşayan babalardan üçüncü ve daha fazla çocuğu olan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=52,29±11,64), birinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=60,10±11,70) ile ikinci çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=59,23±12,00) göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte birinci çocuğu ve ikinci çocuğu olan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Trabzon ilinde yaşayan babalardan birinci çocuğu olan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=60,71±11,42), ikinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=55,39±10,53) ile üçüncü ve daha fazla çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=53,84±9,33) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte ikinci çocuğu ve üçüncü ve daha fazla çocuğu olan babaların çocuklarının keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Erzurum ilinde yaşayan babalardan üçüncü ve daha fazla çocuğu olan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=53,64±9,91), birinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=58,51±10,92) ile ikinci çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=60,35±12,25) göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber çocuğu birinci ve ikinci çocuğu olan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

İlgi ve yakınlık alt boyut puanları incelendiğinde çocuklarının doğum sırasına göre Ankara'da yaşayan babaların (X^2=2,256; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların (X^2=2,306; p>0,05) ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bununla beraber Trabzon'da yaşayan babaların çocuklarının doğum sırasına göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir (X^2=6,276; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda birinci çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=56,31±4,00), ikinci çocuğu olan babalara göre ($\overline{X}$=54,81±5,85) ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Üçüncü ve daha fazla çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=54,44±7,41) ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının ise diğer babalarla benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

Temel bakım alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=17,176; p<0,05), Trabzon'da yaşayan babaların ($F_{(2,324)}$=9,309; p<0,05) ve

Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,247)}$=3,999; p<0,05) temel bakım alt boyutunda aldıkları puanların çocuklarının doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Ankara'da okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuğu ikinci çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=29,41±6,65), birinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=26,52±7,43) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=21,46±7,37) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Birinci çocuğu olan babaların da temel bakım alt boyut puanlarının üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Trabzon'da okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuğu birinci çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=28,91±6,78), ikinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=27,17±7,98) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=22,94±6,43) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. İkinci çocuğu olan babaların da temel bakım alt boyutuna katılım puanlarının da üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla Trabzon'da çocuklarının doğum sırası artış gösterdikçe babaların temel bakım alt boyutundan aldıkları puanların azaldığı görülmektedir. Erzurum'da çocuğu ikinci çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=29,78±6,52), birinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=26,88±8,26) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=26,38±8,21) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte birinci çocuğu olan babaların çocuklarının temel bakım alt boyut puanlarının üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalarla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

BKÖ' nün toplam puanları incelendiğinde; çocuklarının doğum sırasına göre Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=8,862; p<0,05), Trabzon'da yaşayan babaların ($F_{(2,324)}$=11,637; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,247)}$=4,835; p<0,05) çocuklarının hayatlarına katılım düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Ankara'da çocuğu üçüncü ve daha fazla olan babaların ($\overline{X}$=126,66±23,17), birinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=141,68±19,34) ile ikinci çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=143,28±22,27) göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte birinci çocuğu ve ikinci çocuğu olan babaların çocuklarının hayatlarına katılım düzeylerinin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Trabzon'da çocuğu birinci çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=145,93±18,14), ikinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=137,37±20,45) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=131,22±19,26) göre çocuklarının hayatına

katılımlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ikinci çocuğu ve üçüncü ile daha sonraki çocuğu olan babaların çocuklarının hayatlarına katılım düzeylerinin benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Erzurum'da çocuğu ikinci çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=145,10±21,67), birinci çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=139,66±19,54) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=133,43±22,21) göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Baba katılımının çocuğun doğum sırasına göre karşılaştırıldığında genel olarak bir ve ikinci çocuğu olan babaların üç ve daha fazla çocuklu babalara göre yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir anlatımla çocuğun doğum sırası arttıkça baba katılımının düştüğü saptanmıştır. İlk çocuğu olan babaların, ilk defa baba olmanın verdiği heyecanla, babalığa yönelik tutumlarının yüksek olması, onları çocuğun hayatına daha fazla katılım göstermelerine ve çocuğun bakım ve eğitiminde daha fazla rol almaya motive ediyor olabilir. Üçüncü ve daha fazla çocuğu olan babaların, ilk ve ikinci çocuğu olan babalara göre puanlarının düşük çıkmasının bir sebebi de, ilk çocuktan sonra, ilgi ve zamanın çocuklar arasında paylaştırılması, bunlara bağlı olarak babalıktan alınan doyumun azalması olabilir. Ayrıca ilk ve ikinci çocukların kendinden küçük kardeşlerinin bakım, eğitim, oyun gibi ihtiyaçlarıyla ilgilenmelerinin babaların üçüncü ve daha fazla çocuğa olan ilgisinin de azalmasına yol açtığı söylenebilir.

Şahin (2012) babalık rolü algısı ve babaların aile katılım etkinliklerini gerçekleştirmesi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında doğum sırasına göre ilk çocuğu olan babaların ev temeli katılım düzeyleri ikinci ve üçüncü çocuğu olan babalara göre yüksek olduğu, ancak ikinci ve üçüncü çocuğu olan babaların ev temelli katılım düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna varmıştır.

Kuruçırak' da (2010) babaların babalık rolü algısıyla baba katılımı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocuk sayısı arttıkça baba katılımı oranının azaldığı ve babalık algısının olumsuz yönde değiştiğini saptamıştır.

Diğer taraftan İller bazında bakıldığında babaların çocuklarının temel bakım etkinliklerine katılımında Erzurum ilinde birinci ve üçüncü çocuğu olan babalara göre ikinci çocuğu olan babaların lehine bir sonuç çıkmış olduğu görülmektedir. Bu sonucun Erzurum ilindeki babaların aile yapısındaki kültürel farklılıklardan ve demografik özelliklerinden dolayı ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda babaların ilk çocuktaki tecrübesizliğini ikinci çocukta gidermiş olmasıyla birlikte çocuğunun bakımıyla daha fazla

ilgili olma eğiliminde oldukları söylenebilir. Benzer şekilde Ishii-Kuntz, Makino, Kato ve Tsuchiya (2004) Japon babaların okul öncesi çağındaki çocuklarının bakımına katılımını inceledikleri araştırmalarında daha fazla çocuğu olan babaların çocuk bakımına katılmalarının daha olası olduğunu ve sahip olunan çocuk sayısı artıkça anne babaların yeterlilik algısının artmasına bağlı olarak çocuğun bakım ve eğitimine katılımlarının da arttığını ortaya koymuşlardır.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan babaların yaşına göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelemesi gerçekleştirilmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 8' de gösterilmiştir.

Tablo 8. Babaların Yaşına Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Babaların yaşı	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Keyfi meşguliyet	Ankara	35 yaş ve altı	111	59,84±13,20	*F= 4,403 p= 0,013	41+<35- 41+<36-40
		36-40	118	60,08±10,54		
		41 yaş ve üzeri	68	55,10±11,81		
	Trabzon	35 yaş ve altı	140	61,28±12,17	F= 15,296 p= 0,000	41+<35- 41+<36-40 36-40<35-
		36-40	121	56,32±9,35		
		41 yaş ve üzeri	64	52,86±9,73		
	Erzurum	35 yaş ve altı	120	58,88±11,30	F= 16,564 p= 0,000	41+<35- 41+<36-40
		36-40	76	61,58±11,19		
		41 yaş ve üzeri	52	50,77±8,16		
İlgi ve yakınlık	Ankara	35 yaş ve altı	111	54,95±6,06	**X^2= 0,582 p= 0,747	---
		36-40	118	55,42±4,32		
		41 yaş ve üzeri	68	52,84±8,87		
	Trabzon	35 yaş ve altı	140	56,69±5,73	X^2= 51,847 p= 0,000	36-40<35- 41+<35- 41+<36-40
		36-40	121	55,27±3,56		
		41 yaş ve üzeri	64	53,27±6,23		
	Erzurum	35 yaş ve altı	120	54,74±6,51	X^2= 10,465 p= 0,005	41+<35- 41+<36-40
		36-40	76	55,04±5,77		
		41 yaş ve üzeri	52	52,15±7,55		
Temel bakım	Ankara	35 yaş ve altı	111	26,76±7,90	F= 1,050 p= 0,351	---
		36-40	118	27,73±7,52		
		41 yaş ve üzeri	68	26,15±6,85		
	Trabzon	35 yaş ve altı	140	29,82±7,15	F= 12,904 p= 0,000	36-40<35- 41+<35-
		36-40	121	26,44±7,16		
		41 yaş ve üzeri	64	24,84±7,42		
	Erzurum	35 yaş ve altı	120	27,11±8,52	F= 3,003 p= 0,051	---
		36-40	76	29,37±6,95		
		41 yaş ve üzeri	52	26,21±7,29		
Toplam	Ankara	35 yaş ve altı	111	141,54±23,17	F=4,197 p= 0,016	41+<35- 41+<36-40
		36-40	118	143,23±17,47		
		41 yaş ve üzeri	68	134,09±23,86		
	Trabzon	35 yaş ve altı	140	147,79±21,67	F=19,678 p= 0,000	41+<35- 41+<36-40 36-40<35-
		36-40	121	138,03±15,75		
		41 yaş ve üzeri	64	130,97±17,43		
	Erzurum	35 yaş ve altı	120	140,73±20,84	F=10,842 p= 0,000	41+<35- 41+<36-40
		36-40	76	145,99±20,05		
		41 yaş ve üzeri	52	129,13±19,30		

* tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 8 incelendiğinde, Ankara'daki babaların yaşına göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,296)}$=4,403; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=55,10±11,81) keyfi meşguliyet alt boyutundan aldıkları puanların 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=60,08±10,54) ile 35 yaş ve altındaki babalara ($\overline{X}$=59,84±13,20) göre daha düşük

düzeyde olduğu saptanmıştır. Trabzon' da yaşayan babaların da yaşlarına göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=15,296; p<0,05). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan LSD testi sonucunda 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=61,28±12,17), 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=56,32±9,35) ile 41 yaş ve üzerindeki babalara ($\overline{X}$=52,86±9,73) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda 36-40 yaşındaki babaların, 41 yaş ve üzerindeki babalara göre keyfi meşguliyet alt boyutunda aldıkları puanların daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla babaların yaşları artış gösterdikçe keyfi meşguliyet alt boyutundan aldıkları puanların azaldığı saptanmıştır. Erzurum' da yaşayan babaların yaşlarına göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,247)}$=16,564; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=50,77±8,16) 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=61,58±11,19) ile 35 yaş ve altındaki babalara ($\overline{X}$=58,88±11,30) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

İlgi ve yakınlık alt boyut puanları incelendiğinde, Ankara'da yaşayan babaların yaşlarına göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($X^2_{(2)}$=0,582; p>0,05). Diğer bir anlatımla Ankara'daki 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=54,95±6,06), 36-40 yaşındaki babaların ($\overline{X}$=55,42±4,32), 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=52,84±8,87) ilgi ve yakınlık alt boyutundan aldıkları puanların benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmaya Trabzon ilinden katılan babaların yaşlarına göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının ise anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($X^2_{(2)}$=51,847; p<0,05). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=56,69±5,73), 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=55,27±3,56) ile 41 yaş ve üzerindeki babalara ($\overline{X}$=53,27±6,23) göre ilgi ve yakınlık alt boyutundan aldıkları puanların daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 35 yaş ve altındaki babaların da ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının 36-40 yaşındaki babalardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle babaların yaşları artış gösterdikçe ilgi ve yakınlık alt boyutundan alınan puanların azaldığı saptanmıştır. Erzurum' da yaşayan babaların yaşlarına göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($X^2_{(2)}$=10,465; p<0,05). Hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=52,15±7,55) 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=55,04±5,77) ile 35 yaş ve altındaki babalara ($\overline{X}$=54,74±6,51) göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Temel bakım alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların yaşına göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($F_{(2,296)}$=1,050; p>0,05). Diğer bir anlatımla 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=26,76±7,90), 36-40 yaşındaki babaların ($\overline{X}$=27,73±7,52), 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=26,15±6,85) temel bakım alt boyutundan aldıkları puanların benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan babaların ise yaşlarına göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=12,904; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=29,82±7,15), 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=26,44±7,16) ile 41 yaş ve üzerindeki babalara ($\overline{X}$=24,84±7,42) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Erzurum' da yaşayan babaların yaşına göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F_{(2,247)}$=3,003; p>0,05). Diğer bir anlatımla Erzurum'da 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=27,11±8,52), 36-40 yaşındaki babaların ($\overline{X}$=29,37±6,95), 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=26,21±7,29) temel bakım alt boyutundan aldıkları puanların benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

BKÖ toplam puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların yaşına göre çocukların hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($F_{(2,296)}$=4,197; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. LSD testi sonucunda 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=134,09±23,86), 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=143,23±17,47) ile 35 yaş ve altındaki babalara ($\overline{X}$=141,54±23,17) göre çocuklarının hayatlarına daha az katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan babaların da yaşlarına göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=19,678; p<0,05). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan LSD testi sonucunda 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=147,79±21,67), 36-40 yaşındaki babalar ($\overline{X}$=138,03±15,75) ile 41 yaş ve üzerindeki babalara ($\overline{X}$=130,97±17,43) göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda 35 yaş ve altındaki babaların çocuklarının hayatlarına katılımlarının 36-40 yaşındaki babalardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erzurum' da yaşayan babaların yaşına göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,247)}$=2,008; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=129,13±19,30), 36-40 yaşındaki babalar

($\overline{X}$=145,99±20,05) ile 35 yaş ve altındaki babalara ($\overline{X}$=140,73±20,84) göre çocuklarının hayatlarına daha az katılım gösterdikleri belirlenmiştir.

Ankara, Erzurum ve Trabzon illerinde BKÖ' den alınan toplam puanlara göre 35 yaş ve altındaki babaların 36-40 yaşındaki ve 41 yaş ve üzerindeki babalara göre çocuklarının hayatına daha fazla katılım gösterdiği belirlenmiştir. Başka bir ifade ile babaların yaşları artış gösterdikçe çocuklarının hayatlarına katılımlarının azaldığı söylenebilir. Bu sonuca göre ileri yaştaki babaların babalık görevine yaşı genç babalara göre çok fazla ilgi duymadıkları söylenebilir. Ayrıca araştırmaya katılan babaların tamamının çalışıyor olması ve çocuklarının okulöncesi eğitim kurumuna devam etmesi durumundan yola çıkarak ülkemizin şartları da göz önüne alındığında yetişkin bir erkeğin ancak 36 yaş ve sonrasında mesleki kariyerinin zirvesini yakalaması bu nedenle de babalığa yönelik ilgisinin azalması söz konusu olabilir. Nitekim Seçer vd., de (2007) çalışmalarında 35 yaşın altında olan babaların, 36 yaş üstünde olan babalara göre babalığa yönelik ilgi düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiş ve babaların yaşı arttıkça bebeğin bakımına katılımlarının düştüğü sonucuna varmıştır.

Ancak alt boyutlar bazında incelendiğinde keyfi meşguliyet alt boyutunda üç ilde de yaşı genç olan babanın lehine bir sonuç çıkmışken, temel bakım ve ilgi ve yakınlık alt boyutlarında yalnızca Trabzon ilinde babanın yaşı arttıkça çocuğunun hayatına katılımının da artış gösterdiği görülmüştür. Yani Ankara ve Erzurum illerinde babanın yaşına göre çocuğun hayatına katılımının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır. Söz konusu illerde babanın yaşına göre anlamlı farklılık çıkmaması babalar hangi yaşta olursa olsun çocuklarına karşı duyduğu ilgi ve onlarla kurduğu yakın ilişkinin değişmemesi ile ilgili olabilir. Aynı şekilde çocuklarının bakımıyla ilgili sorumluluklarını da yerine getirmelerinde yaşlarının etkili olmaması ile açıklanabilir. Araştırmanın bu bulgusuna paralel olarak Sevil ve Özkan (2009); Kuruçırak (2010), araştırmalarında baba yaşının artmasının, babanın bebek ve çocuk bakımına katılımı üzerinde etkili olmadığını ve hangi yaşta olursa olsun babaların benzer sosyo kültürel babalık algısına, bilgi ve becerisine sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma bulgularının tersine Castillo vd.,nin (2011) babaların yerleşim durumu, yaş, ırk ve etnik köken, eğitim düzeyi, finansal durumu ile baba katılımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada yaşı daha büyük olan babaların çocuğun bakımına ve eğitimine daha fazla özen gösterdiği ortaya konulmuştur. Marsiglio (1991) babaların yaşı arttıkça, çocuğun eğitimine ve bakımına katılmaya daha istekli olduklarını

saptamıştır. Benzer şekilde Şahin (2012) araştırmasında 40 yaş ve üzerindeki babaların aile katılımlarının 40 yaş altı babalara göre önemli düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu sonuçlara göre ileri yaştaki babaların çocukların eğitimine verdikleri önemin ve bu sürece katılımlarının yaşı küçük babalara göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, babaların öğrenim durumu göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların öğrenim durumuna göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelemesi gerçekleştirilmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 9' da yer almaktadır.

Tablo 9. Babaların Öğrenim Durumuna Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Babaların öğr. drm	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Keyfi meşguliyet	Ankara	Lise altı	23	49,39±13,22	*F= 7,066 p= 0,000	Lise altı<lise, üniversite, lisans üstü
		Lise	50	56,46±10,61		
		Üniversite	188	60,52±12,11		
		Lisansüstü	36	59,50±9,39		Lise<üniversite
	Trabzon	Lise altı	59	53,83±11,81	F= 5,843 p= 0,001	Lise altı, lise, lisans üstü< üniversite
		Lise	116	57,21±9,35		
		Üniversite	131	60,50±11,90		
		Lisansüstü	19	54,74±10,33		
	Erzurum	Lise altı	38	52,24±9,02	F= 5,385 p= 0,001	Lise altı< lise, üniversite, lisans üstü
		Lise	68	58,81±12,54		
		Üniversite	125	58,49±10,25		
		Lisansüstü	17	64,12±14,16		Üniversite<lisansüstü
İlgi ve yakınlık	Ankara	Lise altı	23	51,83±11,29		
		Lise	50	53,06±7,28	**X^2= 13,346 p= 0,004	Lise<üniversite
		Üniversite	188	55,43±5,57		Lisansüstü<üniversite
		Lisansüstü	36	54,58±2,16		
	Trabzon	Lise altı	59	53,86±7,33		
		Lise	116	56,13±3,75	X^2= 18,185 p= 0,000	Lise altı<lise, üniversite Lisansüstü<lise, üniversite
		Üniversite	131	56,16±3,75		
		Lisansüstü	19	52,05±8,50		
	Erzurum	Lise altı	38	52,29±7,05		
		Lise	68	53,54±8,73	X^2= 7,056 p= 0,070	---
		Üniversite	125	55,07±5,18		
		Lisansüstü	17	56,00±3,20		
Temel bakım	Ankara	Lise altı	23	21,52±7,26		
		Lise	50	26,72±6,73	F=5,161 p= 0,002	Lise altı< lise, üniversite, lisans üstü
		Üniversite	188	27,85±7,59		
		Lisansüstü	36	26,47±7,10		
	Trabzon	Lise altı	59	24,15±6,95		Lise altı, lise, lisans üstü <üniversite lise altı< lise
		Lise	116	27,39±8,01	F=8,716 p= 0,000	
		Üniversite	131	29,64±6,80		
		Lisansüstü	19	25,21±5,42		
	Erzurum	Lise altı	38	29,55±7,51		
		Lise	68	27,54±8,50	F= 1,898 p= 0,131	---
		Üniversite	125	26,72±7,40		
		Lisansüstü	17	30,12±8,92		
Toplam	Ankara	Lise altı	23	147,79±21,67		
		Lise	50	147,79±21,67	F=7,886 p= 0,000	Lise altı <lise, üniversite, lisans üstü Lise<üniversite
		Üniversite	188	147,79±21,67		
		Lisansüstü	36	147,79±21,67		
	Trabzon	Lise altı	59	131,85±23,41		
		Lise	116	140,72±17,48	F=9,202 p= 0,000	Lise altı, lise, lisans üstü< üniversite
		Üniversite	131	146,29±18,23		
		Lisansüstü	19	132,00±20,96		
	Erzurum	Lise altı	38	134,08±19,70		
		Lise	68	139,90±25,17	F=2,381 p= 0,070	---
		Üniversite	125	140,28±18,29		
		Lisansüstü	17	150,24±22,88		

* tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 9 incelendiğinde, Ankara'daki babaların öğrenim durumuna göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(3,296)}$=4,403; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda lise altında öğrenim durumuna sahip babaların ($\overline{X}$=49,39±13,22), öğrenim durumu lise ($\overline{X}$=56,46±10,61), üniversite ($\overline{X}$=60,52±12,11) ve lisansüstü olan babalara ($\overline{X}$=59,50±9,39) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda üniversite mezunu babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının lise mezunu babalara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Trabzon ilinde araştırmaya katılan babaların öğrenim durumlarına göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(3,324)}$=15,296; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda Trabzon ilinde üniversite mezunu babaların ($\overline{X}$=60,50±11,90), lise altı mezunu ($\overline{X}$=53,83±11,81), lise mezunu ($\overline{X}$=57,21±9,35) ve lisansüstü mezunu babalara ($\overline{X}$=54,74±10,33) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Erzurum' da yaşayan babaların öğrenim durumlarına göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(3,247)}$=16,564; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda lise altında öğrenim durumuna sahip babaların ($\overline{X}$=52,24±9,02), öğrenim durumu lise ($\overline{X}$=58,81±12,54), üniversite ($\overline{X}$=58,49±10,25) ve lisansüstü olan babalara ($\overline{X}$=64,12±14,16) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda lisansüstü mezunu babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının üniversite mezunu babalara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ankara'daki babaların öğrenim durumuna göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($X^2_{(3)}$=13,346; p<0,05). Hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda üniversite mezunu babaların ($\overline{X}$=55,43±5,57), lise ($\overline{X}$=53,06±7,28) ve lisansüstü mezunu ($\overline{X}$=54,58±2,16) babalara göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer öğrenim durumuna sahip babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının benzer olduğu saptanmıştır. Trabzon' da yaşayan babaların öğrenim durumuna göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($X^2_{(3)}$=18,185; p<0,05). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda lise ($\overline{X}$=56,13±3,75) ve üniversite mezunu babaların ($\overline{X}$=56,16±3,75); lise altı öğrenim durumuna sahip babalar ($\overline{X}$=53,86±7,33) ile lisansüstü öğrenim durumuna sahip babalara ($\overline{X}$=52,05±8,50) göre ilgi

ve yakınlık alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Erzurum' da yaşayan babaların öğrenim durumuna göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($X^2_{(2)}$=7,056; p>0,05). Diğer bir anlatımla lise altı ($\overline{X}$=52,29±7,05), lise ($\overline{X}$=53,54±8,73), üniversite ($\overline{X}$=55,07±5,18) ve lisansüstü ($\overline{X}$=56,00±3,20) öğrenim düzeyine sahip babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

Ankara'da yaşayan babaların temel bakım alt boyut puanlarının babaların öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(3,296)}$=5,161; p<0,05). Farklılığın belirlenmesi amacıyla hesaplanan LSD testi sonucunda lise altı öğrenim düzeyine sahip babaların ($\overline{X}$=21,52±7,26), lise mezunu ($\overline{X}$=26,72±6,73), üniversite mezunu ($\overline{X}$=27,85±7,59) ve lisansüstü mezunu babalara ($\overline{X}$=26,47±7,10) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan babaların da öğrenim durumlarına göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(3,324)}$=8,716; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda üniversite mezunu babaların ($\overline{X}$=29,64±6,80), lise altı öğrenim durumuna sahip ($\overline{X}$=24,15±6,95), lise mezunu ($\overline{X}$=27,39±8,01) ve lisansüstü mezunu babalara ($\overline{X}$=25,21±5,42) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca lise mezunu babaların lise altında öğrenim durumuna sahip babalara göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte Erzurum ilinde görüşleri alınan babaların öğrenim durumuna göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F_{(3,247)}$=1,898; p>0,05). Başka bir anlatımla lise altında ($\overline{X}$=29,55±7,51), lise ($\overline{X}$=27,54±8,50), üniversite ($\overline{X}$=26,72±7,40) ve lisansüstü ($\overline{X}$=30,12±8,92) öğrenim durumuna sahip babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

BKÖ toplam puanları incelendiğinde; Ankara'da yaşayan babaların öğrenim durumuna göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($F_{(3,296)}$=7,886; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. LSD testi sonucunda lise altı öğrenim durumuna sahip babaların ($\overline{X}$=147,79±21,67), lise mezunu ($\overline{X}$=147,79±21,67), üniversite mezunu ($\overline{X}$=147,79±21,67) ve lisansüstü mezunu babalara ($\overline{X}$=147,79±21,67) göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Aynı

zamanda Ankara'da yaşayan üniversite mezunu babaların lise mezunu babalara göre çocuklarının hayatına katılımlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan babaların öğrenim durumuna göre çocuklarının hayatına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(3,324)}$=9,202; p<0,05). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan LSD testi sonucunda üniversite mezunu babaların ($\overline{X}$=146,29±18,23), lise altı öğrenim durumuna sahip ($\overline{X}$=131,85±23,41), lise mezunu ($\overline{X}$=140,72±17,48) ve lisansüstü mezunu babalara ($\overline{X}$=132,00±20,96) göre çocuklarının hayatına katılımlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Erzurum' da yaşayan babaların öğrenim durumuna göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($F_{(3,247)}$=2,381; p>0,05). Diğer bir anlatımla lise altı ($\overline{X}$=134,08±19,70), lise ($\overline{X}$=139,90±25,17), üniversite ($\overline{X}$=140,28±18,29) ve lisansüstü ($\overline{X}$=150,24±22,88) öğrenim durumuna sahip babaların çocuklarının hayatına katılımlarının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

Öğrenim durumuna göre BKÖ toplam puan ortalamaları incelendiğinde babanın eğitim seviyesi arttıkça baba katılımına yönelik puanların arttığı ve istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada üniversite mezunu olan babaların çocuğun hayatına katılımı lise altı ve lise mezunu olan babalara göre daha yüksek bulunmuştur. Nitekim babanın öğrenim durumu yükseldikçe, daha modern, daha demokratik ve esnek bir cinsiyet rolüne sahip olmakta, dolayısıyla ebeveyn sorumluluğunu daha çok üstlenmektedir Ayrıca eğitimli baba çocuk gelişimi konusunda kendini daha yeterli gördüğü için de çocuğunun bakımına daha aktif katılmaktadır (Hood, 1986; Coltrane, 1995; Kuzucu, 2011). Brich' e göre eğitim düzeyi, sosyal sınıf, ırk, kırsal ve kentsel köken ve cinsiyet bir bireyin öz yeterliğini etkilemektedir (Aktaran Jones ve Jolly, 2003). Babaların yüksek düzeydeki öz yeterliliği babalıkla baş edebilme yeteneği için önemli olmasının yanında babalık rolü ile ilgili doyumunu da etkilemektedir (Reece ve Harkless, 1998). Diğer taraftan öğrenim durumu yüksek olan babanın iş ile ilgili tatmininin de diğer babalara oranla yüksek olması beklenir. Nitekim Grossman, Pollack ve Golding, (1988) araştırmalarında işinden doyum alan babanın çocuğuyla daha iyi ilişki kurduğu sonucuna varmıştır. Bu açıklamadan yola çıkarak babaların öğrenim durumu arttıkça babalığa yönelik olumlu tutumlarının ve baba katılımının artması beklenebilir.

Araştırma bulgularıyla paralel olarak Blair, Wenk ve Hardesty (1994) evlilik kalitesini ve baba katılımını inceledikleri araştırmalarında babanın eğitim düzeyi ve geliri yükseldikçe katılımının arttığını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Paquette vd., (2000)

araştırmalarında eğitim düzeyinin temel bakım, fiziksel oyun ve disiplin konusunda baba katılım ile olumlu yönde ilişkili olduğu sonucuna varmıştır.

Maridaki-Kassotaki' nin (2000) Yunanlı babaların bebek bakımına katılımlarına ilişkin yaptığı çalışmasında da kırsal alanda yaşayan, düşük eğitim düzeyli ve düşük statülü işi olan babaların, bebek bakımına şehirli, yüksek eğitimli ve yüksek statülü işe sahip babalardan daha az katıldıkları saptanmıştır.

Tezel Şahin ve Özbey (2009) öğrenim düzeyi yüksek olan babaların, çocuklarının okulundaki etkinliklere katılmaya daha kolay adapte olduklarını belirtmişlerdir.

Mwoma (2009) araştırmasında babaların çocukların eğitime katılma düzeyleri ile çocuklarının anaokulundaki performansları arasındaki ilişkiyi ve babaların katılımını etkileyen faktörleri incelemiş ve araştırma sonucunda baba katılımının babaların eğitim seviyelerine ve mesleklerine göre farklılaştığı, eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarının eğitimine daha fazla katıldığı sonucuna varılmıştır.

Kuruçırak (2010) ve Poyraz (2007) üniversite mezunu babaların, diğer babalara göre, kendilerini çocuklarının bakımında ilgili ve daha yeterli gördüklerini belirtmiştir. Ayrıca Sımsıkı (2011), üniversite ve üstü öğrenim düzeyine sahip babaların, baba katılım puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Çalışmanın sonuçlarına göre genel bir değerlendirme yapıldığında, üniversite ve üstü öğrenim durumuna sahip babaların, keyfi meşguliyet ve toplam baba katılım puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak bununla beraber Erzurum ilinde temel bakım ile ilgi ve yakınlık boyutlarında ise babaların öğrenim durumu açısından herhangi bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumun babaların eğitim seviyesi arttıkça çocuğuyla kaliteli zaman geçirme konusunda daha bilinçli hale geldiğinden çocuğu ile yaptığı etkinliklerin artması ancak, eğitim düzeyi ne olursa olsun çocuğunun bakımı konusundaki sorumluluklarını ve çocuğuna karşı duyduğu ilgi ve yakınlığı etkilemediğinden kaynaklandığı söylenebilir. Araştırmanın bu bulgusuyla paralel olarak, Paulson vd., de (2010) babanın eğitim düzeyinin baba katılımında anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtmektedir.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan babaların çocuk sayısına göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir

farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 10' da gösterilmiştir.

Tablo 10. Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Çocuk sayısı	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Keyfi meşguliyet	Ankara	Bir	53	60,75±12,28	*F= 11,609 p= 0,000	3+<1 3+<2
		İki	182	59,68±10,19		
		Üç ve daha fazla	62	52,58±10,66		
	Trabzon	Bir	65	59,97±11,98	F= 4,427 p= 0,013	3+<1 3+<2
		İki	212	58,00±11,11		
		Üç ve daha fazla	48	53,79±9,55		
	Erzurum	Bir	38	59,32±10,03	F= 1,412 p= 0,246	---
		İki	120	58,78±11,95		
		Üç ve daha fazla	90	56,42±10,96		
İlgi ve yakınlık	Ankara	Bir	53	56,32±3,19	**X^2= 2,461 p= 0,292	---
		İki	182	54,89±5,58		
		Üç ve daha fazla	62	52,50±9,22		
	Trabzon	Bir	65	57,17±2,81	**X^2= 8,796 p= 0,012	2<1 3+<1
		İki	212	55,14±5,57		
		Üç ve daha fazla	48	54,75±6,15		
	Erzurum	Bir	38	55,32±3,23	X^2= 0,305 p= 0,859	---
		İki	120	54,68±5,48		
		Üç ve daha fazla	90	53,34±8,65		
Temel bakım	Ankara	Bir	53	26,66±6,18	X^2= 6,319 p= 0,042	3+<2
		İki	182	27,78±7,56		
		Üç ve daha fazla	62	25,02±8,16		
	Trabzon	Bir	65	28,23±6,03	X^2= 14,530 p= 0,001	3+<1 3+<2
		İki	212	28,20±7,88		
		Üç ve daha fazla	48	23,96±6,32		
	Erzurum	Bir	38	28,66±5,17	X^2= 2,008 p= 0,366	---
		İki	120	26,57±8,86		
		Üç ve daha fazla	90	28,57±7,30		
Toplam	Ankara	Bir	53	142,66±15,02	F=9,761 p= 0,000	3+<1 3+<2
		İki	182	143,42±21,55		
		Üç ve daha fazla	62	130,10±23,04		
	Trabzon	Bir	65	145,37±15,75	F=6,166 p= 0,002	3+<1 3+<2
		İki	212	141,35±20,98		
		Üç ve daha fazla	48	132,50±17,68		
	Erzurum	Bir	38	143,29±15,90	F=0,740 p= 0,478	---
		İki	120	140,02±21,01		
		Üç ve daha fazla	90	138,33±23,03		

* tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 10' da görüldüğü gibi Ankara'da yaşayan babaların çocuk sayısına göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,296)}$=11,609; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda üç ve daha fazla çocuğu bulunan babaların ($\overline{X}$=52,58±10,66) iki çocuğu bulunan babalar ($\overline{X}$=59,68±10,19) ile bir çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=60,75±12,28) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Trabzon' da yaşayan babaların da çocuk sayısına göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=4,427; p<0,05). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan LSD testi sonuçları doğrultusunda, üç ve daha fazla çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=53,79±9,55), keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının iki çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=58,00±11,11) ile bir çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=59,97±11,98) göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Erzurum' da yaşayan babaların ise çocuk sayılarına göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($F_{(2,247)}$=1,412; p>0,05). Erzurum ilinde bir çocuğu olan ($\overline{X}$=59,32±10,03), iki çocuğu olan ($\overline{X}$=58,78±11,95) ve üç ve daha fazla çocuğu olan ($\overline{X}$=56,42±10,96) babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının benzer düzeyde olduğu belirlenmiştir.

İlgi ve yakınlık alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların çocuk sayılarına göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($X^2_{(2)}$=2,461; p>0,05). Başka bir anlatımla bir çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=56,32±3,19), iki çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=54,89±5,58), üç ve daha fazla çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=52,50±9,22) ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Trabzon'daki babaların çocuk sayısına göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2_{(2)}$=8,796; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda bir çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=57,17±2,81), iki çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=55,14±5,57) ile üç ve daha fazla çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=54,75±6,15) göre ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanların daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erzurum' da yaşayan babaların ise çocuk sayısına göre ilgi ve yakınlık alt boyutunda aldıkları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($X^2_{(2)}$=0,305; p>0,05). Başka bir anlatımla bir çocuğu bulunan babaların ($\overline{X}$=55,32±3,23), iki çocuğu olan babaların

($\overline{X}$=54,68±5,48), üç ve daha fazla çocuğu bulunana babaların ($\overline{X}$=53,34±8,65) ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

Temel bakım alt boyut puanları babaların çocuk sayısına göre incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların temel bakım alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($X^2_{(2)}$=6,319; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda iki çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=27,78±7,56), üç ve daha fazla çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=25,02±8,16) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Trabzon'da yaşayan babaların da çocuk sayılarına göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($X^2_{(2)}$=14,530; p<0,05). Hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda üç ve daha fazla çocuğu bulunan babaların ($\overline{X}$=23,96±6,32), bir çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=28,23±6,03) ile iki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=28,20±7,88) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Erzurum' da yaşayan babaların ise çocuk sayısına göre temel bakım alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($X^2_{(2)}$=2,008; p<0,05). Diğer bir anlatımla Erzurum'da bir çocuğu olan ($\overline{X}$=28,66±5,17), iki çocuğu olan ($\overline{X}$=26,57±8,86), üç ve daha fazla çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=28,57±7,30) temel bakım alt boyut puanlarının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

İller bazında BKÖ toplam puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların çocuk sayısına göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($F_{(2,296)}$=9,761; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. LSD testi sonucunda Ankara'da üç ve daha fazla çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=130,10±23,04), bir çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=142,66±15,02) ile iki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=143,42±21,55) göre çocuklarının hayatlarına daha fazla katılım gösterdiği tespit edilmiştir. Trabzon'da araştırmaya katılan babaların da çocuk sayılarına göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($F_{(2,324)}$=14,530; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda üç ve daha fazla çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=132,50±17,68), bir çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=145,37±15,75) ile iki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=141,35±20,98) göre çocuklarının hayatına katılımlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında Erzurum ilinde görüşleri alınan babaların çocuk sayısına göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($F_{(2,247)}$=2,008; p>0,05). Diğer bir anlatımla Erzurum'da bir çocuğu olan ($\overline{X}$=143,29±15,90), iki çocuğu olan ($\overline{X}$=140,02±21,01), üç ve daha fazla çocuğu olan

babaların ($\overline{X}$=138,33±23,03) çocuklarının hayatlarına katılımlarının benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

İllere göre karşılaştırma yapıldığında Ankara ve Trabzon illerinde babaların sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça baba katılımı da olumsuz yönde değişmektedir. Bu durum sahip olunan çocuk sayısı arttıkça babaların çocuklarına ayıracağı zaman ve sevgiyi çocuklar arasında paylaştırmasından dolayı babalıktan alınan doyumunda azalmasından kaynaklanıyor olabilir. Benzer olarak Mehall, Spinrad, Eisenberg ve Gaertner' ın (2009) araştırma sonuçlarına göre çocuklardaki kardeş sayısı arttıkça, babaların bebekleriyle daha az ilgilendiği görülmektedir. Bu sonuçlar, babaların çocuklarıyla ilgilenmeleri için ayırdıkları vaktin, iki ve daha fazla çocukta azaldığını ve ilk çocuktaki heyecanı kaybettiklerinden sonraki çocuklarına gerekli ilgiyi yeterince göstermediklerini düşündürmektedir. Aynı zamanda evdeki kardeş sayısı arttıkça küçük çocuğun bakım ve eğitiminde büyük kardeşlerin de etkili ve yardımcı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2007) babaların babalık rolü algılarını bazı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında çocuk sayısı arttıkça baba katılımı oranının azaldığı ve babalık algısının olumsuz yönde değiştiğini saptamıştır. Benzer bulgulara; Paquette, Bolte, Turcotte, Dubeau ve Bouchard (2000) baba katılımı ve ebeveyn tutumları temelinde farklı ebeveynlik çeşitlerini incelemeyi amaçladıkları araştırmasında da rastlanmıştır. Araştırmada baba katılımı duygusal destek, dünyaya açılma, temel bakım, fiziksel oyun, hatırlatma, disiplin gibi boyutlar üzerinden değerlendirilmiş ve ailedeki çocuk sayısı arttıkça duygusal destek, temel bakım ve fiziksel oyunların azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Ankara ve Trabzon illerinden farklı olarak Erzurum'da araştırmaya katılan babaların sahip olduğu çocuk sayısı ile baba katılımı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu durumun Erzurum ilinde Doğu kültürünün hakim olması ve buna bağlı olarak ailelerin sahip olduğu çocuk sayılarının genel olarak Türkiye ortalamasından daha fazla olmasının (TÜİK, 2014) olası bir durum olduğundan babaların tüm çocuklarının hayatına katılım düzeylerinin benzerlik göstermesinden kaynaklandığı söylenebilir. Araştırma sonuçlarına paralel olarak Paulson vd., (2010) ebeveyn depresyonları, ilişki kalitesi ve yerleşik olmayan baba katılımını incelediği araştırmalarında ailedeki çocuk sayısının babanın çocuğun hayatına dahil olmasında anlamlı bir etkisinin olmadığını saptamıştır.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, babaların eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Babaların eşlerinin çalışma durumuna göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 11' de gösterilmiştir.

Tablo 11. Babaların Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Annesinin çalışma durumu	N	$\overline{X}$±SS	t	p	Anlamlı fark
Keyfi meşguliyet	Ankara	Çalışıyor	133	63,99±10,79	7,184	0,000	Çalışmayan< çalışan
		Çalışmıyor	164	54,68±11,35			
	Trabzon	Çalışıyor	106	58,57±10,14	0,886	0,376	---
		Çalışmıyor	219	57,39±11,67			
	Erzurum	Çalışıyor	75	64,84±9,97	6,798	0,000	Çalışmayan< çalışan
		Çalışmıyor	173	55,04±10,62			
İlgi ve yakınlık	Ankara	Çalışıyor	133	55,71±4,49	2,624	0,009	Çalışmayan< çalışan
		Çalışmıyor	164	53,79±7,38			
	Trabzon	Çalışıyor	106	54,92±5,29	1,341	0,181	---
		Çalışmıyor	219	55,76±5,27			
	Erzurum	Çalışıyor	75	55,39±3,84	1,730	0,085	---
		Çalışmıyor	173	53,82±7,44			
Temel bakım	Ankara	Çalışıyor	133	28,23±6,81	2,561	0,011	Çalışmayan< çalışan
		Çalışmıyor	164	26,01±7,93			
	Trabzon	Çalışıyor	106	26,65±6,48	1,567	0,118	---
		Çalışmıyor	219	28,03±7,87			
	Erzurum	Çalışıyor	75	29,19±6,97	2,085	0,038	Çalışmayan< çalışan
		Çalışmıyor	173	26,93±8,17			
Toplam	Ankara	Çalışıyor	133	147,93±18,45	5,635	0,000	Çalışmayan< çalışan
		Çalışmıyor	164	134,48±21,94			
	Trabzon	Çalışıyor	106	140,14±18,37	0,444	0,657	---
		Çalışmıyor	219	141,19±20,62			
	Erzurum	Çalışıyor	75	149,41±16,76	4,888	0,000	Çalışmayan< çalışan
		Çalışmıyor	173	135,79±21,47			

Tablo 11 incelendiğinde, Ankara ilinde yaşayan babaların BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{(295)}$=7,184; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde eşleri çalışan babaların

($\overline{X}$=63,99±10,79) eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=54,68±11,35) keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(323)}$=0,886; p>0,05). Başka bir anlatımla Trabzon ilinde eşleri çalışan ve çalışmayan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Erzurum ilinde görüşleri alınan babaların eşlerinin çalışma durumuna göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{(246)}$=6,798; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, Erzurum ilinde de eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=64,84±9,97) eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=55,04±10,62) keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

İlgi ve yakınlık alt boyut puanlarına bakıldığında Ankara ilinde yaşayan babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(295)}$=2,624; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=55,71±4,49) ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=53,79±7,38) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Trabzon ilindeki babalar ($t_{(246)}$=1,341; p>0,05) ile Erzurum ilinde yaşayan babaların ($t_{(323)}$=1,730; p>0,05) eşlerinin çalışma durumuna göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla Trabzon ve Erzurum illerinde babaların ilgi ve yakınlık alt boyutuna puanlarının eşleri çalışan ve çalışmayan babalar için benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Temel bakım alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların eşlerinin çalışma durumuna göre temel bakım alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($t_{(295)}$=2,561; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=28,23±6,81), eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=26,01±7,93) temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında Trabzon ilinde görüşleri alınan babaların eşlerinin çalışma durumuna göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(323)}$=1,567; p>0,05). Bununla birlikte Erzurum'da yaşayan babaların temel bakım alt boyut puanlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t_{(246)}$=2,085; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=29,19±6,97), eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=26,93±8,17) temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

BKÖ toplam puanları incelendiğinde, Ankara'da yaşayan babaların eşlerinin çalışma durumuna göre çocuğun hayatına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{(295)}$=5,635; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=147,93±18,45) eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=134,48±21,94) çocuğun hayatına katılımlarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Trabzon'da görüşleri alınan babaların çocuğun hayatına katılımlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(323)}$=0,444; p>0,05). Diğer bir anlatımla eşleri çalışan ($\overline{X}$=140,14±18,37) ve çalışmayan ($\overline{X}$=141,19±20,62) babaların çocuğun hayatına katılımlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte Erzurum'da yaşayan babaların çocuğun hayatına katılımlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{(246)}$=4,888; p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, Erzurum ilinde eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=149,41±16,76) eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=135,79±21,47) çocuğun hayatına katılımlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre iller bazında değerlendirme yapıldığında Ankara ve Erzurum illerinde eşleri çalışan babaların eşi çalışmayan babalara göre çocuklarının hayatına daha fazla katılım gösterdiği belirlenmiştir. Annenin ev dışında başka bir işte çalışması, çocuğun bakımı ve eğitimi ile annenin yanında babanın da sorumluluk alması gerekliliğini beraberinde getirmektedir. DeLuccie (1996) annelerin çalışma durumunun, babaların çocuğuyla ilgili sorumluluklarını belirleyen önemli değişkenlerden biri olduğunu belirtirken; Hoffman' da (1974) babanın çocuk bakımında başlıca sorumluluğu nadiren almasına rağmen, rutin çocuk bakımına anne çalışıyor olduğunda daha aktif katılma eğiliminde olduğunu belirtmiştir.

Buckley ve Schoppe-Sullıvan' ın (2010) araştırmasında her iki eşin de kazanç sağladığı ailelerde, babalar bakım verme ve oyun alanında daha fazla katılım sağlamakta ve işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışının da daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Öğüt' ün (1998), Türk babaların baba katılımlarını bazı değişkenlere göre incelediği araştırmasında annelerin çalışması, baba katılımının sadece ulaşılabilirlik boyutunda farklılaşma ortaya çıkarmaktayken, diğer iki boyutta (sorumluluk ve etkileşim) babaların katılımı farklılaşmamaktadır. Yılmazçetin (2003) ve Kuruçırak (2010), eşleri çalışan babaların, çalışmayanlara oranla çocuklarının hayatlarına daha fazla dahil oldukları sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Fagan (1998) tarafından yürütülen düşük gelirli Afrikalı Amerikan ve Porto Riko' lu babaların baba katılımının incelendiği araştırmada, annelerin

çalışmasının babaların katılımının önemli belirleyicilerinden biri olduğu saptanmıştır. Annelerin çalıştığı ailelerde, babaların; baba katılımında sorumluluk, etkileşim ve ulaşılabilirlik boyutlarının daha üst düzeyde olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlar araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusuna göre Trabzon ilindeki babaların çocukların hayatına katılımı, annelerin çalışma durumuna göre farklılık göstermemiştir. Bu durumda, Trabzon ilinde yaşayan babaların çocuklarıyla birlikte geçirdiği vakit, çocuklarının temel bakım etkinliklerine katılımı ve onlara karşı duyduğu ilgi ve yakınlık düzeylerinde eşlerinin çalışma durumlarının etkili olmadığı söylenebilir. Nitekim literatürdeki araştırmalara bakıldığında annenin çalışma durumunun baba katılımını etkilemediğini gösteren çalışmalara da rastlanmıştır. Baruch ve Barnett (1986) ve Evans (1997) tarafından yapılan araştırmalarda da, annelerin çalışıyor olmasının baba katılımında herhangi bir değişiklik ortaya çıkarmadığı görülmektedir. Pekkarakaş (2010) babaların çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılımları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma kapsamında babaların eşlerinin çalışma durumlarına göre eğitime katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını saptamıştır. Benzer olarak Çatıkkaş (2008) yaptığı çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna giden çocukların eğitiminde babalarının ev temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılımları ile annenin eğitim düzeyi ve mesleği arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı, babaların evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların evlenme şekline göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım alt boyut puanları ve toplam katılım puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlara Tablo 12' de yer verilmiştir.

Tablo 12. Babaların Evlenme Şekline Göre Baba Katılım Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

BKÖ	İller	Babaların evlenme şekli	N	$\bar{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Keyfi meşguliyet	Ankara	görücü -aile istğ	26	48,35±10,87	*F= 14,218 p= 0,000	Görücü -aile istğ < Görücü-kendi anlş., Kendi anlş Görücü-aile istğ, Görücü-kendi anlş<kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	88	57,67±10,56		
		Kendi anlş.	183	60,91±12,03		
	Trabzon	görücü -aile istğ	16	40,00±7,22	F= 35,425 p= 0,000	Görücü-aile istğ < Görücü-kendi anlş,kendi anlş Görücü-aile istğ,Görücü-kendi anlş<kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	79	54,35±9,21		
		Kendi anlş.	230	60,19±10,63		
	Erzurum	görücü -aile istğ	63	55,68±10,61	F= 10,282 p= 0,000	Görücü-aile istğ, Görücü-kendi anlş<kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	91	55,35±11,31		
		Kendi anlş.	94	62,03±11,00		
İlgi ve yakınlık	Ankara	görücü -aile istğ	26	48,69±9,75	**X^2= 15,087 p= 0,001	Görücü-aile istğ < Görücü-kendi anlş ,kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	88	54,90±5,61		
		Kendi anlş.	183	55,38±5,47		
	Trabzon	görücü -aile istğ	16	47,63±11,54	X^2= 28,601 p= 0,000	Görücü-aile istğ, Görücü-kendi anlş<kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	79	54,14±4,57		
		Kendi anlş.	230	56,50±4,21		
	Erzurum	görücü -aile istğ	63	51,30±7,12	X^2= 27,134 p= 0,000	Görücü-aile istğ< Görücü-kendi anlş, kendi anlş Görücü-aile istğ, Görücü-kendi anlş <kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	91	56,59±3,72		
		Kendi anlş.	94	54,06±7,56		
Temel bakım	Ankara	görücü -aile istğ	26	21,35±6,50	F= 8,562 p= 0,000	Görücü-aile istğ < Görücü-kendi anlş,kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	88	27,27±6,66		
		Kendi anlş.	183	27,68±7,74		
	Trabzon	görücü -aile istğ	16	18,69±7,85	F= 12,923 p= 0,000	Görücü-aile istğ < Görücü-kendi anlş,kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	79	27,72±7,71		
		Kendi anlş.	230	28,15±6,98		
	Erzurum	görücü -aile istğ	63	26,35±9,11	F= 3,669 p= 0,027	Görücü-aile istğ,Görücü-kendi anlş<kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	91	27,72±7,12		
		Kendi anlş.	94	29,32±7,30		
Toplam	Ankara	görücü -aile istğ	26	118,38±39	F=18,056 p= 0,000	Görücü-aile istğ < Görücü-kendi anlş,kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	88	139,84±19,00		
		Kendi anlş.	183	143,97±21,12		
	Trabzon	görücü -aile istğ	16	106,31±25,12	F=37,943 p= 0,000	Görücü-aile istğ < Görücü-kendi anlş, kendi anlş Görücü-aile istğ, Görücü-kendi anlş<kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	79	136,22±15,79		
		Kendi anlş.	230	144,84±18,07		
	Erzurum	görücü -aile istğ	63	133,00±22,54	F=6,999 p= 0,001	Görücü-aile istğ,Görücü-kendi anlş<kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	91	139,00±17,48		
		Kendi anlş.	94	145,42±21,95		

* Tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 12 incelendiğinde, Ankara'da yaşayan babaların evlenme şekline göre BKÖ' nün keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,296)}$=14,218; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=48,35±10,87), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=57,67±10,56) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=60,91±12,03) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Ankara'da görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların kendisi anlaşarak evlenen babalara göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Diğer bir anlatımla babanın evlenme şekli kendi isteği ile oldukça keyfi meşguliyet alt boyut puanları da yüksek düzeyde olmaktadır. Benzer şekilde Trabzon ilinde araştırmaya katılan babaların evlenme şekillerine göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=35,425; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=40,00±7,22), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=54,35±9,21) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=60,19±10,63) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Trabzon'da da görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların kendisi anlaşarak evlenen babalara göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Erzurum' da yaşayan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının babaların evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,247)}$=10,282; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda kendisi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=62,03±11,00) görücü usulü-aile isteği ile evlenen babalar ($\overline{X}$=55,68±10,61) ile görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=55,35±11,31) göre keyfi meşguliyet alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

İlgi ve yakınlık alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların evlenme şekline göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($X^2_{(2)}$=15,087; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=48,69±9,75), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=54,90±5,61) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=55,38±5,47) göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Trabzon' da yaşayan babaların evlenme şekillerine göre ilgi ve yakınlık alt boyut

puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($X^2_{(2)}$=28,601; p<0,05). Hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda kendisi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=56,50±4,21) görücü usulü-aile isteği ile evlenen babalar ($\overline{X}$=47,63±11,54) ile görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=54,14±4,57) göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Erzurum' da yaşayan babaların da ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının babaların evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($X^2_{(2)}$=27,134; p<0,05). Hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=51,30±7,12), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=56,59±3,72) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=54,06±7,56) göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Erzurum'da görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların kendisi anlaşarak evlenen babalara göre ilgi ve yakınlık alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Temel bakım alt boyut puanları incelendiğinde, Ankara'da yaşayan babaların evlenme şekline göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,296)}$=8,562; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=21,35±6,50), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=27,27±6,66) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=27,68±7,74) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Trabzon' da yaşayan babaların evlenme şekillerine göre temel bakım alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=12,923; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda Trabzon ilinde de benzer şekilde görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=18,69±7,85), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=27,72±7,71) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=28,15±6,98) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Erzurum' da yaşayan babaların temel bakım alt boyut puanlarının babaların evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,247)}$=3,669; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda kendisi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=29,32±7,30) görücü usulü-aile isteği ile evlenen babalar ($\overline{X}$=26,35±9,11) ile görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=27,72±7,12) göre temel bakım alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

BKÖ toplam puanları incelendiğinde Ankara'daki babaların evlenme şekline göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,296)}$=18,056; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=118,38±39), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=139,84±19,00) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=143,97±21,12) göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Trabzon ilinde araştırmaya katılan babaların evlenme şekline göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,324)}$=37,943; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=106,31±25,12), görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=136,22±15,79) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=144,84±18,07) göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Trabzon'da görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların kendisi anlaşarak evlenen babalara göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Araştırmaya Erzurum ilinden katılan babaların da evlenme şekline göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,247)}$=6,999; p<0,05). Hesaplanan LSD testi sonucunda kendisi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=145,42±21,95) görücü usulü-aile isteği ile evlenen babalar ($\overline{X}$=133,00±22,54) ile görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=139,00±17,48) göre çocuklarının hayatlarına katılımlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre tüm illerde evlenme şekillerine göre babaların çocuklarının hayatına katılımının kendisi anlaşarak evlenen babaların lehine anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu durum babaların eşleriyle kendi istekleri doğrultusunda evlenmelerinin evlilik ilişkisini doğrudan etkilediği gibi çocuklarının bakım ve eğitiminde sorumluluk almaları noktasında da etkili olması ile açıklanabilir. Eşlerin evlilik yaşamında birbirleriyle uyumlu ilişkiler kurarak birbirlerine destek olmaları, aile içerisindeki sorumluluklarını daha sağlıklı bir şekilde yerine getirmelerinde de etkili olmaktadır.

Eşleriyle aile isteği ile evlenen babaların evlilikten yeterli doyumu alamadıkları düşünülürse babalığa yönelik tutumları ve çocuklarına karşı ilgilerinin de bununla ilişkili olarak olumsuz yönde etkilendiği söylenebilir. Nitekim ilgili literatür incelendiğinde babaların evlenme şekline göre baba katılımını inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak evlenme şeklinin ebeveynlerin evlilik ilişkisi üzerinde doğrudan etkili olduğu göz

önüne alındığında babaların evlilik ilişkisini ve uyumunu inceleyen araştırmalara yer vermek faydalı olacaktır. Paulson vd., (2010) ebeveyn ilişki kalitesinin baba katılımının tüm alanları ile olumlu yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Nitekim Jacobs ve Kelley' de (2006) yaptıkları araştırmada erkeklerin evlilik doyumunun, babalıktaki doğrudan temas ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde Türkoğlu ve Gültekin Akduman (2015) babaların babalık rolü algıları ile eşlerinden gördükleri destek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ve babaların eşlerinden gördükleri destek arttıkça babalık rolü algılarının da arttığı sonucuna varmışlardır. Rosenberg ve Wilcox (2006) anne ve baba arasındaki olumlu ilişkinin ve evlilik uyumunun, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zaman ile bakım aktivitelerini de doğrudan arttırdığını belirtmiştir. Juhari, Yaacob ve Talib, (2013) de, evlilik kalitesinin babanın çocuğun hayatına katılımını belirleyen önemli bir faktör olduğunu ifade etmiştir. Evlilik ilişkisinden doyum sağlayan babaların, çocuklarıyla da olumlu ilişkiler içerisinde olma eğilimi gösterdiklerini belirtmişlerdir. Coley ve Morris' de (2002) düşük düzeyde çatışmalı çiftlerin, daha yüksek düzeyde çatışmalı olanlara göre daha yüksek düzeyde baba katılımı bildirdiklerini saptamıştır.

Williams' ın (2009) düşük gelirli Afrikalı Amerikalı babaların babalık sorumluluğunu ve baba katılımını inceleyen çalışmasında, çiftler arasındaki ilişkinin baba katılımını ve baba sorumluluğunu etkilediğini saptamıştır. Ayrıca gelir düzeyi yüksek babaların, düşük gelirli babalara göre babalık konusunda daha sorumlu olduklarını da belirtmiştir.

Ancak yukarıdaki bulguların tersine evlilik ilişkisinin baba katılımı boyutlarıyla ilişkili olmadığını ortaya koyan araştırmalara da rastlanmıştır. Meteyer ve Perry-Jenkıns (2010) araştırmalarında sevgi ve çatışma gibi evlilik özelliklerinin, baba katılımı düzeylerini ve zaman içerisinde baba katılımındaki değişimleri yordayıcı olmadığını ortaya koymuştur.

Baba çocuk ilişkisi, Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' nin (ÇEİÖ) olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutlarında çocukların ve babalarının demografik özelliklerine göre iller bazında incelenmiştir. Sonuçlar Tablo13- Tablo 21' de gösterilmiştir.

4.2 Baba Çocuk İlişkisine İlişkin Bulgular

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi illere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların illere göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği (ÇEİÖ) olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 13' te verilmiştir.

Tablo 13. Babaların İllere Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	n	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Olumlu ilişki	Ankara	297	50,87±6,59	$^{**}X^2$=4,616	---
	Trabzon	325	51,81±5,91	p= 0,099	
	Erzurum	248	51,32±5,20		
Çatışma	Ankara	297	28,82±7,23	*F= 9,494	Ankara <Erzurum
	Trabzon	325	29,42±8,41	p= 0,000	Trabzon< Erzurum
	Erzurum	248	31,64±7,79		
Bağlanma	Ankara	297	19,07±4,64	$^{**}X^2$=32,936	Ankara< Trabzon< Erzurum
	Trabzon	325	19,88±4,66	p= 0,000	
	Erzurum	248	21,30±5,41		

* Tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 13 incelendiğinde, babaların illere göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği (ÇEİÖ) olumlu ilişki alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (X^2=4,616; p>0,05). Başka bir ifade ile Ankara ilinde ($\overline{X}$=50,87±6,59), Trabzon ilinde ($\overline{X}$=51,81±5,91) ve Erzurum ilinde ($\overline{X}$=51,32±5,20) yaşayan babaların olumlu ilişki alt boyut puanlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde babaların illere göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(2,869)}$=9,494; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. LSD testi sonucunda Erzurum ilinde yaşayan babaların ($\overline{X}$=31,64±7,79) çatışma alt boyut puanlarının Ankara'da yaşayan ($\overline{X}$=28,82±7,23) ve Trabzon'da yaşayan ($\overline{X}$=29,42±8,41) babalardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bağlanma alt boyut puanları incelendiğinde babaların illere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (X^2=32,936; p>0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama

sonucunda Erzurum'da yaşayan babaların bağlanma alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=21,30±5,41) Ankara'da yaşayan ($\overline{X}$=19,07±4,64) ve Trabzon'da yaşayan ($\overline{X}$=19,88±4,66) babaların bağlanma alt boyut puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca Trabzon'daki babaların bağlanma alt boyut puanlarının Ankara'da yaşayan babalara göre daha fazla olduğu da tespit edilmiştir.

Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' nden aldıkları puanlara bakıldığında olumlu ilişki alt boyutunda çocuklarıyla üç ilde de benzer düzeyde bir ilişkiye sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışmanın bu bulgularını birkaç şekilde açıklamak mümkündür. Son yıllarda Türk aile yapısında hızlı bir değişim söz konusudur ve bu hızlı değişim sonucu ailede iletişimin niteliği ile birlikte babanın aile içindeki yeri de değişmiştir. Babalar eşleri ile daha eşitlikçi, çocukların bakımında eşit sorumluluk alan ve çocukları ile daha çok zaman geçiren bireyler haline gelmiştir (Kocayörük, 2007; Yılmazçetin, 2003).

Bu bilgilerden hareketle babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin illere göre farklılaşmaması beklenilen ve istendik bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Babaların son yıllarda çocuk yetiştirme konusunda etkin rol almaları ve bunun sonucunda özellikle erken yaşlarda çocuklarıyla daha yoğun ve yapıcı ilişkiler içinde olmaları çocuklarının sağlıklı bir aile ortamında büyümelerini sağlamaktadır. Günümüzde değişen babalık rolünün de etkisiyle babaların çocuklarıyla her anlamda daha fazla ilgilendikleri ve bununla bağlantılı olarak çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler içerisinde oldukları söylenebilir. Tulananda, Young ve Roopnarine (1994) Taylandlı ve Amerikan babaların baba katılımını incelediği araştırmalarında babaların çocuklarıyla etkileşiminin önemli derecede yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Ancak bununla beraber çatışma ve bağlanma alt boyutlarından alınan puanlar incelendiğinde Ankara ve Trabzon illerinde babaların çocuklarıyla olan çatışma ve bağlanma ilişkileri gereken şekilde düşük çıkmışken Erzurum ilinde diğer illere göre çatışma ve bağlanma alt boyut puanlarının daha yüksek çıktığı görülmektedir. Erzurum ilinde geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarının diğer illere göre daha etkin olduğu ve buna bağlı olarak babaların çocuklarıyla daha çatışmalı ilişkiler içerisinde oldukları söylenebilir. Çocuğun içinde büyüdüğü aile ortamı, onun ileriki yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Doğumu izleyen ilk yıllarda çocuğun kalıtımla getirdiği özelliklerinin ne kadar gelişeceği ve daha sonraki yaşantısını nasıl etkileyeceği, ailenin sosyoekonomik ve sosyo-kültürel özelliğine, aile içindeki ilişkilere ve iletişim biçimlerine, çocuk yetiştirme konusundaki

bilgi, tutum ve becerilerine, çocuğa sağlanan deneyim ve fırsatlara bağlı olarak değişmektedir (Arabacı, 2011; Ersoy ve Tezel-Şahin, 1999; Kandır ve Alpan, 2008).

Yavuzer (2001) ise sosyo kültürel yapı özelliklerinin; Ekolojik Sistem Yaklaşımında makro sistem olarak bilinen, kültür, sosyo ekonomik statü ve etnik kökene ilişkin farklılıkların ebeveyn tutumlarında meydana getirdiği çeşitlilikle ilgili olduğunu belirtmiştir. Bornstein, Tal ve Tamis-LeMonda (1991) bununla ilgili olarak toplumun kültürel değerlerinin çocuk yetiştirmede anne babanın tutum ve davranışlarını etkilediğini ifade etmiştir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde yaşadıkları sosyal ortam ve kültürel birikimden, sosyal değerlerinden ve inançlarından etkilendiği söylenebilir. İmamoğlu (1991) ve Kağıtçıbaşı (1970) ülkemizde Amerika ve batı toplumlarının aksine demokratik çocuk yetiştirme tutumlarından çok geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarının baskın olduğunu, bu tutumların çocuktan koşulsuz itaat bekleme, koruyuculuk, sıkı bir ebeveyn kontrolü gibi tutumlar olduğunu belirtmiştir (Aktaran Recepov, 2000). Araştırma bulgularına bakıldığında da geleneksel bir yapıya sahip olan Erzurum ilinde babaların söz konusu tutumlar içinde olduğu düşünülürse çocuklarıyla olan çatışma ve bağlanma ilişkilerinin yüksek olmasının bu sebepten kaynaklandığı söylenebilir.

Babaların geleneksel kültürün etkisinde kalmaları ise kendilerinin yetiştiği ebeveyn tutumuyla da ilgili olduğu düşünülebilir. Bu sebeple babaların yetiştikleri ortamda edindikleri deneyimleri kendi çocuklarında da uyguladıkları söylenebilir. Benzer olarak Cohn, Cowan, Cowan ve Pearson' ın (1992) anne ve babaların çocuklarıyla bağlanma ilişkilerini inceledikleri araştırmalarından elde ettikleri sonuçlara göre, yetişkin bağlanma türü güvensiz olan ebeveynler, erken çocukluk dönemindeki çocuklarıyla daha az olumlu ilişkide bulunmakta ve onlarla etkileşimlerinde daha az yapılandırmaya gitmektedirler.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi, çocukların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan babaların çocuklarının yaşına göre ÇEİÖ olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelemesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi (ANOVA), homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 14' de gösterilmiştir.

Tablo 14. Babaların Çocuklarının Yaşlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Çocukların yaşı	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Olumlu ilişki	Ankara	4	32	50,72±6,27	*F= 0,021 p= 0,979	---
		5	164	50,94±6,21		
		6	101	50,81±7,31		
	Trabzon	4	41	49,32±7,45	F= 7,917 p= 0,000	4<5 6<5
		5	164	52,96±5,07		
		6	120	51,10±6,08		
	Erzurum	4	25	51,28±5,51	F= 0,300 p= 0,741	---
		5	129	51,56±5,02		
		6	94	51,01±5,40		
Çatışma	Ankara	4	32	31,44±6,94	**X^2=10,707 p= 0,005	5<4 6<4
		5	164	29,31±6,70		
		6	101	27,20±7,84		
	Trabzon	4	41	29,15±8,08	X^2=4,183 p= 0,123	---
		5	164	30,13±6,66		
		6	120	28,55±10,41		
	Erzurum	4	25	35,44±5,21	X^2=8,531 p= 0,014	5<4 6<4
		5	129	31,13±6,37		
		6	94	31,33±9,70		
Bağlanma	Ankara	4	32	18,84±4,55	X^2=3,483 p= 0,175	---
		5	164	18,63±4,44		
		6	101	19,86±4,93		
	Trabzon	4	41	16,56±3,63	X^2=27,167 p= 0,000	4<5 4<6
		5	164	20,36±3,97		
		6	120	20,35±5,36		
	Erzurum	4	25	19,76±7,80	X^2=3,311 p= 0,191	---
		5	129	21,15±4,75		
		6	94	21,93±5,45		

*Tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 14 incelendiğinde Ankara'da ($F_{(2,296)}$=0,021; p>0,05) ve Erzurum'da ($F_{(2,296)}$=0,300; p>0,05) yaşayan babaların çocukların yaşlarına göre ÇEİÖ' nün olumlu

ilişki alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte Trabzon ilinde görüşleri alınan babaların çocuklarının yaşlarına göre olumlu ilişki alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,296)}$=7,917; p>0,05). Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunun saptanması amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda 5 yaş çocuklarının babalarının ($\overline{X}$=52,96±5,07) 4 yaş çocukları ($\overline{X}$=49,32±7,45) ile 6 yaş çocuklarının ($\overline{X}$=51,10±6,08) babalarına göre olumlu ilişki alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde Trabzon ilinde yaşayan babaların çatışma alt boyut puanlarının çocuklarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (X^2=4,183; p>0,05). Bununla beraber Ankara ilinde (X^2=10,707; p<0,05) ve Erzurum ilinde yaşayan babaların (X^2=8,531; p<0,05) çatışma alt boyut puanlarının çocuklarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Ankara'da araştırmaya katılan 4 yaş çocuğu olan babaların çatışma alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=31,44±6,94) 5 yaşında çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=29,31±6,70) ile 6 yaş çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=27,20±7,84) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya Erzurum ilinden katılan 4 yaş çocuğu babaların ($\overline{X}$=35,44±5,21) çatışma alt boyut puanlarının 5 yaş çocuğu babalar ($\overline{X}$=31,13±6,37) ile 6 yaş çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=31,33±9,70) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bağlanma alt boyut puanları incelendiğinde Ankara ilinde (X^2=3,483; p>0,05) ve Erzurum ilinde (X^2=3,311; p>0,05) yaşayan babaların bağlanma alt boyut puanlarının çocuklarının yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan babaların ise çocuklarının yaşına göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır (X^2=27,167; p<0,05). Farklılığın hangi yaş grubu çocukların babaları arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda 4 yaş çocuğu babaların bağlanma alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=16,56±3,63), 5 yaş çocuğu olan babalar ($\overline{X}$=20,36±3,97) ile 6 yaş çocuğu babalara ($\overline{X}$=20,35±5,36) göre daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak araştırma bulgularına bakıldığında Ankara ve Erzurum illerinde babaların çocuklarıyla olan olumlu ilişkilerinin çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemesi babaların çocuklarının yaş grubu ne olursa olsun her üç yaş grubundaki

çocukları ile aynı şekilde ilişki kurmalarından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca, araştırmadaki çocukların birbirine yakın yaş grubunda bulunmalarının da, anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmamasında etkili olduğu düşünülebilir.

Lindsey, Cremeens, Colwell ve Caldera (2009) ebeveyn-çocuk senkronizasyonunu ve çocuk iletişimsel yeterlilik ve öz-kontrol bağlantısını incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada, anne-çocuk etkileşimlerindeki uyum ve bu uyumun çocukların iletişimsel yeterliliklerine etkisi, çocuklar 18 ve 36 aylıkken gerçekleştirilen etkinlikler sırasında değerlendirilmiştir. Her iki yaş döneminde yapılan değerlendirmelerde, ebeveynlerin çocukları ile uyumlu bir ilişki içinde bulundukları belirlenmiş olup, uyumlu ikili ilişkilere sahip olan çocukların, iletişimsel yeterliliklerinin daha fazla olduğu ve kendini kontrol etme davranışını daha sık olarak sergiledikleri belirlenmiştir. Bu çalışmadan hareketle anne çocuk ilişkisinde olduğu gibi baba çocuk ilişkisinde de söz konusu illerde yaşın etkili bir değişken olmaması olası bir sonuçtur.

Trabzon ilinde 4 ve 6 yaşındaki çocuklara göre 5 yaşındaki çocukların lehine bir sonuç çıkmıştır. Bu sonuç Trabzon ili için babanın çocuğun hayatına katılımında da benzerdir.

Ancak Babaların çocuklarıyla olan çatışma ilişkilerine bakıldığında genel olarak babaların 5 ve 6 yaşındaki çocuklarına göre 4 yaşındaki çocuklarıyla daha fazla çatışma ilişkisi içinde olduğu görülmektedir. Bu durumu çocuğun gelişim süreci ile açıklamak mümkündür. Çocukların 4 yaşında benmerkezci düşünceden henüz sıyrılmış olduğu ancak bu dönemin etkilerinin devam ettiği bilinmektedir (Senemoğlu, 2013, s. 44). Ayrıca küçük çocuklar olgunlaşma süreci içinde bulunmaları nedeniyle büyük çocuklara göre olayları değerlendirmede yetersizlikler gösterebilirler (Özdal ve Aral, 2005). Bu yüzden çocuklarda ebeveynleriyle inatlaşma durumu söz konusu olduğu söylenebilir. Baba açısından bakıldığında ise çocuğun yaşı küçük olduğunda babalık yönünden deneyimsiz olan babalar kendilerini aynı zamanda yetersiz de hissettiklerinden bu durumun babanın çocuğuyla olan ilişkisini olumsuz yönde etkilediği ve çatışmalı bir ilişki içerisinde olmalarının muhtemel olduğu söylenebilir.

Çocuğun yaşı arttıkça çatışmalı ilişkininde azalmasıyla birlikte babanın çocuğu ile olan olumlu ilişkilerinin de arttığı görülmektedir. Luccie ve Davis (1991) araştırmalarında çocuğun yaşı arttıkça babaların babalık rolünden daha fazla doyum sağladıklarını belirtmiş olup, bu bulgu araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Çocuk büyüdükçe babayla olan iletişiminin artması, bakımının giderek kolaylaşması, beslenme konusunda

anneden bağımsızlaşması ve buna bağlı olarak babaların çocuğunun yaşı arttıkça olumlu ilişkinin de artmasının nedenleri olabilir.

Levin ve Currie (2010) anne çocuk ve baba çocuk iletişimini aile yapısı açısından inceledikleri araştırmalarında küçük yaştaki çocukların kendilerini mutlu hissetmeleri ve yaşamlarından hoşnutluk duymaları ile baba-çocuk ilişkisi arasında bir bağlantı bulunduğu belirlenmiştir.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre ÇEİÖ olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 15' de gösterilmiştir.

Tablo 15. Babaların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Çocuğun cinsiyeti	N	$\overline{X} \pm SS$	t	p	Anlamlı fark
Olumlu ilişki	Ankara	Kız	144	50,47±6,65	1,015	0,311	---
		Erkek	153	51,25±6,53			
	Trabzon	Kız	175	51,72±5,83	0,303	0,762	---
		Erkek	150	51,92±6,03			
	Erzurum	Kız	115	51,24±4,93	0,222	0,824	---
		Erkek	133	51,39±5,44			
Çatışma	Ankara	Kız	144	28,32±7,31	1,161	0,246	---
		Erkek	153	29,29±7,15			
	Trabzon	Kız	175	30,06±8,51	1,475	0,141	Erkek<Kız
		Erkek	150	28,68±8,26			
	Erzurum	Kız	115	30,21±7,39	2,726	0,007	Kız<Erkek
		Erkek	133	32,88±7,95			
Bağlanma	Ankara	Kız	144	19,66±4,82	2,133	0,034	---
		Erkek	153	18,52±4,42			
	Trabzon	Kız	175	20,71±4,42	3,536	0,000	Erkek<Kız
		Erkek	150	18,91±4,76			
	Erzurum	Kız	115	22,84±4,75	4,322	0,000	Erkek<Kız
		Erkek	133	19,97±5,60			

Tablo 15 incelendiğinde, Ankara'da ($t_{(295)}$=1,015; p>0,05), Trabzon'da ($t_{(323)}$=0,303; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(246)}$=0,222; p>0,05) çocuklarının cinsiyetine

göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir anlatımla Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde babaların kız ve erkek çocukları ile kurdukları olumlu ilişkinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($t_{(295)}$=0,161; p>0,05). Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan babalar ($t_{(323)}$=1,475; p<0,05) ile Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(323)}$=2,726; ; p<0,05) farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde Trabzon ilinde kız çocuk babalarının ($\overline{X}$=30,06±8,51) erkek çocuk babalarına göre ($\overline{X}$=28,68±8,26) çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Erzurum'da yaşayan erkek çocuk babalarının ($\overline{X}$=32,88±7,95) ise çatışma alt boyut puanlarının kız çocuk babalarına ($\overline{X}$=30,21±7,39) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bağlanma alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre bağlanma alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($t_{(295)}$=2,133; p>0,05). Bununla beraber Trabzon'da yaşayan babalar ($t_{(323)}$=3,536; p<0,05) ile Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(323)}$=4,322; p<0,05) bağlanma alt boyut puanlarının çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde Trabzon ilinde kız çocukların babalarının ($\overline{X}$=20,71±4,42) erkek çocuk babalarına göre ($\overline{X}$=18,91±4,76) bağlanma alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Erzurum'da yaşayan kız çocuk babalarının bağlanma alt boyut puanları ($\overline{X}$=22,84±4,75) erkek çocuk babalarına göre ($\overline{X}$=19,97±5,60) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Toplumsal cinsiyetle baba çocuk ilişkisini konu alan araştırmalar çoğunlukla yurt dışında yapılan araştırmalardır. Bu tür araştırmaların kültürel farklılıkları da ortaya çıkarabileceği bilinmektedir. Bu nedenle böyle bir sonucun Türk kültürünün de farklı etkilerini ortaya çıkaracağı söylenebilir.

Ankara ilinde ÇEİÖ 'nün alt boyutlarından alınan puanlara bakıldığında çocuğun cinsiyetine göre baba çocuk ilişkisinde herhangi bir değişiklik olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu bulgu Türk toplumu gibi geleneksel özellikleri ağır basan toplumlar için farklı bir durum olarak algılanabilir. Ancak bu durumun araştırma grubunu oluşturan babaların öğrenim durumunun genel olarak üniversite düzeyinde olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca, büyük şehirlerde yaşayan babaların medyayı daha

yakından takip etmeleri ve bunun sonucu olarak, kız ve erkek çocukları ile aynı şekilde iletişimde bulunmalarının önemi gibi konular hakkındaki bilgiye daha kolay ulaşma avantajına sahip olmalarından dolayı, çocuklarıyla olan ilişkilerinde cinsiyet ayrımcılığı yapmadıkları düşünülebilir. Öte yandan, çalışmaya katılan çocukların tamamının, en az bir dönemdir okul öncesi eğitime devam ettikleri göz önünde bulundurulduğunda, babaların okul öncesi eğitimdeki veli toplantıları, bireysel görüşmeler ve aile katılımı çalışmaları gibi etkinliklerin etkisi ile kız ve erkek çocuklarına aynı derecede ilgi göstererek, eşit düzeyde ilişki içinde bulundukları düşünülebilir (Arabacı, 2011).

Baba çocuk ilişkisi bazı araştırmalara göre erkek çocukların yaşamlarında daha etkili gibi görülse de, cinsiyete göre herhangi bir farklılık olmadığını saptayan araştırma sonuçları, yukarıda da bahsedildiği gibi babaların özellikle de küçük yaştaki çocuklarının cinsiyetine bakmaksızın onlara ilgi gösterdiklerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu verilere dayanılarak değişen toplumsal rollerin de etkisiyle babaların çocuklarına karşı tutumlarının ve çocukla olan ilişkisinin değiştiği, çocuğun gelişimindeki önemine dair bilinçlendiği söylenebilir. Nitekim araştırma sonuçlarında Ankara ilinin yanı sıra Erzurum ve Trabzon illerinde de babaların olumlu ilişki alt boyutunda aldıkları puanların yüksek düzeyde olması ve cinsiyete göre farklılaşmamasının da bu durumla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Pruett (1993) çalışmasında, baba ile çocuk arasındaki ilişki daha yakın olduğunda, kalıplaşmış cinsiyet davranışlarının daha az görüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca araştırmada, kız çocuklarının genellikle anneleri ile ilişkilerinde uyumlu oldukları gözlenirken, erkek çocuklarının da babaları ile ilişkilerinde daha uyumlu oldukları belirlenmiştir. Araştırma bulgularıyla paralel olarak Yılmazçetin (2003) tarafından yapılan araştırmada baba katılımı ve çocukların ergenlik öncesi dönemdeki problem davranışları arasındaki ilişki incelenmiş, araştırma bulgularıyla benzer sonuçların tespit edildiği ve babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde çocuğun cinsiyetinin etkili olmadığı görülmüştür.

Ancak babanın çocuklarıyla olan ilişkisinin Trabzon ve Erzurum illerinde çatışma alt boyutunda cinsiyete göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu durum Trabzon ve Erzurum illerinde değişen babalık rolünün aksine, toplumsal cinsiyet rollerinin günümüzde de etkili olmasıyla açıklanabilir. Ebeveyn çocuk ilişkisinin cinsiyete göre değişiklik göstermesine farklı araştırmalarda da rastlanmıştır.

Papilia, Olds ve Feldman (1998) yaptıkları çalışmada, babaların annelere göre, çocuklarının doğumlarının birinci yılında, kız ve erkek çocuklarına farklı şekilde

davrandıkları sonucuna ulaşmışlardır. İkinci yılda, bu farklılığın daha da arttığı belirlenmiştir (Aktaran Arabacı, 2011).

Stattin ve Klackenberg-Larsson (1991) çocuklarının cinsiyeti için ebeveynlerin doğum öncesi tercihlerinin ebeveyn-çocuk ilişkilerinde kısa ve uzun vadeli etkilerini inceledikleri çalışmalarında çocuklarıyla daha az çatışmalı ilişkiler içinde olan anne-babaların tutum ve davranışlarının, çocuğun cinsiyetine bağlı olarak değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Anne-babaların, çocukları ile iletişimleri ve fiziksel temas biçimleri, oyun oynama şekilleri, oyuncak ve kıyafet seçimleri ile sevgilerini gösterme gibi konularda farklılık gösterdikleri saptanmıştır.

Trabzon ilinde baba katılımında erkek çocukların lehine bir sonuç çıkmasını da doğrular nitelikte babaların kız çocuklarıyla erkek çocuklarına göre daha çatışmalı ilişkiler içinde olduğu sonucuna varılmıştır. Trabzon ilinde böyle bir sonucun çıkması geleneksel baba rolünün hakim olmasıyla açıklanabilir. Pedük (2004) tarafından yapılan araştırma sonuçları da babaların, çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında, geleneklerin etkisinde kaldıklarını göstermektedir. Evans' ın (1997) araştırmasının sonuçlarına göre, babaların çoğunluğu ailedeki rollere geleneksel tutum içinde yaklaşmaktadır. Anne ve babanın çocuğun gelişim sürecinde yer almasının çocuğa benzersiz katkısı olduğu, babanın özellikle olumsuz davranışlara karşı koruyucu, annenin ise olumlu davranışların gelişmesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Williams ve Kelly, 2005; Day ve Padilla-Walker, 2009; Kuzucu ve Özdemir, 2013).

Ayrıca konu ile ilgili olarak Sertelin' in (2003) ebeveyn tutumlarının sosyo kültürel yapı ve aile fonksiyonlarıyla ilişkisi adlı araştırmasında Trabzon ve Çanakkale illerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmaya göre Trabzon' da yaşayan aileler, Çanakkale' de yaşayan ailelere göre belirgin şekilde daha çok erkek çocuk isteme eğiliminde olup, bunun nedeni olarak erkek çocuğun soyun devamı ve anne babanın bakımını üstelenecek kişi olmasını göstermişlerdir. Bu araştırmadan da anlaşıldığı gibi Trabzon ilinde yaşayan babaların erkek çocuk konusunda kendine özgü bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Bu durumda araştırma bulgularında babaların baba katılımının ilgi ve yakınlık boyutunda erkek çocuklarına karşı daha sıcak ve samimi olmaları, baba çocuk ilişkisinde de kız çocuklarıyla daha çatışmalı ilişkiler içerisinde olmaları Trabzon ili için olası bir sonuç olarak karşılanmaktadır. Aslında babanın kızıyla kurduğu bağ, babanın da erkek gibi davranmanın dışında, içinde barındırdığı yumuşak, sevecen, duygu yüklü yönlerinin su yüzüne çıkmasına ve bunları hayata yansıtmasına sebep olacaktır. Ancak

birçok baba, kızıyla ne şekilde iletişime girebileceğini bilemediğinden kızlarına karşı uzak ve mesafeli durmayı tercih edebimektedir. Kızıyla iletişim kuran, onlarla oyunlar oynayabilen babalar, oğullarıyla kurdukları erkekler arası ilişkiden farklı olarak, rahatlama ve gevşeme duyguları yaşamaktadır (Telli, 2014). Araştırma bulgularında Trabzon iliyle benzer şekilde Erzurum ilinde babaların çocuğun hayatına katılım sonuçlarının kız çocuklarının lehine çıkmasıyla paralel olarak erkek çocuklarıyla daha çatışmalı ilişkiler içinde olduğu da görülmüştür.

Bağlanma alt boyutu açısından bakıldığında Ankara ilinde cinsiyete göre farklılaşma görülmezken, Trabzon ve Erzurum illerinde babaların kız çocuklarıyla bağlanma ilişkilerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumun Trabzon ve Erzurum illerindeki ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Türk toplumunun geleneksel yapısı göz önüne alındığında ebeveynlerin erkek çocuklarını daha özgür ve kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler olarak yetiştirirken, kız çocuklarını daha korumacı bir tutumla ve ailesine daha bağlı bir biçimde yetiştirme eğilimi söz konusudur. Yine yapılan araştırmalarda babaların kızlarının güvenlikleriyle oğullarının güvenliklerine oranla daha çok ilgilendikleri, oğullarına ise kızlarından daha sert ve kontrollü davrandıkları ortaya çıkmıştır (Çağdaş'tan aktaran Özdal ve Aral, 2005).

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi, çocukların doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan babaların çocuklarının doğum sırasına göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 16' da gösterilmiştir.

Tablo 16. Babaların Çocuklarının Doğum Sıralarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Çocukların doğum sırası	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Olumlu ilişki	Ankara	Birinci	151	51,30±5,00	**X^2= 0,725 p= 0,696	---
		İkinci	111	50,21±8,57		
		Üçüncü ve daha fazla	35	51,14±5,26		
	Trabzon	Birinci	155	52,52±4,74	X^2= 2,465 p= 0,292	---
		İkinci	138	51,20±7,12		
		Üçüncü ve daha fazla	32	51,00±5,01		
	Erzurum	Birinci	123	51,55±5,18	X^2= 0,828 p= 0,661	---
		İkinci	72	50,81±5,09		
		Üçüncü ve daha fazla	53	51,49±5,44		
Çatışma	Ankara	Birinci	151	28,91±6,83	*F=0,117 p= 0,890	---
		İkinci	111	28,59±8,26		
		Üçüncü ve daha fazla	35	29,20±5,30		
	Trabzon	Birinci	155	28,18±7,84	F=4,138 p= 0,017	1.<2.,3.+
		İkinci	138	30,15±9,28		
		Üçüncü ve daha fazla	32	32,28±5,87		
	Erzurum	Birinci	123	33,67±7,83	F=8,825 p= 0,000	2.,3.+<1.
		İkinci	72	29,44±7,62		
		Üçüncü ve daha fazla	53	29,92±6,78		
Bağlanma	Ankara	Birinci	151	19,10±4,85	F=0,043 p= 0,958	---
		İkinci	111	18,98±4,13		
		Üçüncü ve daha fazla	35	19,23±5,35		
	Trabzon	Birinci	155	19,14±4,68	F=5,853 p= 0,003	1.,3.+<2
		İkinci	138	20,89±4,69		
		Üçüncü ve daha fazla	32	19,09±3,63		
	Erzurum	Birinci	123	21,86±5,94	F=8,330 p= 0,000	2.<1.,3.+
		İkinci	72	19,25±5,01		
		Üçüncü ve daha fazla	53	22,79±3,58		

* tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 16 incelendiğinde, Ankara'da (X^2=0,725; p>0,05), Trabzon'da (X^2=2,256; p>0,05) ve Erzurum'da (X^2=2,256; p>0,05) yaşayan babaların ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt boyut puanlarının çocuklarının doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit

edilmiştir. Diğer bir anlatımla her üç ilde de araştırmaya katılan babaların birinci, ikinci, üçüncü ve daha sonraki çocukları için çocuklarıyla kurdukları olumlu ilişkilerin benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde; Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=0,117; p>0,05) çocuklarının doğum sırasına göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan ($F_{(2,296)}$=17,176; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=17,176; p<0,05) çocuklarının doğum sıralarına göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın belirlenmesi amacıyla hesaplanan çoklu karşılaştırma LSD testi sonucunda Trabzon'da birinci çocuğu olan babaların çatışma alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=28,18±7,84) ikinci ($\overline{X}$=30,15±9,28) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=32,28±5,87) çatışma alt boyut puanlarına göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Erzurum'da ise birinci çocuğu olan babaların çatışma alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=33,67±7,83), ikinci ($\overline{X}$=29,44±7,62) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=29,92±6,78) çatışma alt boyut puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bağlanma alt boyut puanlarına bakıldığında Ankara'da yaşayan babaların bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($F_{(2,296)}$=0,043; p>0,05). Bununla beraber Trabzon'da yaşayan ($F_{(2,296)}$=5,853; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=8,330; p<0,05) çocuklarının doğum sıralarına göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Trabzon'da ikinci çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=20,89±4,69) bağlanma alt boyut puanlarının birinci ($\overline{X}$=19,14±4,68) ile üçüncü ve daha sonraki çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=19,09±3,63) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Erzurum'da yaşayan babaların ise tersi olarak ikinci çocukları için aldıkları bağlanma alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=19,25±5,01), birinci ($\overline{X}$=21,86±5,94) ile üçüncü ve daha sonraki çocukları için ($\overline{X}$=22,79±3,58) bağlanma alt boyut puanlarından daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında Ankara ilinde çocuğun doğum sırasına göre babanın çocuğu ile olan ilişkisi farklılık göstermemiştir. Ancak Trabzon ve Erzurum illerinde babaların çocuklarıyla olan çatışma ilişkilerinde doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Trabzon ilinde ikinci ve üçüncü çocuğu olan babaların ilk çocuklarına göre çatışma alt boyutu puanlarının daha yüksek olmasının babanın ilk çocuklarındaki sabrının ve heyecanının azalmasıyla birlikte ikinci ve sonraki çocuklarına karşı daha olumsuz bir tutum içinde olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Araştırma bulguları Öğüt'ün (1998) üst ve orta sosyo ekonomik düzeyden Türk babalarının çocuklarıyla nasıl ilgilendiklerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında ulaştığı babaların küçük yaştaki çocuklarıyla daha fazla ilgilendikleri sonucuyla da ilişkilendirilebilir.

Erzurum ilinde ise tersi bir durum söz konusudur. Babaların ikinci ve üçüncü çocuklarına oranla ilk çocuklarında daha çatışmalı bir ilişki sergiledikleri görülmüştür. Nitekim Erzurum ilinde yaşayan babaların çocuklarının temel bakım etkinliklerine katılımında da ilk çocuklarının ikinci ve üçüncü çocuğu olan babalara göre daha düşük düzeyde olması bulguların paralel olduğunu göstermektedir. İlk çocuğun doğumundan sonra ortaya çıkan ebeveynliğe yönelik yeterlilik algısı ailenin gelişiminde hayati bir basamak olarak düşünülür (Montigny ve Lacharite, 2005). Feliciana (2005), ebeveynliğe yönelik yeterliliği çocuk bakımı ile ilgili işlerde ebeveynlik güveni olarak adlandırmaktadır. Çocukları ile ilgili işlere katılan babalar da daha yüksek düzeyde özyeterliliğe sahiptirler (Aktaran Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2007). Bu bilgilerden yola çıkıldığında ilk çocuğu olan babaların ebeveynliğe yönelik özyeterliliğin düşük olabileceğinden kaynaklı olarak ikinci ve sonraki çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler içinde olup, ilk çocuklarıyla daha çatışmalı bir ilişkiye sahip oldukları söylenebilir. Çünkü genel olarak ilk çocuk, anne ile babanın, çocuk yetiştirme konusunda en tecrübesiz olduğu döneme rastlar. Tecrübesiz olan anne-baba, çocuğu ile olan ilişkisinde çok titiz olur. Ancak ikinci ve üçüncü çocukta ebeveynlik konusunda kendini daha yeterli görmesiyle birlikte çocuğuna karşı daha esnek davranan aile, ilk çocukta tecrübe ettiği davranışları ikinci çocukta daha kolay uygulayabilmektedir. Volling ve Elins' in (1998) aile ilişkileri ve çocukların duygusal uyumlarını inceledikleri çalışmalarında, ebeveynlerin küçük çocuklardan çok büyük kardeşi disipline etmeye eğilimli oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmada uyumlu bir evliliğe ve en az iki çocuğa sahip ailelerde, babaların büyük çocuğa daha fazla disiplin uyguladığı görülmüştür.

Aynı zamanda araştırmaya göre doğum sırası iki ve üstü olan çocuğun evdeki yaşı küçük olan çocuklardan biri olacağından babaların yaşı küçük olan çocukla daha iyi iletişim kurduğu ve ona daha bağlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca diğer kardeşler ve anne babanın ilgisi en küçük kardeş üzerindedir. Bu ilgiye alışan çocukta babaya daha bağımlı hale gelmektedir. Babadan ayrılmakta zorlanmakta sık sık zaman geçirmek istemektedir.

Üç ve üstü çocuğa sahip babaların Trabzon ilinde çocuğun doğum sırasına göre bağlanma ilişkilerindeki farkın bu sebepten kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim Özkan (2014), araştırmasında babaların küçük çocukları ile birbirlerine daha bağlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durumu diğer çocuklarındaki eksikliklerini giderme düşüncesi ile açıklamanın mümkün olduğunu ve zaman ilerledikçe çocukların daha fazla önem kazanmış olması ve babaların da çağa ayak uydurarak çocuklarıyla daha fazla iletişim kurmaya başlamış olabileceklerini belirtmiştir.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi babaların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Babaların yaşına göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla öncelikle varyansların homojenliği test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 17' de gösterilmiştir.

Tablo 17. Babaların Yaşına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Babaların yaşı	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Olumlu ilişki	Ankara	35 yaş ve altı	111	51,24±5,63	**X^2= 1,890 p=0,389	---
		36-40	118	51,42±6,01		
		41 yaş ve üzeri	68	49,32±8,57		
	Trabzon	35 yaş ve altı	140	51,89±6,27	X^2=6,165 p=0,046	41 ve üzeri<35 ve altı, 36-40
		36-40	121	52,43±5,71		
		41 yaş ve üzeri	64	50,47±5,34		
	Erzurum	35 yaş ve altı	120	51,41±4,70	X^2=1,195 p=0,550	---
		36-40	76	50,74±5,99		
		41 yaş ve üzeri	52	51,98±5,07		
Çatışma	Ankara	35 yaş ve altı	111	28,77±7,77	X^2=1,229 p=0,541	---
		36-40	118	29,38±5,97		
		41 yaş ve üzeri	68	27,93±8,28		
	Trabzon	35 yaş ve altı	140	27,21±8,58	X^2=28,487 p=0,000	35 ve altı<36-40, 41 ve üzeri 36-40<41 ve üzeri
		36-40	121	29,32±6,76		
		41 yaş ve üzeri	64	34,45±8,80		
	Erzurum	35 yaş ve altı	120	31,22±7,20	X^2=2,156 p=0,340	---
		36-40	76	31,33±8,49		
		41 yaş ve üzeri	52	33,08±8,04		
Bağlanma	Ankara	35 yaş ve altı	111	19,25±4,55	*F= 0,165 p=0,848	---
		36-40	118	18,90±4,88		
		41 yaş ve üzeri	68	19,07±4,42		
	Trabzon	35 yaş ve altı	140	19,07±4,49	F=10,278 p=0,000	35 ve altı, 36-40< 41ve üzeri
		36-40	121	19,62±4,37		
		41 yaş ve üzeri	64	22,13±4,92		
	Erzurum	35 yaş ve altı	120	21,15±5,22	F=2,117 p=0,123	---
		36-40	76	22,24±6,26		
		41 yaş ve üzeri	52	20,29±4,24		

* Tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 17 incelendiğinde, Ankara'da yaşayan babaların (X^2=1,890; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların (X^2=1,195; p>0,05) yaşına göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt boyut

puanlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla beraber Trabzon'da yaşayan babaların ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt boyut puanlarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir (X^2=6,165; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Trabzon'da 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=50,47±5,34) 35 yaş ve altındaki babalar ($\overline{X}$=51,89±6,27) ile 36-40 yaşındaki babalara göre ($\overline{X}$=52,43±5,71) olumlu ilişki alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da (X^2=1,229; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların (X^2=2,156; p>0,05) yaşlarına göre çatışma alt boyut puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte Trabzon'da yaşayan babaların çatışma alt boyut puanlarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (X^2=28,486; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Trabzon'da 35 yaş ve altındaki babaların ($\overline{X}$=27,21±8,58) 36-40 yaş babalar ($\overline{X}$=29,32±6,76) ile 41 yaş ve üzerindeki babalara ($\overline{X}$=34,45±8,80) göre çatışma alt boyut puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Trabzon'da yaşayan 41 yaş ve üzerindeki babaların çatışma alt boyut puanlarının 36-40 yaşındaki babalardan daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Diğer bir anlatımla babaların yaşı artış gösterdikçe çatışma alt boyut puanlarının da artış gösterdiği belirlenmiştir.

Bağlanma alt boyut puanları incelendiğinde de benzer şekilde Ankara'da (F=0,165; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların (F=2,117; p>0,05) bağlanma alt boyut puanlarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Trabzon'da yaşayan babaların ise yaşlarına göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F=10,278; p<0,05). Farklılığın hangi yaş gruplarındaki babalar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. LSD testi sonucunda 41 yaş ve üzerindeki babaların ($\overline{X}$=22,13±4,92), 35 yaş ve altındaki babalar ($\overline{X}$=19,07±4,49) ile 36-40 yaşındaki babalara ($\overline{X}$=19,62±4,37) göre bağlanma alt boyut puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre Ankara ve Erzurum illerinde baba çocuk ilişkisinin babanın yaşına göre farklılık göstermediği görülmektedir. Ankara ve Erzurum illerinde yaşın etkili bir değişken olarak ortaya çıkmaması, hangi yaşta olursa olsun babaların benzer sosyokültürel algı ve babalık becerisine sahip olduklarını düşündürmektedir.

Cook ve Jones, (2007) anne ve baba görüşlerine göre yaygın kimlik, samimiyet ve baba katılımını inceledikleri araştırmalarında babanın yaşının babanın katılım ve samimiyetini etkilemediği sonucuna varmıştır.

Belsky vd., ye göre ise (1984) daha olgun yetişkinler, çocukların, bütün gelişim alanlarında olumlu sonuçlara ulaşmalarını etkileyebilmektedir. Babanın yaşına bu açıdan bakılacak olursa, yaşın önemli bir rol oynayabileceği düşünülebilir. Ancak olgunluk, insandan insana değişen bir olgu olmakla birlikte yaşla ölçülebilecek bir husus değildir (Duran, 2010). Bu nedenle, babanın yaşına göre baba çocuk ilişkisinin farklılaşmaması beklenen bir sonuçtur.

Trabzon ilinde babaların yaşı arttıkça çocuklarıyla kurdukları olumlu ilişkinin azaldığı; çatışma ve bağlanma ilişkilerinin de arttığı görülmüştür. Babaların yaşları ilerledikçe babalığa yönelik ilgilerinin azalması ve okul öncesi dönem çocuğu ile arasındaki yaş farkının da artmasıyla birlikte kuşak çatışmasının arttığı ve çocuğuna karşı anlayışının da azaldığından çocuğu ile arasında çatışmalı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Dunn (1988) çocukluk döneminde kardeşlerin etkisini incelediği çalışmada, kişinin yaşının, cinsiyetinin ve sosyal konumunun, erken yaşlardan itibaren çocukların yetişkinlerle kurdukları iletişim üzerinde etkisi olduğunu saptamıştır.

Çimen' de (2000) 5-6 yaş çocukları üzerine yaptığı çalışmasının sonucunda babanın yaşının, çocukların sorumluluk ile ilgili puanlarında farklılık yarattığı sonucunu ortaya koymuştur. Babaları 30 yaşın altında olan çocukların en yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu bulunmuştur.

Yeung, Sandberg, Davis-Kean ve Hofferth (2001) parçalanmamış ailelerde babaların çocuklarıyla geçirdiği zamanı farklı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında babaların yaşı arttıkça çocukla iletişimin azaldığını belirtmiştir. Özcebe, Küçük-Biçer, Çetin, Yılmaz ve Zakirov, (2011) yaptıkları araştırmanın sonucunda babaların yaşları gençleştikçe ve öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocuk ile olan etkileşiminin artmakta olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca babalığın da annelik gibi doğal bir süreç olduğunu ve bu süreçte annelerin olduğu kadar babaların da üstlenmesi gereken sorumluluklar olduğunu belirtmişlerdir.

Ancak araştırma bulgularının aksine babanın yaşı arttıkça ebeveynlikteki doyumun da artmasına bağlı olarak çocukları ile olan ilişkilerinin daha olumlu olmaya başladığı görüşü de mevcuttur. Arabacı (2011) anne baba ve çocuk iletişimini bazı değişkenler açısından incelediği araştırmasında babaların yaşının; çocuklarını dinleme, sözsüz iletişim kurma ve

empati göstermede etkili olmadığı bunun yanında genç yaştaki babaların yaşı büyük babalara göre çocuklarıyla daha az konuştukları sonucuna varmıştır. Lowdermik and Perry (2004) ise orta yaştaki babaların; artan sevgi, bağlılığın güçlenmesi, karı koca ilişkilerinde iletişimin artması ve tekrar baba olma deneyimini yaşama hissi gibi olumlu duygular yaşadıkları ayrıca yeni doğan bebeğin sevinci, çocuk büyütmedeki yardımlaşmayı ve ailedeki rolleri de paylaştıkları belirtilmiştir (Aktaran Kuruçırak, 2010).

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi babaların öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan babaların öğrenim durumuna göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla öncelikle varyansların homojenliği test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 18' de yer almaktadır.

Tablo 18. Babaların Öğrenim Durumuna Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Babaların öğrenim durumu	N	$\bar{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Olumlu ilişki	Ankara	Lise altı	23	51,04±7,93	*X^2= 17,696 p=0,001	Lisansüstü<lise altı, lise, üniversite
		Lise	50	50,12±7,88		
		Üniversite	188	51,62±6,22		
		Lisansüstü	36	47,92±4,59		
	Trabzon	Lise altı	59	52,05±7,33	X^2=10,506 p=0,015	Lisansüstü< lise altı, lise, üniversite
		Lise	116	52,55±5,37		
		Üniversite	131	51,56±5,60		
		Lisansüstü	19	48,26±5,36		
	Erzurum	Lise altı	38	50,21±6,76	X^2=9,691 p=0,021	Lisansüstü<lise, üniversite
		Lise	68	51,82±5,34		
		Üniversite	125	51,70±4,71		
		Lisansüstü	17	49,00±3,06		
Çatışma	Ankara	Lise altı	23	27,96±8,36	X^2=4,401 p=0,221	---
		Lise	50	30,42±8,32		
		Üniversite	188	28,20±7,03		
		Lisansüstü	36	30,39±5,36		
	Trabzon	Lise altı	59	27,51±8,88	X^2=4,715 p=0,194	---
		Lise	116	30,49±9,93		
		Üniversite	131	29,38±6,97		
		Lisansüstü	19	29,11±4,25		
	Erzurum	Lise altı	38	32,82±9,01	X^2=5,882 p=0,117	---
		Lise	68	30,71±8,78		
		Üniversite	125	31,26±6,80		
		Lisansüstü	17	35,59±6,61		
Bağlanma	Ankara	Lise altı	23	21,87±5,31	X^2=9,135 p=0,028	Lise, üniversite<lise altı
		Lise	50	19,32±4,56		
		Üniversite	188	18,57±4,25		
		Lisansüstü	36	19,56±5,66		
	Trabzon	Lise altı	59	21,37±3,94	X^2=15,438 p=0,001	Üniversite, lisansüstü<lise altı
		Lise	116	20,35±4,96		
		Üniversite	131	19,06±4,65		
		Lisansüstü	19	17,95±3,17		
	Erzurum	Lise altı	38	22,58±3,06	X^2=22,180 p=0,000	Üniversite< lise altı, lise, lisans üstü
		Lise	68	22,37±5,66		
		Üniversite	125	19,82±5,21		
		Lisansüstü	17	25,12±6,56		

* Kruskall Wallis testi

Tablo 18 incelendiğinde, araştırma kapsamında Ankara'da (X^2=17,696; p<0,05), Erzurum'da (X^2=10,506; p<0,05) ve Trabzon'da yaşayan babaların (X^2=9,691; p<0,05) öğrenim durumlarına göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Ankara'daki babalardan lisansüstü öğrenim durumuna sahip babaların ($\overline{X}$=47,92±4,59) olumlu ilişki alt boyut puanlarının öğrenim durumu lise altı ($\overline{X}$=51,04±7,93), lise ($\overline{X}$=50,12±7,88) ve üniversite olan babalara ($\overline{X}$=51,62±6,22) göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Trabzon ilinde de benzer şekilde lisansüstü öğrenim durumuna sahip babaların ($\overline{X}$=48,26±5,36) olumlu ilişki alt boyut puanlarının öğrenim durumu lise altı ($\overline{X}$=52,05±7,33), lise ($\overline{X}$=52,55±5,37) ve üniversite olan babalara ($\overline{X}$=51,56±5,60) göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Erzurum ilinde araştırmaya katılan babalardan da lisansüstü eğitime sahip babaların ($\overline{X}$=49,00±3,06) lise ($\overline{X}$=51,82±5,34) ve üniversiteden mezun babalara ($\overline{X}$=51,70±4,71) göre olumlu ilişki alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde, Ankara'da (X^2=4,401; p>0,05), Erzurum'da (X^2=4,715; p>0,05) ve Trabzon'da yaşayan babaların (X^2=5,882; p>0,05) öğrenim durumlarına göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir anlatımla Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde lise altı, lise, üniversite ve lisansüstü öğrenim durumuna sahip babaların çatışma alt boyut puanlarının benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Bağlanma alt boyut puanlarına bakıldığında Ankara'da (X^2=17,696; p<0,05), Erzurum'da (X^2=10,506; p<0,05) ve Trabzon'da yaşayan babaların (X^2=9,691; p<0,05) öğrenim durumuna göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Ankara'daki babalardan lise altı öğrenim durumuna sahip babaların ($\overline{X}$=21,87±5,31) bağlanma alt boyut puanlarının liseden mezun ($\overline{X}$=19,32±4,56) ve üniversiteden mezun babalara ($\overline{X}$=18,57±4,25) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Trabzon'da da lise altında öğrenim durumuna sahip babaların ($\overline{X}$=21,37±3,94) bağlanma alt boyut puanlarının üniversite mezunu ($\overline{X}$=19,06±4,65) ve lisansüstü öğrenim durumuna sahip babalara ($\overline{X}$=17,95±3,17) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erzurum ilinde ise araştırmaya katılan üniversite mezunu babaların ($\overline{X}$=19,82±5,21), lise altında öğrenim durumuna sahip olan ($\overline{X}$=22,58±3,06), liseden mezun

($\overline{X}$=22,37±5,66) ve lisansüstü eğitime sahip babalara ($\overline{X}$=25,12±6,56) göre bağlanma alt boyut puanlarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına bakıldığında lisans üstü öğrenim durumunda olan babaların üç ilde de çocuklarıyla olan olumlu ilişkilerinde diğer öğrenim durumunda olan babalara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum ebeveyn çocuk ilişkisi açısından değerlendirilmesi gereken bir bulgudur. Harris ve Morgan (1991) eğitimli babanın iş kalitesi arttığından ve yüksek ücretli bir işte çalışmanın daha çok zaman gerektirdiğinden, babaya çocuğu ile ilgilenmek için az bir zaman kaldığını belirtmiştir. Babanın eğitim seviyesi yükseldikçe işi ile daha çok meşgul olmasına bağlı olarak çocuğu ile arasındaki mesafe de artmakta ve çocuğundan uzaklaşmaktadır. Bu sebeple lisans üstü mezunu olan babaların olumlu ilişki boyutunda düşük puan almalarının nedeni, çalışma hayatında başarılı olabilmek için daha fazla çaba gösterip çocuklarına yeterli ve etkili zamanı ayıramaması ve çocuklarıyla olan ilişkilerini ihmal etmesi olabilir. Araştırma bulgularından hareketle bu durumun eğitim seviyesi düşük babalar için de böyle olduğu söylenebilir. Nitekim eğitim seviyesi üniversite düzeyindeki babaların çocuklarıyla ilişkilerinin de lisans üstü ile lise ve altı eğitim düzeyine sahip babalara göre daha yüksek düzeyde olduğu da araştırma bulguları arasındadır.

Malin vd., (2013) düşük gelirli ailelerde babaların çocuklarıyla ilişkilerini farklı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarıyla daha fazla iletişim içinde olup dil becerilerine destek oldukları ve bunun yanında düşük eğitim düzeyine sahip babaların daha çok depresif belirtiler gösterdikleri ve çocuklarıyla daha az konuştukları sonucuna varmışlardır.

Seçer vd., (2007) ve Telli (2014), üniversite mezunu babaların, diğer babalara göre, kendilerini çocukların bakımında ilgili ve daha yeterli gördüklerini belirtmiştir.

Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında ise araştırma bulgularıyla ters düşen sonuçların da olduğu görülmektedir.

Albükrek (2002) anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, babaların çocuklarına karşı sıcak davranma boyutunda lisansüstü mezunu babaların lise mezunu babalara göre daha yüksek puan aldığını saptamıştır. Benzer şekilde Nkwake (2009) babaların çocuk bakım görevlerine katılım sağladığı durumları incelemiştir. Çalışmanın örneklemi, çalışan eşi olan 222 çalışan baba ve çalışan eşi olan 246 çalışan anneden

oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre eğitim düzeyi arttıkça babaların katılımı ve çocuklarıyla olan ilişkileri artmaktadır.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi, babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların sahip olduğu çocuk sayısına göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 19' da gösterilmiştir.

Tablo 19. Babaların Çocuk Sayısına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Çocuk sayısı	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Olumlu ilişki	Ankara	Bir	53	52,25±4,86	*F= 1,597 p= 0,204	---
		İki	182	50,73±7,18		
		Üç ve daha fazla	62	50,13±5,95		
	Trabzon	Bir	65	51,43±6,72	F= 3,227 p= 0,039	3 ve üzeri<2
		İki	212	52,34±5,61		
		Üç ve daha fazla	48	50,00±5,79		
	Erzurum	Bir	38	52,50±3,98	F= 1,214 p= 0,299	---
		İki	120	51,00±5,05		
		Üç ve daha fazla	90	51,26±5,80		
Çatışma	Ankara	Bir	53	26,77±7,41	F= 4,040 p= 0,019	1<3 ve üzeri
		İki	182	28,82±7,55		
		Üç ve daha fazla	62	30,58±5,58		
	Trabzon	Bir	65	26,91±7,84	F= 7,011 p= 0,001	1<3 ve üzeri 1<2
		İki	212	29,43±8,84		
		Üç ve daha fazla	48	32,79±5,69		
	Erzurum	Bir	38	32,21±8,29	F= 7,668 p= 0,001	3 ve üzeri<1
		İki	120	33,30±7,25		
		Üç ve daha fazla	90	29,19±7,73		
Bağlanma	Ankara	Bir	53	18,74±5,30	F= 1,631 p= 0,198	---
		İki	182	19,44±4,14		
		Üç ve daha fazla	62	18,27±5,37		
	Trabzon	Bir	65	19,09±4,81	F= 3,067 p= 0,048	1<3 ve üzeri
		İki	212	19,81±4,57		
		Üç ve daha fazla	48	21,25±4,67		
	Erzurum	Bir	38	19,32±6,46	F= 5,553 p= 0,004	1,3<2
		İki	120	22,36±4,87		
		Üç ve daha fazla	90	20,73±5,34		

* Tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi

Tablo 19 incelendiğinde araştırmaya Ankara'dan ($F_{(2,296)}$=1,597; p>0,05) ve Erzurum'dan katılan babaların ($F_{(2,296)}$=1,214; p>0,05) çocuk sayısına göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt

boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla beraber Trabzon'da yaşayan babaların olumlu ilişki alt boyut puanlarının çocuk sayısına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,296)}$=3,227; p<0,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda iki çocuğu bulunan babaların ($\overline{X}$=52,34±5,61) üç ve daha fazla çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=50,00±5,79) göre olumlu ilişki alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde, araştırma kapsamında Ankara'dan ($F_{(2,296)}$=4,040; p<0,05), Trabzon'dan ($F_{(2,296)}$=7,011; p<0,05) ve Erzurum'dan ($F_{(2,296)}$=7,668; p<0,05) görüşleri alınan babaların çocuk sayısına göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Ankara'da yaşayan babalardan üç ve daha fazla çocuğu bulunan babaların ($\overline{X}$=30,58±5,58) bir çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=26,77±7,41) göre çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Trabzon ilinde yaşayan babaların da benzer şekilde üç ve daha fazla çocuğu bulunan babaların ($\overline{X}$=32,79±5,69) bir çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=26,91±7,84) göre çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Trabzon ilinde iki çocuğu bulunan babaların ($\overline{X}$=29,43±8,84) çatışma alt boyut puanlarının bir çocuğu olan babalara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Başka bir anlatımla Trabzon'da babaların çocuk sayısı artış gösterdikçe çatışma alt boyut puanlarının da artış gösterdiği görülmektedir. Erzurum'da yaşayan babaların ise bir çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=32,21±8,29) üç ve daha fazla çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=29,19±7,73) göre çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bağlanma alt boyut puanları incelendiğinde; Ankara'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=1,631; p>0,05) çocuk sayılarına göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla beraber Trabzon'da ($F_{(2,296)}$=3,067; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=5,553; p<0,05) çocuk sayılarına göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan LSD testi sonuçları doğrultusunda, Trabzon'da üç ve daha fazla çocuğu olan babaların bağlanma alt boyut puanlarının ($\overline{X}$=21,25±4,67) bir çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=19,09±4,81) göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Erzurum'da ise iki çocuğu olan babaların ($\overline{X}$=22,36±4,87) bağlanma alt boyut puanlarının bir çocuğu olan

babalar ($\overline{X}$=19,32±6,46) ile üç ve daha fazla çocuğu olan babalara ($\overline{X}$=20,73±5,34) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Babaların çocuk sayısına göre çocuklarıyla olan ilişkilerinin farklılaşması da bu araştırmadan elde edilen başka bir sonuçtur. Çok sayıda çocuğa sahip olan anne-babaların çocukları ile iletişimleri, az sayıda çocuğa sahip olan ailelere göre daha zayıftır (Başaran, 2005, s. 299,304,319). Ankara ve Trabzon illerinde bir ve iki çocuğa sahip babaların çocuklarıyla olan çatışma ve bağlanma ilişkilerinin üç ve üzeri çocuğa sahip babaların puanlarından düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre babaların ikinci çocuktan sonra babalığa yönelik ilgisinin azaldığı ve buna bağlı olarak çocuklarıyla yaşadıkları çatışma ve bağlanma ilişkilerinin de arttığı söylenebilir.

Poyraz' ın (2007) babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkilerini incelediği araştırmasında babaların sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça babalık algısının olumsuz yönde değiştiği saptanmış olup, elde edilen sonuçlar yapılan bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Rowe, Coker ve Pan (2004) tarafından, anne-babaların çocukları ile konuşmaları arasında yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada; kullanılan dilin karmaşıklığı, kelime çeşitliliği veya yoğunluk bakımından çocuk sayısına göre farklılık bulunmamıştır. Ancak, babaların, engelleyici ya da yasaklayıcı mesajları daha açık olarak kullandıkları belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonucu, yapılan çalışmada ortaya konulan, babaların çok sayıda çocuğa sahip olmanın getirdiği olumsuzluklar gibi nedenlerle çocukları ile çatışmalı ilişkiler içinde olmaları ile paralellik göstermektedir.

Babaların artan çocuk sayısının ve buna bağlı olarak artan sorumluluğunun etkisiyle babalık rolü algısının daha olumsuz olması ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha çatışmalı bir tutum sergilemeleri değerlendirilmesi gereken önemli bir bulgudur. Bunun yanında; çok çocuklu ailelerde küçük çocukla ilgilenme, yardım etme, aile dışındaki çevrede koruma gibi anne-babaya ait görev ve sorumluluklar büyük çocuğa verilmektedir. Dolayısı ile, büyük çocuklar kardeşleri ile iletişimde ebeveynlerin yerini almaktadır. Aynı zamanda, bazı durumlarda da, eğer küçük çocuk istenmeden doğmuşsa, çocuğa yeteri kadar ilgi gösterilmemesi sonucunda anne baba çocuk ilişkisi de bozulmaktadır (Arabacı, 2011; Başaran, 2005, s. 316-317). Babaların çoğunlukla ailedeki büyük çocuklarla iletişim kurmaları ve küçük çocuklarla ilgilenme gibi görev ve sorumlulukların büyük çocuklara verilmiş olması nedeniyle bu şekilde bir sonucun ortaya çıkmış olduğu düşünülebilir.

Ancak araştırma bulgularının tersine Hamamcı (2005) üç-altı yaşlarında çocukları olan anne ve babaların aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla yaptığı çalışmasında sahip olunan çocuk sayısı artıkça anne babaların yeterlilik algısının da yükseldiğini belirtmektedir (Aktaran Şahin ve Demiriz, 2014). Coverman ve Sheley (1986) ise erkeklerin ev işleri ve çocuk bakımındaki değişimini konu aldığı araştırmasında çocuk sayısının artmasının babanın babalık rolü üzerinde etkili olmadığını belirtmiştir.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi babanın eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların eşlerinin çalışma durumuna göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 20' de gösterilmiştir.

Tablo 20. Babaların Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait İlişkisiz Ölçümlerde t Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Eşinin çalışma durumu	N	$\overline{X}$±SS	t	p	Anlamlı fark
Olumlu ilişki	Ankara	Çalışıyor	133	51,44±5,88	1,330	0,184	---
		Çalışmıyor	164	50,41±7,09			
	Trabzon	Çalışıyor	106	51,24±5,54	1,223	0,222	---
		Çalışmıyor	219	52,09±6,08			
	Erzurum	Çalışıyor	75	52,08±5,16	1,514	0,131	---
		Çalışmıyor	173	50,99±5,20			
Çatışma	Ankara	Çalışıyor	133	29,71±6,53	1,924	0,055	---
		Çalışmıyor	164	28,10±7,70			
	Trabzon	Çalışıyor	106	31,31±5,79	2,850	0,005	Çalışmayan <çalışan
		Çalışmıyor	219	28,51±9,29			
	Erzurum	Çalışıyor	75	33,32±6,71	2,252	0,025	Çalışmayan <çalışan
		Çalışmıyor	173	30,91±8,13			
Bağlanma	Ankara	Çalışıyor	133	19,00±4,67	0,236	0,814	---
		Çalışmıyor	164	19,13±4,64			
	Trabzon	Çalışıyor	106	19,00±4,03	2,377	0,018	Çalışan< çalışmayan
		Çalışmıyor	219	20,30±4,89			
	Erzurum	Çalışıyor	75	19,83±6,37	2,872	0,004	Çalışan< çalışmayan
		Çalışmıyor	173	21,94±4,81			

Tablo 20 incelendiğinde, Ankara'da ($t_{(295)}$=1,330; p>0,05), Trabzon'da ($t_{(295)}$=1,223; p>0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(295)}$=1,514; p>0,05) ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt boyut puanlarının eşlerin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile babaların olumlu ilişki alt boyut puanlarının eşleri çalışan ve çalışmayan babalar için benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların çatışma alt boyut puanlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($t_{(295)}$=1,924; p>0,05). Bununla birlikte Trabzon'da ($t_{(295)}$=2,850; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(295)}$=2,252; p<0,05) çatışma alt boyut puanlarının eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde Trabzon'da eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=31,31±5,79) eşleri çalışmayan

babalara göre ($\overline{X}$=28,51±9,29) çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Erzurum'da eşleri çalışan babaların ($\overline{X}$=33,32±6,71) eşleri çalışmayan babalara göre ($\overline{X}$=30,91±8,13) çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bağlanma alt boyut puanları incelendiğinde Ankara'da yaşayan babaların bağlanma alt boyut puanlarının eşlerin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($t_{(295)}$=0,236; p>0,05). Bununla beraber Trabzon'da ($t_{(295)}$=2,377; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($t_{(295)}$=2,872; p<0,05) eşlerin çalışma durumuna göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde Trabzon'da eşleri çalışmayan babaların ($\overline{X}$=20,30±4,89), eşleri çalışan babalara göre ($\overline{X}$=19,00±4,03) bağlanma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Erzurum'da eşleri çalışmayan babaların ($\overline{X}$=21,94±4,81) eşleri çalışan babalara göre ($\overline{X}$=19,83±6,37) bağlanma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, eşlerin çalışıyor olup olmamasının, babanın çocuklarıyla olan olumlu ilişkilerinde üç ilde de farklılaşma ortaya çıkarmadığı görülmüştür. Ancak çatışma alt boyutuna bakıldığında Trabzon ve Erzurum illerinde babaların çocuklarıyla çatışma ilişkilerinin eşleri çalışan babalarda daha yüksek düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum yalnızca baba çocuk ilişkisi ile değil anne çocuk ilişkisinin de çocuk üzerinde etkili olmasıyla açıklanabilir. Anneleri çalışan çocuklar anneleriyle yeterince vakit geçirememelerinden dolayı gergin bir tutum içinde olabilir. Bu durumunda çocukların babalarıyla çatışmalı bir ilişki yaşamasına neden olduğu düşünülebilir. Baba açısından değerlendirildiğinde ise eşinin çalışıyor olması babaya hem ev işlerinde hem de çocuğun bakım ve eğitiminde fazlaca sorumluluk yüklediği bilinmektedir. Steinberg, Kruckman ve Steinberg (2000) Japonya ve Kanada'da babalık kavramını incelediği araştırmasında, annelerin çalışma yaşamına katılmasıyla babanın çocuk bakımında daha fazla sorumluluk aldığını saptamıştır. Alınan fazla sorumluluğun ise beraberinde ebeveynlik stresini getirdiği düşünülebilir. Ebeveyn çocuk ilişkisini etkileyen faktörlerin içinde çocuklarıyla iletişimi engelleyen, yetersiz ebeveyn olmaya neden olan ve güçsüzlük ile stresin olduğu ebeveynlik stresi yer almaktadır. Ebeveynlik stresi anne babanın rolleri ve ebeveynlikten beklentileri ile kendilerini nasıl hissettikleri nasıl düşündüklerini vurgulamaktadır (Aunola, Nurmi, Onatsu-Arvilommi ve Pulkkinen, 1999).

Böylelikle artan ebeveynlik stresinin de etkisiyle babanın da çocuğa karşı daha olumsuz bir tutumda olmasının, ilişkilerinin çatışmalı boyutta olmasına neden olduğu söylenebilir. Carson ve Parke' nin (1996) yaptıkları araştırmada kendi olumsuz duyguları nedeni ile çocuklarını olumsuz yönde etkileyen babaların, daha az paylaşımcı ve saldırganlık davranışları gösteren, düşük sosyal becerilere sahip çocukları olduğu belirlenmiştir. Bu çocukların duygularını kontrol etme becerisini, babalarından yeteri kadar öğrenemedikleri saptanmıştır. Görüldüğü gibi babaların çocuğa karşı olumsuz tutumları çocuğun ileriki yaşamını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bağlanma boyutundan alınan puanlar incelendiğinde eşleri çalışmayan babaların çocuklarıyla bağlanma ilişkilerinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bu durumun ev dışında çalışmayan annelerin daha çok çocuğun ev içindeki ihtiyaçlarını karşılaması, babaların ise çocuğun sosyal aktiviteleri ve ev dışındaki tüm ihtiyaçları ile ilgilenmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde baba çocuk ilişkisi, babaların evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan babaların evlenme şekline göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyansların homojen olduğu durumda tek yönlü varyans analizi, homojen olmadığında ise Kruskall Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlara Tablo 21 'de yer verilmiştir.

Tablo 21. Babaların Evlenme Şekline Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' ne Ait Fark Testi Sonuçları

ÇEİÖ	İller	Babaların evlenme şekli	N	$\overline{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Olumlu ilişki	Ankara	Görücü -aile istğ	26	49,42±5,29	**X^2= 8,283 p= 0,016	görücü -aile istğ<kendi anlş kendi anlş <görücü -aile istğ
		Görücü-kendi anlş.	88	51,30±7,36		
		Kendi anlş.	183	50,42±5,02		
	Trabzon	Görücü -aile istğ	16	49,00±7,72	X^2= 21,972 p=0,000	kendi anlş <görücü -aile istğ
		Görücü-kendi anlş.	79	52,75±5,66		
		Kendi anlş.	230	49,66±5,54		
	Erzurum	Görücü -aile istğ	63	49,81±6,64	X^2= 8,609 p=0,014	görücü -aile istğ<görücü -kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	91	51,16±5,39		
		Kendi anlş.	94	52,54±3,28		
Çatışma	Ankara	Görücü -aile istğ	26	32,58±5,92	X^2= 13,357 p=0,001	görücü -kendi anlş,kendi anlş< görücü -aile istğ görücü -kendi anlş <kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	88	27,80±7,57		
		Kendi anlş.	183	29,84±6,36		
	Trabzon	Görücü -aile istğ	16	27,13±7,20	X^2= 6,581 p=0,037	kendi anlş<görücü - kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	79	28,53±7,80		
		Kendi anlş.	230	32,48±9,61		
	Erzurum	Görücü -aile istğ	63	31,60±7,05	X^2= 1,679 p=0,432	---
		Görücü-kendi anlş.	91	32,57±8,52		
		Kendi anlş.	94	30,70±7,45		
Bağlanma	Ankara	Görücü -aile istğ	26	21,69±5,56	*F= 7,772 p= 0,001	görücü -kendi anlş,kendi anlş < görücü -aile istğ kendi anlş<görücü - kendi anlş
		Görücü-kendi anlş.	88	19,29±4,61		
		Kendi anlş.	183	17,84±4,05		
	Trabzon	Görücü -aile istğ	16	22,13±3,46	F= 2,259 p= 0,106	---
		Görücü-kendi anlş.	79	19,64±4,70		
		Kendi anlş.	230	20,10±4,67		
	Erzurum	Görücü -aile istğ	63	22,79±4,43	F= 3,342 p= 0,037	görücü -kendi anlş,kendi anlş < görücü -aile istğ
		Görücü-kendi anlş.	91	20,94±6,01		
		Kendi anlş.	94	20,65±5,22		

* tek yönlü varyans analizi, ** Kruskall Wallis testi,

Tablo 21 incelendiğinde, araştırma kapsamında Ankara'da (X^2=8,283; p<0,05), Trabzon'da (X^2=21,972; p<0,05) ve Erzurum'da (X^2=8,609; p<0,05) görüşleri alınan babaların evlenme şekline göre ÇEİÖ' nün olumlu ilişki alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Ankara'daki babalardan görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=51,30±7,36) kendisi anlaşarak evlenen babalara göre ($\overline{X}$=50,42±5,02) olumlu ilişki alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda kendisi anlaşarak evlenen babaların olumlu ilişki alt boyut

puanlarının görücü usulü-aile isteği ile evlenen babalara ($\overline{X}$=49,42±5,29) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Trabzon ilinde araştırmaya katılan babaların da benzer şekilde görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=52,75±5,66) kendisi anlaşarak evlenen babalara göre ($\overline{X}$=49,66±5,54) olumlu ilişki alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erzurum ilinde yaşayan babalardan ise görücü usulü- kendi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=51,16±5,39) olumlu ilişki alt boyut puanlarının görücü usulü-aile isteği ($\overline{X}$=49,81±6,64) ile evlenen babalara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çatışma alt boyut puanları incelendiğinde Erzurum ilinden araştırmaya katılan babaların evlenme şekline göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır (X^2=1,679; p>0,05). Bununla birlikte Ankara'da (X^2=13,357; p<0,05) ve Trabzon'da yaşayan babaların (X^2=6,581; p<0,05) evlenme şekillerine göre çatışma alt boyut puanlarının anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. LSD testi sonucunda Ankara ilinde görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=32,58±5,92) görücü usulü-kendi anlaşarak ($\overline{X}$=27,80±7,57) ve kendisi anlaşarak ($\overline{X}$=29,84±6,36) evlenen babalara göre çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda Ankara'da kendisi anlaşarak evlenen babaların görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalara göre çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Trabzon ilinde görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların ($\overline{X}$=32,48±9,61) kendisi anlaşarak evlenen babalara göre ($\overline{X}$=28,53±7,80) çatışma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bağlanma alt boyut puanları incelendiğinde Trabzon'da yaşayan babaların evlenme şekillerine göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F_{(2,296)}$=2,259; p>0,05). Bununla birlikte Ankara'da ($F_{(2,296)}$=7,772; p<0,05) ve Erzurum'da yaşayan babaların ($F_{(2,296)}$=3,342; p<0,05) evlenme şekillerine göre bağlanma alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Ankara ilinde görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=21,69±5,56) görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=19,29±4,61) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=17,84±4,05) göre bağlanma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların bağlanma alt boyut puanlarının kendi anlaşarak evlenen babalara göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Erzurum ilinde araştırmaya katılan babalardan da

benzer şekilde görücü usulü-aile isteği ile evlenen babaların ($\overline{X}$=22,79±4,43) görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babalar ($\overline{X}$=20,94±6,01) ile kendisi anlaşarak evlenen babalara ($\overline{X}$=20,65±5,22) göre bağlanma alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Evlilikte aile içindeki uyumu etkileyen önemli kavramlardan biri de evlenme şeklidir. Evlenme şekli, hem bireyler hem de kültürler arasında farklılık göstermektedir. Bireysellik değerinin ön planda olduğu Batı toplumlarında, aşkı ve evlilikte eşitliği temsil eden anlaşarak evlenme yaygındır (Hortaçsu, 1999). Türkiye gibi geleneksel değerlerin etkili olduğu toplumlarda ise, anlaşarak evlenmeye ilave olarak, ailelerin çocukları adına eşlerini seçtikleri görücü usulü ve kan bağı olan kişilerle yapılan akraba evliliği gibi Batı toplumlarında pek rastlanmayan bazı evlilik biçimleri de mevcuttur (Ayan, Beder-Şen, Ünal ve Yurtkuran, 2001; Şendil ve Korkut, 2008).

Geleneksel evliliklerde kadınların, ev işi ve çocukla ilgilenmek gibi göreceli olarak net tanımlanmış rollere sahip oldukları ve eşlerine daha bağımlı oldukları görülmektedir. Erkek ise çoğunlukla çalışmakta ve evin geçimini sağlama rolünü sürdürmektedir (Şendil ve Korkut, 2008). Hortaçsu (2007) yaptığı çalışmada, şehirli aileleri temsil eden 430 çift üzerinde çalışmıştır. Sonuçlar, aile tarafından yönlendirilen evliliklere nazaran kendi isteği ile bir arada olanların daha çok duygusal yakınlıkları olduğunu, kendi aileleri ile daha çok iç içe olduklarını, daha eşitlikçi olup daha az çatışma yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Araştırma bulgularına bakıldığında Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde görücü usulü-kendi anlaşarak evlenen babaların diğer babalar göre çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler içinde olduğu görülmüştür. Aslında kendisi anlaşarak evlenen babaların lehine bir sonuç çıkması beklenirken bu yönde bir sonuç özellikle değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Bu durum görücü usulü ile evlenen çiftlerin anne ve babalarının evlilik üzerinde daha olumlu tutumları olması buna bağlı olarak aile içi ilişkilere ve evdeki sorumluluklara dahil olmalarıyla açıklanabilir. Büyük anne ve büyük babanın anneyi kabullenen tutumu ve çocukların bakımındaki destekleyici rolünün babayı da rahatlattığından görücü usulü-kendisi anlaşarak evlenen babaların çocuklarına karşı daha olumlu ve sıcak ilişkiler içinde olduğu söylenebilir. Rhoden (2003), geleneksel olmayan evliliklerde gücü paylaşma, ihtiyaçlar ve benzeri konularda çiftlerin daha çok belirsizlikle ve daha çok çatışma ile başa çıkmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Ayrıca geleneksel olmayan evliliklerde, yeni roller denenebileceği için çatışmanın uygun biçimde ele alınması ile evlilik doyumunun ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir.

Ancak yine araştırma sonuçlarında görücü usulü-aile isteğiyle evlenen babaların kendisi anlaşarak evlenen babalara göre çocuklarıyla daha az olumlu ilişkide, daha fazla çatışma ve bağlanma ilişkisi içinde oldukları görülmektedir. Çalışmanın baba katılımı boyutunda da bahsedildiği gibi evlilik ilişkisi ve evlilik uyumunun babanın çocuğu ile olan ilişkisini etkilediği düşünülmektedir. Çünkü baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması için öncelikle eşler arasında sağlıklı bir iletişim ve uyum olmak zorundadır. Aile içindeki eşler arası iletişim çocuğu, çocukla anne arasındaki iletişim babayı, çocukla baba arasındaki iletişim de anneyi etkilemektedir (Bartan, 2010; Köksal-Akyol, 2003).

Ebeveynler arasındaki çatışmanın çocuk üzerindeki dolaylı olumsuz etkileri arasında, düşük ebeveyn desteği, çocuğa yeterli destek ve denetlemenin yapılmaması, fazla baskıcı olma, tutarsızlık ve fazla kontrol sayılmaktadır. Ebeveynin bu davranışları çocukta uyum sorunlarının yanı sıra, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki kalitesinin düşmesine de yol açabilmektedir (Öngider, 2013). Evlilikte eşler arasındaki çatışma direk olarak anne babanın ebeveynlik davranışı ve tutumuyla ilişkilidir. Konu ile ilgili olarak Buehler ve Gerard (2002), Fauber, Forehand, Thomas ve Wierson (1990), Webster-Stratton ve Hammond (1999) evlilik çatışmasının düşük ebeveyn katılımını ve çocukla zayıf duygusal ilişkileri de beraberinde getirdiğini ifade etmişlerdir (Aktaran Fincham ve Hall, 2005). Benzer şekilde Goldberg ve Esterbrooks (1984), Hetherington, Cox ve Cox (1982) evlilik ilişkisinin ebeveyn çocuk etkileşimi ile paralel olduğunu, evliliklerinde sıcak ilişki kuramayan çiftlerin çocuklarına karşı da sevgi ve şefkat gösteremediklerini belirtmişlerdir (Aktaran Katz ve Gottman, 1994).

Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde kendi isteğiyle evlenen çiftlerin evlilik içinde daha uyumlu ve buna bağlı olarak çocuklarıyla da daha olumlu ilişkiler içinde olduğu sonucuna varılan araştırmalara rastlanmıştır. Cox, Owen, Lewis ve Henderson (1989) eşleriyle yakın ilişkileri olan babaların çocuklarına ve bir baba olarak kendilerine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir. DeLuccie (1996), baba çocuk ilişkisi üzerine annelerin etkisini incelediği araştırmasında, anne desteği ve çocuğun yaşının babanın çocuk ile ilişkisinde belirleyici en güçlü değişkenler olduğunu ifade etmiştir.

Engle ve Breaux (1998) babanın çocuk üzerindeki etkisinin eşiyle yaşadığı ilişkinin niteliği ile eşinden sağladığı duygusal desteğe bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda evlilik ilişkisinin kalitesi baba-çocuk ilişkisini belirleyen önemli etmenlerdendir.

Feldman' ın (2000) yaptığı araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin evlilik doyumu üzerindeki uyumu, anne-çocuk etkileşimi ile değil, ancak baba-çocuk etkileşimi ile ilişkili

görülmektedir. Araştırma kapsamında ebeveynlerin ev ve çocuk bakımı sorumluluklarının paylaşımı, anne-çocuk ve baba çocuk ilişkisi ile; babanın sergilediği çocuk bakım aktivitelerinin çeşitleri ise anne duyarlılığı ile ilişkili bulunmuştur.

Lamb ve Ester anne baba ve çocuğu doğal ev ortamında gözlemleyerek yaptıkları araştırmalarında baba çocuk etkileşiminin eşler arasındaki ilişkiyle yüksek düzeyde bir korelasyon içinde bulunduğu ancak anne çocuk etkileşiminde eşler arasındaki ilişkinin aynı boyutta etkili olmadığı sonucuna varmışlardır. Parke (1995) bunun nedeni olarak annelik rolünün babalık rolüne göre daha açık ve net tanımlanmış olmasıyla birlikte, annelik rolü kadar net olmayan babalık rolünün olumlu duygusal desteğin olduğu ortamlarda sınırlarının kesinleşip uygun rol davranışlarının ortaya çıkmasını göstermiştir (Aktaran Sertelin, 2003).

Jenkins (2000) araştırmasında anne-baba arasındaki evlilik çatışması ile 4-8 yaş arasındaki çocukların kısa süreli duygu ifadeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada anne babanın birbirlerine karşı öfke sergilemeleri çocuklarının da öfkeli ifadeler kullanmasında anlamlı farklılıklar bulunmuş. Ayrıca babanın mesleğinin aile içi çatışmada önemli faktör olduğu ve sözlü öfkeye kız çocuklarının daha fazla maruz kaldığı görülmüştür.

Laurent, Kim ve Capaldi' nin (2008) pasifiğin kuzeybatı bölgesinde gençler üzerinde yaptıkları bir çalışmada anne baba arası ilişkilerin romantik olarak nitelendirildiği ailelerde babanın çocuğa karşı tutumunun daha yumuşak olduğu bulunmuştur.

Paquette vd., (2000) evlilik ilişkisinin, sadece duygusal destek boyutuyla pozitif yönde düşük düzeyde ilişkili olduğunu bulmuştur. Nkwake'e (2009) göre, nicel veriler evlilik memnuniyeti ve babaların çocuk bakımına katılımı arasında bir ilişki sunmamaktadır. Ancak niteliksel verilerin, algılanan sadakat gibi evlilik hakkındaki bazı konuların, babaların çocuk ile etkileşiminde önemli olduğunu gösterdiği belirtilmektedir.

4.3 Babanın Çocuğun Hayatına Katılımı ve Baba Çocuk İlişkisi Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ile baba çocuk ilişkisi arasında ne düzeyde bir ilişki bulunmaktadır?

Araştırma kapsamında babaların çocuklarının hayatlarına katılımları incelenmiş, ardından çocuklarıyla olan ilişkileri tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin

belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Korelasyon katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 22 ’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Babanın Çocuğun Hayatına Katılımı ve Baba Çocuk İlişkisine Ait Pearson Momentler Korelasyon Testi Sonuçları

İl	Baba Katılımı (BKÖ)	Değerler	Baba Çocuk İlişkisi (ÇEİÖ)		
			Olumlu ilişki	Çatışma	Bağlanma
Ankara	1. Keyfi meşguliyet	r	,323**	-,108	-,067
		p	,000	,062	,248
		N	297	297	297
	2. İlgi ve yakınlık	r	,573**	-,242**	,055
		p	,000	,000	,349
		N	297	297	297
	3. Temel bakım	r	,174**	-,118*	,026
		p	,003	,042	,655
		N	297	297	297
	4. Katılım toplam	r	,410**	-,173**	-,012
		p	,000	,003	,831
		N	297	297	297
Trabzon	1. Keyfi meşguliyet	r	,318**	-,173**	-,123*
		p	,000	,002	,026
		N	325	325	325
	2. İlgi ve yakınlık	r	,337**	-,348**	-,104
		p	,000	,000	,060
		N	325	325	325
	3. Temel bakım	r	,252**	-,027	,068
		p	,000	,624	,223
		N	325	325	325
	4. Katılım toplam	r	,363**	-,200**	-,072
		p	,000	,000	,198
		N	325	325	325
Erzurum	1. Keyfi meşguliyet	r	,248**	-,189**	,008
		p	,000	,003	,902
		N	248	248	248
	2. İlgi ve yakınlık	r	,462**	-,176**	,045
		p	,000	,005	,476
		N	248	248	248
	3. Temel bakım	r	,192**	-,064	,097
		p	,002	,319	,129
		N	248	248	248
	4. Katılım toplam	r	,350**	-,180**	,055
		p	,000	,004	,392
		N	248	248	248

Tablo 22 incelendiğinde, Ankara’da görüşleri alınan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir (r: 0,323; p<0,01). Bununla birlikte keyfi meşguliyet alt

boyutu ile çatışma alt boyutu (r: -0,108; p>0,05) ve bağlanma alt boyutu (r: -0,067; p>0,05) arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir (r: 0,573; p<0,01). Diğer bir anlatımla babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları artış gösterdikçe olumlu ilişki alt boyut puanlarının da artış gösterdiği görülmüştür. Babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları ile çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu (r: -0,242; p<0,01); bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir (r: 0,055; p>0,05). Ankara ilinde görüşleri alınan babaların temel bakım alt boyut puanları ve olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde (r: 0,174; p<0,01); çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde (r: -0,118; p<0,05) bir ilişki bulunduğu; bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı (r: 0,026; p>0,05) saptanmıştır. Ankara'da yaşayan babaların çocuklarının hayatlarına toplam katılım puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir (r: 0,410; p<0,01). Başka bir ifade ile babaların çocuklarının hayatlarına katılımları artış gösterdikçe olumlu ilişki alt boyut puanlarının da artış gösterdiği belirlenmiştir. Babaların çocuklarının hayatına katılımları ile çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu (r: -0,173; p<0,01); bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı (r: -0,012; p>0,05) tespit edilmiştir.

Trabzon'da yaşayan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu saptanmıştır (r: 0,318; p<0,01). Babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanları ile çatışma alt boyut puanları arasında (r: -0,173; p>0,05) ve bağlanma alt boyut puanları arasında da (r: -0,123; p<0,05) negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir (r: 0,337; p<0,01). Babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları ile çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu (r: -0,348; p<0,01); bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir (r: 0,104; p>0,05). Araştırma kapsamında Trabzon ilinde görüşleri alınan babaların temel bakım alt boyut puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde (r: 0,252; p<0,01); çatışma alt boyut puanları (r: -0,027; p<0,05) ve bağlanma alt boyut puanları (r: -0,068; p<0,05)

arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan babaların çocuklarının hayatlarına toplam katılım puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir (r: 0,363; p<0,01). Trabzon'da yaşayan babaların çocuklarının hayatına toplam katılım puanları ile çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu (r: -0,200; p<0,01); bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı (r: -0,072; p>0,05) belirlenmiştir.

Erzurum'da görüşleri alınan babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu saptanmıştır (r: 0,248; p<0,01). Bununla beraber babaların keyfi meşguliyet alt boyut puanları ile çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu (r: -0,189; p<0,05); bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı (r: 0,008; p>0,05) belirlenmiştir. Babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir (r: 0,462; p<0,01). Başka bir anlatımla babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları artış gösterdikçe olumlu ilişki alt boyut puanlarının da artış gösterdiği tespit edilmiştir. Babaların ilgi ve yakınlık alt boyut puanları ile çocuğuyla çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu (r: -0,176; p<0,01); bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir (r: 0,045; p>0,05). Babaların temel bakım alt boyut puanları ve olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde (r: 0,192; p<0,01); çatışma alt boyut puanları (r: -0,064; p>0,05) ve bağlanma alt boyut puanları (r: 0,097; p>0,05) arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Erzurum'da yaşayan babaların çocuklarının hayatlarına toplam katılım puanları ile olumlu ilişki alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir (r: 0,350; p<0,01). Babaların çocuklarının hayatına toplam katılım puanları ile çatışma alt boyut puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu (r: -0,180; p<0,01); bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı (r: -0,055; p>0,05) tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında baba çocuk ilişkisi ve babanın çocuğun hayatına katılımı arasındaki ilişki incelendiğinde Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde çocuklarının hayatına katılım gösteren babaların çocuklarıyla olumlu ilişkilerinin de iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Paralel olarak çocukları ile vakit geçiren, temel bakım etkinliklerine katılan ve onlarla sıcak ve yakın ilişkiler içinde bulunan babaların ise

çocuklarıyla daha az çatışma içinde olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgulardan hareketle baba katılımının zaman içinde değişim geçiren baba çocuk ilişkisi ve çocuğun baba ile bir bağ geliştirmesi üzerinde de etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca baba katılımının babalar ve çocuklar arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirerek çatışmayı azalttığı düşünülmektedir. Babanın çocuğun hayatına katıldığı ailelerde babaların çocukları ile daha sıcak ve samimi ilişkiler kurmaya başladığı, onları anlama konusunda daha çok çaba gösterdiği, duygularını daha kolay ifade edebildiği, çocuklarının duygularını ve isteklerini anlamakta ilerleme gösterdikleri söylenebilir.

Tiedje ve Darling-Fisher (1996) hem babaların hem de annelerin gelişimsel durumları, ebeveynlikten duyulan tatminin, ebeveynlik becerilerine ilişkin özgüven ve ebeveynliğe genel anlamda sağlanan uyumla ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle bebeğin doğduğu andan itibaren, babanın bebeğin bakımına katılımının baba-bebek ilişkisinin sağlıklı bir şekilde gelişimi açısından faydalı olduğunu belirtmiştir.

Lindsey, Cremeens ve Caldera (2010) anne çocuk ve baba çocuk ilişkilerini çocuklarının akran ilişkileriyle karşılaştırmalı olarak incelediği araştırmalarında babaların çocukların bakımında etkin olduğu, onlarla oyun oynarken olumlu duygularının yüksek olduğu ve bununla bağlantılı olarak da kaliteli çocuk ebeveyn ilişkileri içinde oldukları sonucuna varmıştır.

Baba katılımın baba çocuk ilişkisi üzerindeki etkilerini literatürde yapılan deneysel çalışmalara bakarak da anlamak mümkündür.

Aydın (2003) tarafından yürütülen baba katılım eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerini algılayışlarına etkisini incelediği araştırmada babaların çocukların bakım sürecine aktif katılımını sağlamaya dönük eğitim programının baba çocuk iletişimini geliştirdiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Taşkın ve Erkan (2009), babalara verilen eğitimin, babaların 2–9 yaş çocuklarıyla ilgilenme düzeylerine olan etkisini araştırmak amacıyla 14 babaya, 10 hafta süren bir "Baba Eğitim Programı" uygulamışlardır. Sonuç olarak babalara verilen eğitimin; babaların çocuklarının oyunlarına katılma, çocuklarıyla birlikte dışarı çıkma, sözel etkileşime girme, çocuklarına yeni bir şeyler öğretme, günlük bakımlarıyla ilgilenme ve çocuklarına özel zamanlarda bakma sıklığını artırdığını ortaya koymuşlardır. Özkan (2014) çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan Baba Katılım Programı'nın baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında Baba Katılım Programı'nın babalar ile çocukları arasındaki ilişkiyi olumlu yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma Ankara, Trabzon, Erzurum örnekleminde çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocuğun hayatına katılım durumunu ve baba çocuk ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırma evrenini 2014-2015 eğitim öğretim yılında Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinin merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarına devam eden 4-6 yaş çocukların babaları oluşturmuştur.

Evrenden basit tesadüfi örnekleme metodu ile en az 750 baba belirlenmiş olup, araştırma kapsamında Ankara ilinden 297, Trabzon ilinden 325 ve Erzurum ilinden 248 baba olmak üzere toplam 870 baba araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada babaların ve çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen, "Kişisel Bilgi Formu"; babanın çocuğun hayatına katılım durumunu belirleyebilmek amacıyla "Baba Katılım Ölçeği" ve baba çocuk arasaındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPPS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, ilişkisiz ölçümlerde t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskall Wallis testi ile analiz edilmiş olup; anlamlı çıkan farklılıklarda grup farklılıklarını inceleyebilmek amacıyla LSD testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisi arasındaki ilişkileri tespit edebilmek amacıyla ise Pearson Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiş ve $p>0,05$ olması durumunda ise anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

5.1 Sonuçlar

Araştırma sonucunda Ankara, Trabzon ve Erzurum ilinde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisinin illere göre benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Erken çocukluk döneminde çocukların annelerinin yanısıra babalarını da rol model aldıkları düşünüldüğünde babanın çocuğun hayatına katılımı, hem çocuğun tüm gelişim alanlarına hem de akademik becerilerine katkı sağlarken babanın çocuğuyla olan ilişkisini de olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırma sonuçları iller bazında detaylı olarak incelendiğinde Ankara ilinde Baba Katılım Ölçeği' nin Keyfi Meşguliyet alt boyutunda çocuğun doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaş, öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekli değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<0,05$); çocuğun yaşı, ve cinsiyetine göre anlamlı bir faklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. İlgi ve Yakınlık alt boyutunda çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu, evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaş, cinsiyet, doğum sırası ve babanın yaşı değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Temel Bakım alt boyutunda çocuğun doğum sırası, çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaşı, cinsiyeti ve babanın yaşı değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Baba Katılım Ölçeği toplam puanları incelendiğinde ise çocuğun doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaş, cinsiyet değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir.

Ankara ilinde, Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği' nin Olumlu İlişki alt boyutunda, babanın öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı ve eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Çatışma alt boyutunda çocuğun yaşı, çocuk sayısı ve babanın evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, babanın yaşı, öğrenim durumu, eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Bağlanma alt boyutunda babanın öğrenim durumu ve evlenme şekline göre

anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği (p>0,05) belirlenmiştir.

Trabzon ilinde, Baba Katılım Ölçeği' nin Keyfi Meşguliyet alt boyutunda çocuğun yaş, cinsiyet, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumu, evlenme şekli değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği (p<0,05); çocuğun cinsiyeti ve babanın eşinin çalışma durumuna göre ise anlamlı bir farklılık göstermediği (p>0,05) belirlenmiştir. İlgi ve Yakınlık alt boyutunda çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumu, evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); çocuğun yaşına ve babanın eşinin çalışma durumuna göre ise anlamlı bir farklılık göstermediği (p>0,05) belirlenmiştir. Temel bakım alt boyutunda çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); babanın eşinin çalışma durumu değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği (p>0,05) belirlenmiştir. Baba Katılım Ölçeği toplam puanları incelendiğinde ise çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); babanın eşinin çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı (p>0,05) belirlenmiştir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği olumlu ilişki alt boyutunda, çocuğun yaşı, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); çocuğun cinsiyeti, doğum sırası ve babanın eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı (p>0,05) belirlenmiştir. Çatışma alt boyutunda çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); çocuğun yaşı ve babanın öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği (p>0,05) belirlenmiştir. Bağlanma alt boyutunda çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumu, eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); babanın evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0,05).

Erzurum ilinde, Baba Katılım Ölçeği' nin Keyfi Meşguliyet alt boyutunda çocuğun doğum sırası, babanın yaşı, öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken (p<0,05); çocuğun yaşı, cinsiyeti ve çocuk sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği (p>0,05) belirlenmiştir. İlgi ve

Yakınlık alt boyutunda çocuğun cinsiyeti, babanın yaşı ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaşı, doğum sırası, babanın öğrenim durumu ve eşinin çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Temel bakım alt boyutunda çocuğun doğum sırası, babanın eşinin çalışma durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaşı, cinsiyeti, çocuk sayısı, babanın yaşı, öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Baba Katılım Ölçeği toplam puanları incelendiğinde ise çocuğun doğum sırası, babanın yaşı, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaşı, cinsiyeti, çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Olumlu İlişki alt boyutunda, babanın öğrenim durumu ve evlenme şekline göre göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın yaşı, eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir faklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Çatışma alt boyutunda çocuğun yaşı, cinsiyeti, çocuk sayısı ve babanın eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun doğum sırası, babanın yaşı, öğrenim durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Bağlanma alt boyutunda çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, eşinin çalışma durumu ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken ($p<0,05$); çocuğun ve babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir.

Araştırma da babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisi arasında ise pozitif anlamlı, düşük bir ilişki bulunduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde her üç ilde de kendi anlaşarak evlenen babaların çocuklarıyla serbest zaman aktivitelerine ve temel bakım etkinliklerine daha fazla katıldıkları, çocuklarına karşı daha ilgili oldukları görülmüştür. Ayrıca yine her üç ilde de çocuğunun doğum sırası üç ve daha fazla olan babaların diğer babalara göre çocuklarının hayatına daha az katıldıkları belirlenmiştir. Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde yaşı 35 ve altı olan babaların çocuklarının hayatına pek açıdan daha fazla katılım gösterdikleri saptanmıştır. Öğrenim durumu üniversite olan babalar her üç ilde de diğer öğrenim durumuna sahip babalara göre çocuklarının hayatına belirli yönlerde daha fazla

katıldığı da araştırma sonuçları arasındadır. Ayrıca eşleri çalışan babaların Ankara ve Erzurum illerinde daha fazla katılım gösterdikleri görülürken Trabzon ilinde ise annenin çalışma durumu baba katılımını etkilemediği saptanmıştır. Ankara ve Trabzon illerinde tek çocuğa sahip babaların diğer babalara göre daha çok katılım gösterdikleri de araştırmanın sonuçları arasındadır. Bununla birlikte araştırmanın ilgici çekici bir diğer sonucu da Ankara ilinde çocuğun cinsiyetine göre baba katılımı farklılık göstermezken geleneksel anlayışın hakim olduğu Trabzon ilinde babaların erkek çocuklarının, Erzurum ilinde ise kız çocuklarının hayatına daha fazla katıldıklarıdır.

Araştırma sonuçlarına göre her üç ilde de kendisi anlaşarak ya da görücü usülü kendi anlaşarak evlenen babaların çocuklarıyla daha olumlu ilişkileri olduğu, görücü usulü aile isteği ile evlenen babaların ise çocuklarıyla daha çatışmalı ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. Erzurum ve Trabzon ilerinde çocuk sayısı artış gösterdikçe babaların çocuklarıyla olan çatışmalı ilişkilerinin de arttığı belirlenmiştir. Bununla birlikte Ankara ilinde çocuğun cinsiyetinin baba katılımını etkilemediği gibi baba çocuk ilişkisini de etkilemediği görülmüştür. Ancak Trabzon ilinde babaların kız çocuklarıyla, Erzurum ilinde ise erkek çocuklarıyla daha çatışmalı ilişkilere sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca her iki ilde de babaların kız çocuklarıyla olan bağlanma ilişkilerinin erkek çocuklarına göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Eşi çalışan babaların eşi çalışmayan babalara göre çocuklarıyla daha fazla çatışmalı ilişkiler içinde oldukları da araştırmanın önemli görülen bir diğer sonucudur.

Ayrıca araştırma sonuçlarında babaların çocuklarına daha fazla zaman ayırarak birlikte kaliteli vakit geçirdiklerinde, çocuklarına daha fazla ilgi gösterdiklerinde ve çocuklarının bakım ve eğitiminde gereken sorumlulukları üstlendiğinde çocuklarıyla olan olumlu ilişkilerinin de arttığı görülmüştür. Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında yapılan bu araştırma baba katılımının baba çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

5.2 Öneriler

Araştırma sonucunda babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisinin olumlu yönde olduğu saptanmıştır. Ayrıca babanın çocuğun hayatına katılımı ile baba çocuk ilişkisi arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Bu araştırma Ankara, Trabzon ve Erzurum örnekleminde yapılmıştır. Türkiye' nin diğer dört bölgesinden seçilecek şehirlerde de yapılarak Türkiye genelindeki baba katılımı incelenebilir. Bu şekilde bölgeler arası farklılıklar da ortaya çıkabilir.
- Bölgeler arası farklılıkların yanısıra kent ve kırsal bölgelerdeki baba katılım durumu ve baba çocuk ilişkisi de incelenebilir.
- Bu araştırma Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde çocuğu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarına devam eden babalara yönelik yapılmıştır. Bu konuda yapılacak farklı bir araştırmaya ilköğretim okullarının anasınıfları, özel anaokullar, meslek lisesi bünyesindeki uygulama anaokulları ve üniversite uygulama anaokullarına çocuğu devam eden babalar da dahil edilebilir.
- Araştırma da nicel araştırma kapsamında babalardan ölçekler yoluyla görüşleri alınmıştır. Bu doğrultuda yapılacak farklı nitel araştırmalarda babalarla yüz yüze görüşülerek yada deneysel çalışmalarla baba eğitim programları uygulanarak babaların katılım durumları ve çocuklarıyla ilişkileri incelenebilir.
- Yapılacak farklı araştırmalar yalnızca babalardan değil annelerden, öğretmenlerden ve yaş gruplarına göre çocuklardan da görüş alınarak uygulanabilir. Böylelikle katılımcıların görüşleri arasında tutarlılık olup olmadığı incelenebilir.
- Baba katılımı ve baba çocuk ilişkisi farklı disiplin alanlarıyla ilişkilendirilerek farklı araştırmalar yapılabilir. Bu doğrultuda baba katılımı ve baba çocuk ilişkisinin sosyolojik, psikolojik vb. boyutları incelenebilir.
- Konu ile ilgili farklı çalışmalar uzun süreçli olarak planlanıp boylamsal açıdan baba katılımı ve baba çocuk ilişkisi incelenebilir.
- Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel düzeylerdeki babalarla da baba katılımı ve baba çocuk ilişkisi incelenerek bu açıdan çeşitli karşılaştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, babanın çocuğun hayatındaki yeri ve önemine dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı kapsamında okul öncesi eğitimde aile katılımında hedef grubun annelerin yanısıra babalar olarak da belirlenip baba katılım çalışmaları geliştirilerek uygulanması ve yaygınlaştırılması sağlanabilir.
- Öğretmenler aile katılım çalışmalarını planlarken babanın katılımını arttırmak için, yalnızca babalara yönelik etkinlikler düzenleyebilirler.
- Bu etkinlikleri planlarken babaların çalışma saatlerini, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak babaların bu çalışmalara katılımını artırabilirler.

- Öğretmenler babaların ihtiyaçları doğrultusunda grup toplantıları ve konferanslar düzenleyerek babaları çocuk gelişimi konusunda bilgilendirebilir ve çocuklarıyla olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurmaları yönünde destekleyebilir.
- Bu alanda çalışan üniversite ve ilgili kurum ve kuruluşlar işbirliği çerçevesinde farklı cinsiyete ve farklı yaş grubu çocuğa sahip babalara yönelik farklı baba eğitim programları hazırlanabilir.

BÖLÜM VI

KAYNAKLAR

Akande, A. (1994). What meaning and effect does fatherhood have in child development. *Early Child Development and Care, 101*(1), 52 – 58.

Albukrek, İ. (2002). *Anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Aldous, J., Mulligan, G. M., & Bjarnason, T. (1998). Fathering over time: what makes the difference? *Journal of Marriage and Family, 60*(4), 809-820.

Allen, S., & Daly, K. (2002). The effects of father ınvolvement: a summary of the research evidence. *Newsletter of The Father Involvement Initative Ontario Network, 1*.

Amato, P. R. (1994). Father-child relations, mother-child relations, and offspring psychological well-being in early. *Journal of Marriage and Family, 56*(4), 1031-1042.

Amato, P. R., & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident fathers and children's well-being: a meta-analysis. *Journal of Marriage and Family, 61*(3), 557-573.

Arabacı, N. (2011). *Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı'nın (abçida) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Archer, j., & Lloyd, B. (2002). *Sex and gender,* second editio*n* . Cambridge: Cambridge University..

Arseven, A. D. (2001). *Alan araştırma yöntemi.* Ankara: Gündüz

Aunola, K., Nurmi, J.-E., Onatsu-Arvilommi, T., & Pulkkinen, L. (1999). The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. *Scandinavian Journal of Psychology, 40*(4), 307-317.

Ayan, D., Beder-Şen, R., Ünal, G., & Yurtkuran, S. (2001). Ankara'da akraba evliliği. *Aile ve Toplum Dergisi, 4*(1).

Aydın, A. (2003). *The effect of father involvement training on the fathers' involvement level and perceptions of their fathering roles.* . Yüksek Lisasns Tezi, ODTÜ, Ankara.

Bakanay, E. A. (2007). Babanın çocuk hayatındaki yeri. *Anneyiz Biz* (6).

Bartan, M. (2010). *Kütahya örnekleminde ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.

Baruch, G. K., & Barnett, R. C. (1986). Consequences of fathers' participation in family work: Parents' role strain and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*(5), 983-992.

Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme ve ortam, 6. Basım.* Ankara: Nobel.

Belsky, J., Gilstrap, B., & Rovine, M. (1984). The Pennsylvania ınfant and family development project, I: Stability and change in mother-infant and father-infant interaction in a family setting at one, three, and nine months. *Child Development, 55*(3), 692-705.

Bird, G. W., Bird, G. A., & Scruggs, M. (1984). Determinants of family task sharing: A study of husbands and wives. *Journal of Marriage and Family, 46*(2), 345-355.

Blair, S., Wenk, D., & Hardesty, C. (1994). Marital quality and paternal involvement: Interconnections of men's spousal and parental roles. *Journal of Men's Studies*, 221–237.

Bornstein, M. H., Tal, J., & Tamis-LeMonda, C. (1991). Parenting in cross cultural perspective: The United States, France and Japan. M. H. Bornstein içinde, *Cultural approaches to parenting.* New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Bowey, J. A. (1995). Socioeconomic status differences in preschool phonological sensitivity and first-grade reading achievement. *Journal of Educational Psychology, 87*(3), 476-487.

Buckley, C. K., & Schoppe-Sullıvan, S. J. (2010). Father ınvolvement and coparenting behavior: Parents' nontraditional beliefs and family earner status as moderators. *Personal Relationships, 17*(3), 413–431.

Buehler, C., & Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ıneffective parenting, and children's and adolescents' maladjustment. *Journal of Marriage and Family, 64*(1), 78-92.

Bulanda, R. E. (2004). Paternal involvement with children: The Influence of gender ideologies. *Journal of Marriage and Family, 66*(1), 40-45.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2012). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik (10. baskı).* Ankara: Pegem.

Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development, 71*(1), 127-136.

Cabrera, N., Fitzgerald, H. E., Bradley, R. H., & Roggman, L. (2007). Modeling the dynamics of paternal influences on children over the life course. *Applied Development Science, 11*(4), 185-189.

Carlson, M. J. (2006). Family structure, father involvement, and adolescent behavioral outcomes. *Journal of Marriage and Family, 68*(1).

Carson, J. L., & Parke, R. D. (1996). Reciprocal negative affect in parent-child ınteractions and children's peer competency. *Child Development, 67*(5), 2217-2226.

Castillo, J., Welch, G., & Sarver, C. (2011). Fathering: the relationshion between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal, 15*(8), 1342-1349.

Chapman, G., & Campbell, R. (2003). *Çocuklar için beş sevgi dili (Çeviri:P. Ozaner).* İstanbul: Sistem.

Clark, C. (2009). Why fathers matter to their children's literacy. National Literacy Trust. http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED513437.pdf.

Cohn, D. A., Cowan, P. A., Cowan, C. P., & Pearson, J. (1992). Mothers' and fathers' working models of childhood attachment relationships, parenting styles, and child behavior. *Development and Psychopathology, 4*(3), 417-431.

Coley, R. L., & Morris, J. E. (2002). Comparing father and mother reports of father ınvolvement among low-ıncome minority families. *Journal of Marriage and Family, 64*(4), 982–997.

Coltrane, S. (1995). The future of fatherhood: Social,demographic and economic influence on men's family involvement. W. Marsiglio içinde, *Fatherhood contemporary theory, research and social policy.* (s. 255-275). California: Sage Publication.

Cook, J. L., & Jones, R. M. (2007). Identity, intimacy, and father involvement. *North American Journal of Psychology, 9*(1), 153-162.

Cooksey, C., & Fondell, M. M. (1996). Spending time with his kids: effects of family structure on fathers' and children's lives. *Marriage and Family, 58*(3), 693- 707.

Coverman, S., & Sheley, J. F. (1986). Change in men's housework and child-care time, 1965-1975. *Journal of Marriage and Family, 48*(2), 413-422.

Cox, M. J., Owen, M. T., Lewis, J. M., & Henderson, V. K. (1989). Marriage, adult adjustment, and early parenting. *Child Development, 60*(5), 1015-1024.

Crouter, A. C., Perry-Jenkins, M., Huston, T. L., & McHale, S. M. (1987). Processes underlying father involvement in dual-earner and single-earner families. *Developmental Psychology, 23*(3), 431-440.

Cummings, E. M., Merrılees, C., & Ward-George, M. (2010). Fathers, marriages, and families revisiting and updating the framework. M. Lamb içinde, *The Role of The Father in Child Development* (s. 154-177). New Jersey: John Wiley & Sons.

Çağdaş, A. (2002). *Anne-Baba-Çocuk İletişimi.* Ankara: Nobel.

Çetin, E. (2006). Çocuk gelişiminde babanın rolü. *Rahle, 4*, 74-80.

Daly, K. (1993). Reshaping fatherhood. *Journal of Family Issues, 14*(4), 510-530.

Darga, H. (1999). *Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki babaların altı-on-ondört yaşlarındaki çocuklarının eğitimine katılımlarının değerlendirilmesi.* Yüksek.Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara:

Darling, C. S., & Tiedje, L. B. (1990). The impact of maternal employment characteristics on father's partication in child care. *Family Relations*(25).

Day, R. D., & Lamb, M. E. (2004). Conceptualizing and measuring father involvement: Pathways, problems and progress . R. D. Day, & M. E. Lamb içinde, *Conceptualizing and measuring father involvement* (s. 1-15). New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Day, R. D., & Padilla-Walker, L. M. (2009). Mother and father connectedness and involvement during early adolescence. *Journal of Family Psychology, 23*(6), 900-904.

DeLuccie, M. F. (1996). Mothers: influential agents in father-child relations. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs, 122*(3), 285-307.

Dinçer, Ç. (2003). Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitimine ve bakımına katılım durumlarının incelenmesi. (s. 517-528). Kuşadası, TÜRKİYE: OMEP 2003 World Council and Conference.

Dodson, F. (1991). *Baba Gibi Yar Olmaz (Çeviri: S. Selvi)* (Cilt 2. Baskı). İstanbul.

Downer, J., Campos, R., Macwayne, C., & Gartner, T. (2008). Father involvement and children's early learning: a critical review of published empirical work from the past 15 years. *Marriage & Family Review, 43*(1/2), 67-108.

Dönmezer, İ. (1991). Ailenin çocukların gelişimi ve eğitimindeki rolü ve önemi. *Eğitimde Nitelik Geliştirme Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu* (s. 334). İstanbul: Kültür Koleji.

Dunn, J. (1988). Sibling influences on childhood development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 29*(2), 119-127.

Duran, A. (2010). *Erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Easterbrooks, M. A., & Goldberg, W. A. (1984). Toddler development in the family: Impact of father involvement and parenting characteristics. *Child Development, 55*(3), 740-752.

Easterbrooks, M. A., Barrett, L. R., Brady, A. E., & Davis, C. R. (2007). Complexities in research on fathering: Illustrations from the Tufts study of young fathers. *Applied Developmental Science, 11*(4), 214-220.

Easterbrooks, M. A., Raskın, M., & Mcbrıan, S. F. (2014). Father ınvolvement and toddlers' behavior regulation:evidence from a high social risk sample. *Fathering, 12*(1), 71-93.

Ekşi, A. (1999). *Ben hasta değilim,, Ankara.* Ankara: Nobel.

Engle, P. L., & Breaux, C. (1998). Fathers' involvement with children: perspectives from developing countries. *Society for Research in Child Development, XII*(1), 1-24.

Erikçi, M. (2005). *Ana baba yoksunluğunun 9-15 yas grubu çocukların benlik kavramı üzerindeki etkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ersoy, Ö., & Tezel-Şahin, F. (1999). 0-6 yaş döneminde anne-baba eğitiminin önemi. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 58-62.

Evans, C. (1997). *Turkish fathers attitudes to and ınvolvement in their fathering role: a low socio-economic sample*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.

Fagan, J. (1998). Correlates of low-income african american and puerto rican fathers' involvement with their children. *Journal of Black Psychology, 24*(3), 351-367.

Fagan, J., & Iglesias, A. (1999). Father ınvolvement program effects on fathers,father figures, and their head start children: A quasi-experimental study. *Early Childhood Research Quarterly, 14*(2), 243–269.

Feldman, R. (2000). Parents' convergence on sharing and marital satisfaction, father involvement, and parent–child relationship at the transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal, 21*(3), 176–191.

Feldman, S. S., Nash, S. C., & Aschenbrenner, B. G. (1983). Antecedents of fathering. *Child Development, 54*(6), 1628-1636.

Fincham, F. D. (2003). Marital conflict: correlates, structure and context. *Current Directions in Psychological Science , 12*(1), 23-27.

Fincham, F. D., & Hall, J. H. (2005). Parenting and the marital relationship. T. Luster, & L. Okagaki içinde, *Parenting and ecologicial perpective, Second Edition* (s. 205-235). New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Fletcher, R., & Silberberg, S. (2006). Involvement of fathers in primary school activities. *Australian Journal of Education, 50*(1), 29-39.

Flouri, E. (2005). *Fathering and child outcomes.* West Sussex, England: John Wiley&Sons.

Gaertner, B. M., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., & Greving, K. A. (2007). Parental childrearing attitudes as correlates of father involvement during infancy. *Journal of Marriage and Family, 69*(4), 962–976.

Greene, A. D., Menestrel, T. G., & Moore, K. A. (2001). Measuring father involvement in young children's lives: Recommendations for a fatherhood module for the ECLS-B.

Grolnick, W. S., Benjet, C., Kurowski, C. O., & Apostoleris, N. H. (1997). Predictors of parent involvement in children's schooling. *Journal of Educational Psychology, 89*(3), 538-548.

Grossman, F. K., Pollack, W. S., & Golding, E. (1988). Fathers and children: predicting the quality and quantity of fathering. *Developmental Psychology., 24*(1), 82-91.

Gustasfon, B. (2011). *Sector analysis linking fathers father involvement in early childhood education programs* . Minnesota Fathers & Families Network.

Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği).* Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Güngörmüş, O. (1995). *Baba yoksunluğunun benlik kavramına etkisi ve babasız öğrencilerin problemlerinin hangi alanlarda yoğunlaştığının saptanması.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Gürsoy, F., & Coşkun, T. (2006). Büyük ebeveynleriyle yaşayan çocukların aile ortamlarını değerlendirmeleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15*(1), 151-164.

Gürşimşek, I. (2003). Okul öncesi eğitimde aile katılımı ve psikososyal gelişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 3*(1), 125-144.

Gürşimşek, I., Kefi, S., & Girgin, G. (2007). Okul öncesi eğitimde babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(33), 181-191.

Halme, N., Åstedt-Kurki, P., & Tarkka, M.-T. (2009). Fathers' involvement with their preschool-age children: How fathers spend time with their children in different family structures. *Child & Youth Care Forum, 38*(3), 103–119.

Haris, K. M., & Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons and daughters differential paternel involvement in parenting. *Journal Of Mariage And The Family*(53), 531-544.

Haşıl-Korkmaz, N., & Taner-Derman, M. (2014). Opinions of play in Turkish fathers. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*(141), 1182 – 1186.

Heinowitz, J. (1998). *İmdat Baba Oldum, (Çev. Esin Sungur).* İstanbul: Beyaz .

Hodgins, B. D. (2007). *Father involvement in parenting young children: a content analysis of parent education programs in BC*. Master Desertation, University of Victoria.

Hoffman, L. (1974). The effect of maternal employment on the child: A review of the research. *Development Psychology*(10), 204-228.

Hood, J. C. (1986). The provider role: Its meaning and measurement. *Journal of Marriage and Family, 48*(2), 349-359.

Hortaçsu, N. (1999). The first year of family- and couple-initiated marriages of a Turkish sample: A longitudinal investigation. *International Journal of Psychology, 34*(1), 20-41.

Hortaçsu, N. (2007). Family-versus couple-initiated marriages in Turkey: Similarities and differences over the family life cycle. *Asian Journal of Social Psychology, 10*(2), 103–116.

Hudson, D. B., Elek, S. M., & Fleck, C. M. (2001). First-time mothers' and fathers' transition to parenthood: infant care self-efficacy, parenting satisfaction, and infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 24*(1), 31-43.

Ishii-Kuntz, M., Makino, K., Kato, K., & Tsuchiya, M. (2004). Japanese fathers of preschoolers and their involvement in child care. *Journal of Marriage and Family, 66*(3), 779–791.

Jacobs, J. N., & Kelley, M. L. (2006). Predictors of paternal ınvolvement in childcare in dual-earner families with young children. *Fathering, 4*(1), 23-47.

Jenkins, J. M. (2000). Marital conflict and children's emotions: the development of an anger organization. *Journal of Marriage and Family*, *62*(3), 723-736.

Jia, R., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2011). Relations between coparenting and father involvement in families with preschool-age children. *Developmental Psychology, 47*(1), 106–118.

Jia, R., Kotila, L. E., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2012). Transactional relations between father ınvolvement and preschoolers' socioemotional adjustment. *Journal of Family Psychology, 26*(6), 848–857.

Jones, A. L., & Jolly, S. N. (2003). Power in north carolina parents: Is there a relationship between family structure and adolescent self-efficacy? *Sociation Today, 1*(2).

Juhari, R., Yaacob, S. N., & Talib, M. A. (2013). Father involvement among malay muslims in Malaysia. *Journal of Family, 34*(2), 208-227.

Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamaları. Çok değişkenli istatistik teknikleri.* Ankara: Asil .

Kandır, A., & Alpan, Y. (2008). Sosyal duygusal değerlendirme aracının (ITSEA) farklı sosyo-ekonomik düzeylerde uygulanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(1), 41-61.

Kaptan, S. (1999). *Bilimsel araştırma teknikleri* . Ankara: Gazi.

Karadayı, F. (2001). Gençlerin babalık rolüne ilişkin tutumları, kendi babalarının davranışı ve sosyo-demografik faktörlerle ilişkisi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(8), 165-188.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Katz, L. F., & Gottman, J. M. (1994). Patterns of marital interaction and children's emotional development. R. D. Parke, & S. G. Kellam içinde, *Exploring family relationships with other social contexts* (s. 49-75). New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Kaye, S. (2005, January/Fabruary). Father Involvement. Childrens Voice.Http:/Www.Cwla.Org/Programs/R2p.

Kocayörük, E. (2007). The effects of father ınvolvement traınıng (fıt) on famıly functıonıng and peer relatıonshıps of 9th grade hıgh school students, unpublished thesis of doctor of philosophy, The Middle Of East Technical University,The Department of Educational Sciences. Ankara.

Koçak, A. (2004). *Baba Destek Programı Degerlendirme Raporu.* İstanbul: AÇEV.

Kotaman, H. (2008). Türk ana babalarının çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri. *Uludağ Üniveristesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XXI* (1), 135-149.

Kotıla, L. E., & Kamp Dush, C. (2013). Involvement with children and low-income Fathers Psychologicalwell-Beıng. *Fathering, 11*(3), 306-326.

Köksal-Akyol, A. (2003). Anne-baba-çocuk ilişkisi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 3*(36).

Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki,* Yüksek Lisans Tezi Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitütsü, Antalya.

Kuzucu, Y. (1999). *Babalarıyla çatışma düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algılarının karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4*(35), 79-91.

Kuzucu, Y., & Özdemir, Y. (2013). Ergen ruh sağlığının anne ve baba katılımı açısından yordanması. *Eğitim ve Bilim, 38*(168), 96-112.

Lamb, M. E. (2010). How do fathers influence children's development? Let me count the ways. M. E. Lamb içinde, *The Role of The Father in Child Development* (s. 1-27). New Jersey: John Wiley & Sons.

Lamb, M. E., & Lewis, C. (2010). The development and significance of father–child relationships in two-parent families. M. E. Lamb içinde, *The Role of The Father in Child Development* (s. 94-154). New Jersey: John Wiley & Sons.

Lamb, M. E., & Tamis Lemonda, C. S. (2004). The role of the father: An introduction. M. E. Lamb içinde, *The Role of the Father in Child Development 4th Edition* (s. 1-31). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Lamb, M. E., Pleck, J. H., & Levine, J. A. (1986). Effects of paternal ınvolvement on fathers and mothers. *Marriage & Family Review, 9*(3-4), 67-83.

Laurent, H. K., Kim, H. K., & Capaldi, D. M. (2008). Prospective effects of ınterparental conflict on child attachment security and the moderating role of parents' romantic attachment. *Journal of Family Psychology, 22*(3), 377-388.

Levin, K. A., & Currie, C. (2010). Family structure, mother-child communication, father-child communication, and adolescent life satisfaction: A cross-sectional multilevel analysis. *Health Education, 110*(3), 152-168.

Levy-Shiff, R., Sharir, H., & Mogilner, M. B. (1989). Mother- and father-preterm infant relationship in the hospital preterm nursery. *Child Development, 60*(1), 93-102.

Lin, Q. (2003). Parent involvement and early literacy, harvard family research project-family involvement project. http://www.hfrp.org/publications-resources/publications-series/family-involvement-research-digests/parent-involvement-and-early-literacy?pri.

Lindsey, E. W., Cremeens, P. R., & Caldera, Y. M. (2010). Mother–child and father–child mutuality in two contexts: consequences for young children's peer relationships. *Infant and Child Development, 19*(2), 142-160.

Lindsey, E. W., Cremeens, P. R., Colwell, M. J., & Caldera, Y. M. (2009). The structure of parent-child dyadic synchrony in toddlerhood and children's communication competence and self-control. *Social Development, 18*(2), 375-396.

Luccie, M. F., & Davis, A. J. (1991). Father-child relationships from the preschool years through mid-adolescence. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development, 152*(2), 225-238.

Lund, L. K., Zimmerman, T. S., & Haddock, S. A. (2002). The theory, structure, and technıques for the ınclusıon of chıldren ınfamıly therapy: A lıterature revıew. *Journal of Marital and Family Therapy, 28*(4), 445–454.

Mahler, M., Pine, F., & Bergman, A. (2003). *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu. (Çeviri. AN Babaoğlu).* İstanbul: Metis.

Malin, J. L., Karberg, E., Cabrera, N. J., Rowe, M., Cristaforo, T., & Tamis-LeMonda, C. (2013). Father–toddler communication in low-income families: The role of paternal education and depressive symptoms. *Family Science, 3*(3-4), 155-163.

Maridaki-Kassotaki, K. (2000). Understanding Fatherhood in Greece: Father's Involvement in Child Care. *Psicologia: Teoria e Pesquisa, 16*(3), 213-219.

Marsiglio, W. (1991). Paternal engagement activities with minor children. *Journal of Marriage and Family, 53*(4), 973-986.

Marsiglio, W. (1993). Contemporary scholarship on fatherhood: Culture, identity, and conduct. *Journal of Family Issues*(14), 484-509.

McBride, B. A., & McBride, R. J. (1990). The changing roles of father‟s: Some ımplications for educators““ 82(3):6-10. *Journal of Home Economics, 82*(3), 6-10.

McBride, B. A., Brown, G. K., Bost, K. K., Shin, N., Vaughn, B., & Korth, B. (2005). Paternal ıdentity, maternal gatekeeping, and father ınvolvement. *Family Relations*(54), 360-372.

McHale, S. M., & Huston, T. L. (1984). Men and women as parents: sex role orientations, employment and parental roles with infants. *Child Development*(55), 1349-1361.

McVeigh, C., John, W. S., & Cameron, C. C. (2005). Fathers' functional status six weeks following the birth of a baby: A Queensland study. *The Australian Journal of Midwifery, 18*(1), 3-6.

Mehall, K. G., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., & Gaertner, B. M. (2009). Examining the relations of infant temperament and couples' marital satisfaction to mother and father involvement: A longitudinal study. *Fathering, 7*(1), 23–48.

Meteyer, K., & Perry-Jenkıns, M. (2010). Father involvement among workıng-class, dual-earner couples. *Fathering, 8*(3), 379-403.

Montigny, F. d., & Lacharite, C. (2005). Perceived parental efficacy: concept analysis. *Journal of Advanced Nursing, 49*(4), 387–396.

Mwoma, B. T. (2009). *Paternal Involvement In Chıldren's Educatıon: An Implıcatıon Of Chıldren's Performance At Preschool In Gucha Dıstrıct Kenya.* Master Desertation, Kenyatta University.

Nkwake, A. (2009). Maternal employment and fatherhood: What influences paternal involvement in child-care work in Uganda? *Gender & Development, 17*(2), 255 — 267.

Nugent, J. K. (1991). Cultural and psychological ınfluences on the father's role in infant development. *Journal of Marriage and Family, 53*(2), 475-485.

O'Connell, M. (1993). Where's Papa? father's role in child care. *Population Trends and Public Policy*(20).

Oktay, A., & Polat-Unutkan, Ö. (2003). *"Aile katılımı" Erken çocuklukta gelişim ve egitimde yeni yaklasımlar.* İstanbul: Morpa.

Ozankaya, Ö. (1999). *Toplum Bilimi, 3. Baskı.* İstanbul: Cem.

Öğüt, Ü. (1998). *Father involvement with respect to the age and gender of preschool children and the employment status of the mother in a sample of upper and middle socio-economic status turkish father.* Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Ömeroğlu, E., & Can-Yaşar, M. (2005). Okul öncesi eğitim kurumlarında ailenin eğitime katılımı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*(62).

Öngider, N. (2013). Anne- baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5*(4), 420-440.

Özcebe, H., Küçük-Biçer, B., Çetin, E., Yılmaz, M., & Zakirov, F. (2011). 0-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların çocuk sağlığı ve bakımındaki rolleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* (54), 70-78.

Özdal, F., & Aral, N. (2005). Baba yoksunu olan ve anne babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeyerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(2), 255-267.

Özgün, Ö., Aydilek-Çiftçi, M. A., & Erden, Ş. (2013). The meaning of fatherhood as perceived by Turkish police fathers and their young children. *Educational Research & Reviews, 8*(21), 1966-1978.

Özkan, T. (2014). *Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba- çocuk ilişkisi üzerine etkisi,* Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Palkovitz, R. (2007). Challenges to modeling dynamics in developing a developmental understanding of father-child relationships. *Applied Developmental Science, 11*(4), 190-195.

Paquette, D., Bolte, C., Turcotte, G., Dubeau, D., & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering: Defining and associated variables. *Infant and Child Development*(9), 213–230.

Parke, R. D. (1981). *Fathers.* Cambridge Mass: Harvard Unıversity.

Paulson, J. F., Dauber, S. E., & Leiferman, J. A. (2010). Parental depression, relationship quality, and nonresident father ınvolvement with their ınfants. *Journal of Family Issues, 32*(4), 528-549.

Pedük, Ş. B. (2004). Anne-babaların kullandığı sevgi sözcüklerine birbakış. kültürlerin buluşması: erken çocukluk gelişimi ve eğitimine yansımaları. İstanbul: OMEP. 351-361.

Pekkarakaş, E. (2010). *3-6 yaş çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Perry-Jenkıns, M., & Crouter, A. C. (1990). Men's provider-role attitudes Implications for household work and marital satisfaction. *Journal of Family Issues, 11*(2), 136-156.

Pleck, J. H. (2010). Paternal ınvolvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. M. E. Lamb içinde, *The Role Of The Father in Child Development* (s. 58-93). New Jersey: John Wiley & Sons.

Poyraz, M. (2007). *Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Egitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Pruett, K. (1993). The paternal presence: The paternal presence: Its uniq ıts unique role and power in the lives of young children. *Families in Society*(74).

Recepov, R. (2000). *Algılanan ana baba davranışları: Kültürler arası bir karşılaştırma.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Reece, S. M., & Harkless, G. (1998). Self-efficacy, stress, and parental adaptation: applications to the care of childbearing families. *Journal of Family Nursing, 4*(2), 198-215.

Rhoden, J. L. (2003). Marital cohesion, flexibility, and communication in the marriages of nontraditional and traditional women. *The Family Journal, 11*(3), 248-256.

Rosenberg, J., & Wilcox, W. B. (2006). The importance of fathers in the healthy development of children. United States: Office on Child Abuse and Neglect.

Rothbart, M., Derryberry, D., & Posner, M. (1994). A psychobiological approach to the development of temperament. J. Bates, & T. Wachs içinde, *Temperament: Individual differences at the interface of biology and behavior* (s. 83-116). Washington DC: American Psychological Association.

Rowe, M. L., Coker, D., & Pan, B. A. (2004). A comparison of fathers' and mothers' talk to toddlers in low-income families. *Social Development, 13*(2), 278–291.

Saracho, O. N. (2008). A literacy program for fathers: A case study. *Early Childhood Education Journal, 35*(4), 351-356.

Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2007). Bazi kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarina devam eden çocuklarin babalarinin babaliğa yönelik tutumlari. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(18), 425-438.

Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim.* 23. Basım Ankara: Yargı,.

Sertelin, Ç. (2003). *Ebeveyn tutumlarının sosyo kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sevil, U., & Özkan, S. (2009). Fathers' functional status during pregnancy and the early postnatal period. *Midwifery, 25*(6), 665-672.

Sımsıkı, H. (2011). *Baba katılımının ebeveyn tutumu, bağlanma stili ve çift uyumu açısından incelenmesi.*Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı,İstanbul.

Sımsıkı, H., & Şendil, G. (2014). Baba katılım ölçeği'nin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(49), 104-123.

Starrels, M. E. (1994). Gender differences in parent-child relations. *Journal of Family Issues*(15), 148-165.

Stattin, H., & Klackenberg-Larsson, I. (1991). The short- and long-term implications for parent-child relations of parents' prenatal preferences for their child's gender. *Developmental Psychology, 27*(1), 141-147.

Steinberg, S., Kruckman, L., & Steinberg, S. (2000). Reinventing fatherhood in Japan and Canada. *Social Science & Medicine, 50*(9), 1257–1272.

Şahin, H. (2012). *Beş- altı yaşlarında çocuğu olan babaların babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şahin, H., & Demiriz, S. (2014). Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmlarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18*(1), 273-294.

Şendil, G., & Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 28*, 15-34.

Tamis-LeMonda, C. S., & Cabrera, N. (2002). Multidisciplinary perspectives on father involvement: An introduction. C. S. Tamis-LeMonda, & N. Cabrera içinde, *Handbook of father involvement.* New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Telli, A. A. (2014). *3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Tezel- Şahin, F., & Özyürek, A. (2010). *Anne baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı.* İstanbul: Morpa.

Tezel- Şahin, F., & Ünver. (2005). Okul öncesi eğitim programlarına aile katılımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 13*(1), 23-30.

Tezel-Şahin, F. (1998). *Destekleyici eğitim programlarının 5-6 yaş grubunda çocuğu olan babalar üzerindeki etkilerinin incelenmesi.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tezel-Şahin, F. (2003). *"Çocuğun gelişimi ve eğitiminde babanın rolü". Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. (Yay.Haz. Müzeyyen Sevinç).* İstanbul : Morpa.

Tezel-Şahin, F. (2009). Sosyal değişim sürecinde değişen baba rolü.

Tezel-Şahin, F., & Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 5*(17), 30-40.

Thomas, P. A., Krampe, E., & Newton, R. R. (2008). Father presence, family structure, and feelings of closeness to the father among adult African American children. *Journal of Black Studies, 38*(4), 529-546.

Tiedje, L. B., & Darling-fisher, C. (1996). Fatherhood reconsidered: A critical review. *Research in Nursing & Health*(19), 471 -484.

Torun, F. (1986). *Çocuk yuvalarında kalan dokuz-on yaşlarındaki korunmaya muhtaç çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. .

Tulananda, O., Young, D. M., & Roopnarine, J. L. (1994). Thai and American fathers' involvement with preschool-age children. *Early Child Development and Care, 97*(1), 123-133.

Turbiville, V. P., & Marquis, J. G. (2001). Father participation in early education programs. *Topics in Early Childhood Special Education, 21*(4), 223-231.

TÜİK. (2014). *İl, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus*. Ekim 29, 2015 tarihinde TÜİK Web sitesi: www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=945 adresinden alındı

TÜİK. (2014). *Yıllara göre il nüfusları, 2007-2014.* Aralık 15, 2014 tarihinde TÜİK Web Sitesi: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590 adresinden alındı

Türkoğlu, B., Çeliköz, N., & Uslu, M. (2013). 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 54-71.

Türkoğlu, D., & Akduman, G. G. (2015). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algıları ile eş destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(38).

Updegraff, K. A., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Kupanoff, K. (2001). Parents involvement in adolescents' peer relationships: a comparison of mothers' and fathers' roles. *Journal of Marriage and Family*, 655 – 668.

Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme.* Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Vandewater, E. A., & Lansford, J. E. (1998). Influences of family structure and parental conflict on children's well-being. *Family Relations, 47*(4), 323-330.

Volling, B. L., & Elins, J. L. (1998). Family relationships and children's emotional adjustment as correlates of maternal and paternal differential treatment: A

replication with toddler and preschool siblings. *Child Development, 69*(6), 1640-1656.

Wall, G., & Arnold, S. (2007). How involved is ınvolved fathering? An exploration of the contemporary culture of fatherhood. *Gender& Society, 21*(4), 508-527.

Williams, S. K., & Kelly, F. D. (2005). Relationships among ınvolvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *The Journal of Early Adolescence*, *25*(2), 168-196.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuk psikolojisi* (Cilt 24. Basım). İstanbul: Remzi.

Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P. E., & Hofferth, S. L. (2001). Children's time with fathers in ıntact families. *Journal of Marriage and Family, 63*(1), 136–154.

Yılmazçetin, C. (2003). *The Relation between father involvement and behavioral problems of preadolescents.* Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zembat, R., & Unutkan, Ö. P. (2001). *Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri.* İstanbul: Ya-Pa

BÖLÜM VII

EKLER

Ek 1 Araştırma İzni

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

Sayı : 70297673/605/3330418 27/03/2015
Konu: Araştırma İzin Talebi

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 27/01/2015 tarihli ve 80287700/ 302.08.01/291 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Zeynep Nur AYDIN KILIÇ'ın, Doç Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN danışmanlığında; **"Erzurum-Trabzon -Ankara Örnekleminde Baba-Çocuk İlişkisi ve Babaların Çocukların Hayatına Katılımının İncelenmesi"** konulu tez çalışması için Erzurum-Trabzon-Ankara illerinde Genel Müdürlüğümüze bağlı ilkokullarda bulunan anasınıfı ve bağımsız anaokullarına devam eden 48-66 aylık çocukların babalarına, ekteki anketi uygulama isteğine ilişkin ilgi yazı ve ekleri Genel Müdürlüğümüzde oluşturulan komisyon tarafından incelenmiştir.

Söz konusu araştırmanın eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde **gönüllülük esasına** dayalı olarak uygulanması, söz konusu uygulamalarda sadece yazımız ekinde gönderilen **mühürlü anketin** kullanılması ve araştırma sonucunda elde edilen raporun, basılı ve dijital ortamda Genel Müdürlüğümüze teslim edilmesi şartı ile araştırmanın yürütülmesinde bir sakınca bulunmamaktadır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Funda KOCABIYIK
Bakan a.
Genel Müdür

Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı İle Aynıdır.
27/03/2015
İsmail SAZLI
Şef

Ek:
1-İlgi yazı ve ekleri
2-**Mühürlü Anket formu** (3 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Gazi Üniversitesi Rektörlüğü
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

Bilgi:
Ankara, Trabzon, Erzurum Valiliğine
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
Atatürk Blv. 06648 Kızılay/ANKARA

Bilgi için: Dr. Adem ORAKÇI
Tel: (0 312) 413 27 25 Fax: (0312) 417 71 08)

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 593a-8a85-3649-805c-ef15 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2 Ankara İlinde Babanın Çocuğun Hayatına Katılımının Demografik Özelliklere Göre Farklılık Karşılaştırması-Özet Tablosu

Değişkenler	Kategoriler	Keyfi meşguliyet	İlgi ve yakınlık	Temel Bakım	Tüm hayata katılım (toplam)
Çocuğun yaşı	4 yaş-5 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	4 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	5 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Çocuğun cinsiyeti	Kız-Erkek	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Çocuğun doğum sırası	Birinci-İkinci	Fark yok	Fark yok	2. > 1.	Fark yok
	Birinci-üçüncü ve daha sonraki	1. > 3.+	Fark yok	1. > 3.+	1. > 3.+
	İkinci-üçüncü ve daha sonraki	2. > 3.+	Fark yok	2. > 3.+	2. > 3.+
Babanın sahip olduğu çocuk sayısı	Bir-iki	1>2	Fark yok	Fark yok	1>2
	Bir-üç ve daha fazla	1>3+	Fark yok	Fark yok	1>3+
	İki-üç ve daha fazla	Fark yok	Fark yok	2>3+	Fark yok
Babanın yaşı	35 ve altı-36-40	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	35 ve altı-41 ve üzeri	35->41+	Fark yok	Fark yok	35->41+
	36-40- 41 ve üzeri	36-40>41+	Fark yok	Fark yok	36-40>41+
Babanın öğrenim durumu	Lise altı-lise	Lise>lise altı	Fark yok	Lise>lise altı	Lise>lise altı
	Lise altı-üniversite	Üniversite>lise altı	Fark yok	Üniversite>lise altı	Üniversite>lise altı
	Lise altı-lisansüstü	Lisansüstü>lise altı	Fark yok	Lisansüstü>lise altı	Lisansüstü>lise altı
	Lise-üniversite	Üniversite>lise	Üniversite>lise	Üniversite>lise	Üniversite>lise
	Lise-lisansüstü	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Üniversite-lisansüstü	Fark yok	Üniversite>lisansüstü	Fark yok	Fark yok
Babanın eşinin çalışma durumu	Çalışıyor-çalışmıyor	çalışan>çalışmayan	çalışan>çalışmayan	çalışan>çalışmayan	çalışan>çalışmayan
Babanın evlenme şekli	Görücü usulü/aile isteği-görücü usulü/kendisi anlaşarak	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/aile isteği-kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/kendisi anlaşarak-kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak	Fark yok	Fark yok	Fark yok

Ek 3 Trabzon İlinde Babanın Çocuğun Hayatına Katılımının Demografik Özelliklere Göre Farklılık Karşılaştırması-Özet Tablosu

Değişkenler	Kategoriler	Keyfi meşguliyet	İlgi ve yakınlık	Temel Bakım	Tüm hayata katılım (toplam)
Çocuğun yaşı	4 yaş-5 yaş	4 > 5	Fark yok	5 > 4	Fark yok
	4 yaş-6 yaş	4 > 6	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	5 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	5 > 6	Fark yok
Çocuğun cinsiyeti	Kız-Erkek	Fark yok	Erkek > kız	Erkek > kız	Erkek > kız
Çocuğun doğum sırası	Birinci-İkinci	1. > 2.	1. > 2.	1. > 2.	1. > 2.
	Birinci-üçüncü ve daha sonraki	1. > 3. +	Fark yok	1. > 3. +	1. > 3. +
	İkinci-üçüncü ve daha sonraki	Fark yok	Fark yok	2. > 3. +	Fark yok
Babanın sahip olduğu çocuk sayısı	Bir-iki	1>2	1>2	1>2	1>2
	Bir-üç ve daha fazla	1>3+	1>3+	1>3+	1>3+
	İki-üç ve daha fazla	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın yaşı	35 ve altı-36-40	35->36-40	35->36-40	35->36-40	35->36-40
	35 ve altı-41 ve üzeri	35->41+	35->41+	35->41+	35->41+
	36-40- 41 ve üzeri	36-40>41+	36-40>41+	Fark yok	36-40>41+
Babanın öğrenim durumu	Lise altı-lise	Fark yok	Fark yok	Lise>lise altı	Fark yok
	Lise altı-üniversite	Üniversite>lise altı	Fark yok	Üniversite>lise altı	Üniversite>lise altı
	Lise altı-lisansüstü	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise-üniversite	Üniversite>lise	Üniversite>lise	Üniversite>lise	Üniversite>lise
	Lise-lisansüstü	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Üniversite-lisansüstü	Üniversite>lisansüstü	Üniversite>lisansüstü	Üniversite>lisansüstü	Üniversite>lisansüstü
Babanın eşinin çalışma durumu	Çalışıyor-çalışmıyor	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın evlenme şekli	Görücü usulü/aile isteği-görücü usulü/kendisi anlaşarak	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği	Fark yok	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/aile isteği-kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/kendisi anlaşarak-kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak	Fark yok	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak

Ek 4 Erzurum İlinde Babanın Çocuğun Hayatına Katılımının Demografik Özelliklere Göre Farklılık Karşılaştırması-Özet Tablosu

Değişkenler	Kategoriler	Keyfi meşguliyet	İlgi ve yakınlık	Temel Bakım	Tüm hayata katılım (toplam)
Çocuğun yaşı	4 yaş-5 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	4 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	5 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Çocuğun cinsiyeti	Kız-Erkek	Fark yok	Kız > erkek	Fark yok	Fark yok
Çocuğun doğum sırası	Birinci-İkinci	Fark yok	Fark yok	2. > 1.	1. > 2.
	Birinci-üçüncü ve daha sonraki	1. > 3.+	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	İkinci-üçüncü ve daha sonraki	2. > 3.+	Fark yok	2. > 3.+	Fark yok
Babanın sahip olduğu çocuk sayısı	Bir-iki	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Bir-üç ve daha fazla	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	İki-üç ve daha fazla	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın yaşı	35 ve altı-36-40	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	35 ve altı-41 ve üzeri	35->41+	35->41+	Fark yok	35->41+
	36-40- 41 ve üzeri	36-40>41+	36-40>41+	Fark yok	36-40>41+
Babanın öğrenim durumu	Lise altı-lise	Lise>lise altı	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise altı-üniversite	Üniversite>lise altı	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise altı-lisansüstü	Lisansüstü>lise altı	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise-üniversite	Üniversite>lise	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise-lisansüstü	Fark yok	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Üniversite-lisansüstü	Lisansüstü>üniversite	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın eşinin çalışma durumu	Çalışıyor-çalışmıyor	çalışan>çalışmayan	Fark yok	çalışan>çalışmayan	çalışan>çalışmayan
Babanın evlenme şekli	Görücü usulü/aile isteği-görücü usulü/kendisi anlaşarak	Fark yok	görücü usulü/kendisi anlaşarak >görücü usulü/aile isteği	Fark yok	Fark yok
	Görücü usulü/aile isteği-kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/kendisi anlaşarak-kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak > görücü usulü/kendisi anlaşarak

Ek 5 Ankara İlinde Baba Çocuk İlişkisinin Demografik Özelliklere Göre Farklılık Karşılaştırması-Özet Tablosu

Değişkenler	Kategoriler	Olumlu ilişki	Çatışma	Bağlanma
Çocuğun yaşı	4 yaş-5 yaş	Fark yok	5<4	Fark yok
	4 yaş-6 yaş	Fark yok	6<4	Fark yok
	5 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Çocuğun cinsiyeti	Kız-Erkek	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Çocuğun doğum sırası	Birinci-İkinci	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Birinci-üçüncü ve daha sonraki	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	İkinci-üçüncü ve daha sonraki	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın sahip olduğu çocuk sayısı	Bir-iki	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Bir-üç ve daha fazla	Fark yok	1 < 3+	Fark yok
	İki-üç ve daha fazla	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın yaşı	35 ve altı-36-40	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	35 ve altı-41 ve üzeri	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	36-40- 41 ve üzeri	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın öğrenim durumu	Lise altı-lise	Fark yok	Fark yok	Lise < lise altı
	Lise altı-üniversite	Fark yok	Fark yok	Üniversite < lise altı
	Lise altı-lisansüstü	Lisansüstü < lise altı	Fark yok	Fark yok
	Lise-üniversite	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise-lisansüstü	Lisansüstü < lise	Fark yok	Fark yok
	Üniversite-lisansüstü	Lisansüstü < üniversite	Fark yok	Fark yok
Babanın eşinin çalışma durumu	Çalışıyor-çalışmıyor	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın evlenme şekli	Görücü usulü/aile isteği-görücü usulü/kendisi anlaşarak	Fark yok	görücü usulü/kendisi anlaşarak < görücü usulü/aile isteği	görücü usulü/kendisi anlaşarak < görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/aile isteği-kendisi anlaşarak	Görücü usulü-aile isteği<kendi anlaşarak	Kendisi anlaşarak < görücü usulü/aile isteği	Kendisi anlaşarak < görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/kendisi anlaşarak-kendisi anlaşarak	kendi anlaşarak<görücü usulü-kendi anlaşarak	görücü usulü-kendi anlaşarak < kendi anlaşarak	kendi anlaşarak<görücü usulü-kendi anlaşarak

Ek 6 Trabzon İlinde Baba Çocuk İlişkisinin Demografik Özelliklere Göre Farklılık Karşılaştırması-Özet Tablosu

Değişkenler	Kategoriler	Olumlu ilişki	Çatışma	Bağlanma
Çocuğun yaşı	4 yaş-5 yaş	4 > 5	Fark yok	4 < 5
	4 yaş-6 yaş	4 > 6	Fark yok	4 < 6
	5 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Çocuğun cinsiyeti	Kız-Erkek	Fark yok	Erkek<Kız	Erkek<Kız
Çocuğun doğum sırası	Birinci-İkinci	Fark yok	1. < 2.	2. > 1.
	Birinci-üçüncü ve daha sonraki	Fark yok	1. < 3.+	Fark yok
	İkinci-üçüncü ve daha sonraki	Fark yok	Fark yok	2. > 3. +
Babanın sahip olduğu çocuk sayısı	Bir-iki	Fark yok	1 <1	Fark yok
	Bir-üç ve daha fazla	Fark yok	1 <3+	3+ < 1
	İki-üç ve daha fazla	2 > 3+	Fark yok	Fark yok
Babanın yaşı	35 ve altı-36-40	Fark yok	35-<36-40	Fark yok
	35 ve altı-41 ve üzeri	35->41+	35-<41+	35- < 41+
	36-40- 41 ve üzeri	36-40>41+	36-40<41+	36-40 < 41+
Babanın öğrenim durumu	Lise altı-lise	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise altı-üniversite	Fark yok	Fark yok	Üniversite < lise altı
	Lise altı-lisansüstü	Lisansüstü < lise altı	Fark yok	Lisansüstü < lise altı
	Lise-üniversite	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise-lisansüstü	Lisansüstü < lise	Fark yok	Fark yok
	Üniversite-lisansüstü	Lisansüstü < üniversite	Fark yok	Fark yok
Babanın eşinin çalışma durumu	Çalışıyor-çalışmıyor	Fark yok	Çalışmayan<çalışan	Çalışan<çalışmayan
Babanın evlenme şekli	Görücü usulü/aile isteği-görücü usulü/kendisi anlaşarak	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Görücü usulü/aile isteği-kendisi anlaşarak	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Görücü usulü/kendisi anlaşarak-kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak < görücü usulü/kendisi anlaşarak	Kendisi anlaşarak < görücü usulü/kendisi anlaşarak	Fark yok

Ek 7 Erzurum İlinde Baba Çocuk İlişkisinin Demografik Özelliklere Göre Farklılık Karşılaştırması-Özet Tablosu

Değişkenler	Kategoriler	Olumlu ilişki	Çatışma	Bağlanma
Çocuğun yaşı	4 yaş-5 yaş	Fark yok	4 < 5	Fark yok
	4 yaş-6 yaş	Fark yok	4 < 6	Fark yok
	5 yaş-6 yaş	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Çocuğun cinsiyeti	Kız-Erkek	Fark yok	Kız<Erkek	Erkek<Kız
Çocuğun doğum sırası	Birinci-İkinci	Fark yok	1. < 2.	2. < 1.
	Birinci-üçüncü ve daha sonraki	Fark yok	1. < 3.+	Fark yok
	İkinci-üçüncü ve daha sonraki	Fark yok	Fark yok	2. < 3. +
Babanın sahip olduğu çocuk sayısı	Bir-iki	Fark yok	Fark yok	1 < 2
	Bir-üç ve daha fazla	Fark yok	3+ < 1	Fark yok
	İki-üç ve daha fazla	Fark yok	Fark yok	3+ < 2
Babanın yaşı	35 ve altı-36-40	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	35 ve altı-41 ve üzeri	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	36-40- 41 ve üzeri	Fark yok	Fark yok	Fark yok
Babanın öğrenim durumu	Lise altı-lise	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise altı-üniversite	Fark yok	Fark yok	Üniversite < lise altı
	Lise altı-lisansüstü	Fark yok	Fark yok	Fark yok
	Lise-üniversite	Fark yok	Fark yok	Üniversite < lise
	Lise-lisansüstü	Lisansüstü < lise	Fark yok	Fark yok
	Üniversite-lisansüstü	Lisansüstü < üniversite	Fark yok	Lisansüstü < üniversite
Babanın eşinin çalışma durumu	Çalışıyor-çalışmıyor	Fark yok	Çalışmayan<çalışan	Çalışan<çalışmayan
Babanın evlenme şekli	Görücü usulü/aile isteği-görücü usulü/kendisi anlaşarak	Görücü usulü aile isteği<görücü usulü-kendi anlaşarak	Fark yok	görücü usulü-kendi anlaşarak < görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/aile isteği-kendisi anlaşarak	Fark yok	Fark yok	Kendisi anlaşarak < görücü usulü/aile isteği
	Görücü usulü/kendisi anlaşarak-kendisi anlaşarak	Fark yok	Fark yok	Fark yok